

LASTUNA LAINEHILLA

SUOMI-SKENAARIOT 2020-2028

LASTUNA LAINEHILLA

LASTUNA LAINEHILLA

Suomi-skenaariot 2020–2028

EVA Raportti 1/2020

ISSN 2342-8082 (painettu)

ISSN 2342-8090 (pdf)

Graafinen suunnittelu: Mika Tuominen

Kuvamateriaali: ©Alexei Sysoev, ©Maksym, ©1xpert, ©homydesign, ©Cristian,
©AlexZel, ©Maxim Grebeshkov, ©BAIVECTOR – stock.adobe.com / Mika Tuominen

Kustantaja: Taloustieto Oy

Painopaikka: Nextprint Oy, Helsinki 2020

ISBN 978-951-628-732-7 (painettu)

ISBN 978-951-628-733-4 (pdf)

JOHDANTO

Missä Suomi on vuonna 2028? Millaiset voimat meihin vaikuttavat? Pystymmekö määrittelemään itse suuntamme, vai leijummeko lastuna lainehilla? Näihin ja lukuisiin muihin kysymyksiin haimme vastauksia, kun ryhdyimme syksyllä 2019 yhdessä Nordic West Officen ja 20 muun yhteisön kanssa pohtimaan suuntaa Suomen tulevaisuudelle.

Ensin pari perusasiaa.

Skenaariot eivät ole ennustuksia. Tiesimme jo työtä aloittaessamme, että emme osaa nähdä tarkasti kauas tulevaisuuteen. Kahdeksan vuotakin on pitkä aika. Hyvin pian kävi selväksi, ettemme osanneet ennakoida kehitystä edes lähikuukausiksi.

Emme osanneet arvata, että ilmassa leviävä virus sairastuttaa miljoonia, saa kansallisvaltiot sulkemaan rajansa ja paisuttaa Euroopan maiden velan aivan uusille tasoille.

Koronapandemia osoitti kuvittelukykyimme rajat. Se teki myös harvinaisen selväksi, mihin skenaarioita tarvitaan. Ne ovat ajattelun välineitä. Mikä voi muuttua, ja mihin suuntaan muutos meitä vie?

Se ei ole vaarallista, jos skenaariot eivät toteudu. Tulevaisuus on kuitenkin arvaamatonta. Vaarallista on toiveajattelu, kuvittelu, että kaikki jatkuu kuten ennenkin.

Pandemian kaltainen voimakas disruptio ei pirstaloi kaikkea, mutta se vahvistaa jo käynnissä olevia muutoksia. Skenaarioiden tarkoitus on auttaa meitä varautumaan erilaisiin kehityskulkuihin, myös sellaisiin, jotka juuri nyt vaikuttavat epätodennäköisiltä tai jopa epätoivottavilta. Skenaarioiden avulla voi valmistautua toimimaan suunnitelmallisesti silloinkin, kun elämä yllättää.

Varautuminen on viisautta, jota ei pidä harjoittaa vain hyvinä aikoina. Suomi-skenaariot sisältävät neljä erilaista ja vaihtoehtoista kuvausta tulevasta Suomesta ja sen toimintaympäristöstä.

Olemme nimenneet ne Vihreäksi vallaksi, Sääntö-Suomeksi, Uusiksi heimoiksi ja Kvanttihypyksi. Nämä ovat mahdollisia maailmoja, joista kullakin on oma sisäinen logiikkansa.

Kaksi keskeistä kysymystä, joihin olemme hakeneet skenaarioissa vastauksia, koskevat globalisaation kehitystä ja julkisen vallan muuttuvaa roolia. Nämä erottavat maailmat toisistaan. Lisäksi hahmottelimme teknologian ja ilmastonmuutoksen roolia kehityksessä.

Edellisen kerran EVA teki skenaarioharjoituksen noin kymmenen vuotta sitten. Tuossa raportissa nousi esiin vahvasti ilmastonmuutos, vaikka se ei ollut tuolloin lainkaan itsestään selvä muutostekijä.

Tämä raportti sisältää neljän skenaarion kuvausten lisäksi Terho Puustisen kirjoittamat fiktiiviset tarinat siitä, mitä kaikkia käänteitä kussakin maailmassa saattaisi tapahtua. Raportin lopusta löytyvät skenaarioiden yhteenvedot. Lisäksi raportissa on 15 asiantuntijakirjoitusta skenaarioiden kannalta keskeisistä aiheista.

Tätä tulevaisuusharjoitusta ei olisi syntynyt ilman tiivistä yhteistyötä EVAn, Nordic West Officen ja 20 muun yhteisön kesken. Esitän lämpimät kiitokseni kaikille osanottajille. Lukuisten työpajojen ajatustenvaihto on näiden kansien välissä.

Toivotan lukijalle antoisia hetkiä mahdollisten maailmojen parissa.

Helsingissä 16. syyskuuta 2020

EMILIA KULLAS

Johtaja

EVA

SISÄLLYS

Skenaarioiden keskeiset aiheet • 8

2020-luvun tapahtumia • 10

Skenaarioakselit • 12

Neljä skenaariota • 13

Talouden kasvu eri skenaarioissa • 14

KVANTTIHYPPY • 16

Skenaariojakson tapahtumia • 18

Kvanttihyppy: Tuottavuuden renessanssi • 37

Asiantuntijakirjoitukset:

Maria Annala, Sanna Kurronen, Tuuli Koivu, Risto Siilasmaa

SÄÄNTÖ-SUOMI • 48

Skenaariojakson tapahtumia • 50

Sääntö-Suomi: Talouden syöksykierre • 68

Asiantuntijakirjoitukset:

Ilkka Haavisto, Teemu Tammikko, Risto E. J. Penttilä, Sinikukka Saari

VIHREÄ VALTA • 80

Skenaariojakson tapahtumia • 82

Vihreä valta: Valtiojohtoisuus syö kasvuvauhtia • 100

Asiantuntijakirjoitukset:

Tuomas Aivelo, Reijo Heiskanen, Jussi Lintunen, Juhana Aunesluoma

UUDET HEIMOT • 110

Skenaariojakson tapahtumia • 112

Uudet heimot: Kaupankäyntiä pirstoutuneessa maailmassa • 129

Asiantuntijakirjoitukset:

Laura Solanko, Mikael Mattlin, Jutta Urpilainen

Skenaariomatriisit • 137

Näin skenaariot syntyivät • 162

Epilogi • 165

SKENAARIOIDEN KESKEISET AIHEET

Skenaarioissa tarkastellaan erityisesti seuraavia Suomen ja sen toimintaympäristön kehitykseen liittyviä kysymyksiä ja epävarmuuksia.

VALTA

Geopolitiikan kehitys: Millaisia valtapolitiikan muutoksia, liittoumia ja konflikteja maailmalla syntyy ja miten ne vaikuttavat Suomeen?

Demokratian ja kansallisvaltioiden kehitys: Miten populismi ja yhteiskunnan sisäiset jakolinjat kehittyvät ja kuinka ne vaikuttavat yhteiskuntien toimivuuteen ja eheyteen?

Kansainvälisen yhteistyön kehitys: Tiivistyykö vai taantuuko kansainvälinen yhteistyö ja ovatko sen näyttämönä kansainväliset järjestöt vai väljemmät sopimukset ja ryhmittymät?

EU-integraation kehitys: Syveneekö ja laajeneeko integraatio vai kulkeeko kehitys kohti erivauhtista, löyhempää tai hajautuvaa unionia?

Julkisen vallan roolin kehitys: Kasvaako vai pieneneekö julkisen vallan rooli taloudessa ja yhteiskunnassa suhteessa yrityksiin ja kansalaisyhteiskuntaan?

TALOUS

Koronakriisin kehitys: Löytyykö koronaviruspandemiaan ratkaisu vai jääkö virus pitkäkestoiseksi uhaksi terveydelle ja taloudelle?

Maailmankaupan kehitys: Syveneekö globalisaatio ja vapaakauppa vai kulkeeko kehitys kohti paikallisia ja lyhyempiä arvo- ja tuotantoketjuja?

Kapitalismin tulevaisuus: Rakentuuko tuleva talouskehitys kapitalistisen markkinatalouden varaan vai lisääntykö pääomia ja yritystoimintaa koskeva sääntely, verotus ja ohjaus?

Talouspolitiikan kehitys: Kuinka kauan talouden elvytys ja keskuspankkien poikkeukselliset toimet jatkuvat ja pysyykö talouksien velkaantuminen hallinnassa?

Rakenteelliset uudistukset: Huolehditaanko Suomessa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävydestä ja tehdäänkö merkittäviä rakenteellisia uudistuksia talouteen ja yhteiskuntaan?

ILMASTO

Ilmastososopimusten kehitys: Sitoutuvatko kaikki keskeiset tahot nykyisiin ilmastososopimuksiin ja syntykö uusia, kaikkia osapuolia sitovia sopimuksia, jotka sisältävät tavoitteet, aikataulut ja sanktiot?

Ilmastotoimet: Mikä on markkinoiden ja mikä regulaation rooli ilmaston ja ympäristön hyväksi toteutettavissa toimissa?

Ilmaston lämpeneminen: Millaisia luonnonilmiöitä syntyy ja millaisia vaikutuksia niillä on talouteen, yhteiskuntaan ja asenteisiin?

Kriisien vaikutus ilmastopolitiikkaan: Miten mahdolliset uudet kriisit vaikuttavat ilmastopolitiikan asemaan ja toteuttamiseen?

Vihreiden diilien kehitys: Mitä seuraa Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Kiinassa vireillä olevista, talouden nopeaan vihreään transformaatioon tähtäävistä ohjelmista?

TEKNOLOGIA

Teknologian hyödyntäminen ja tuottavuuskehitys: Miten jo olemassa olevaa edistynyttä teknologiaa otetaan käyttöön ja mikä on uusien liiketoimintamallien vaikutus tuottavuuskasvuun?

Uudet innovaatiot: Millaisia uusia teknologisia läpimurtoja syntyy ja mitä niistä seuraa?

Datan rooli taloudessa ja hallinnossa: Miten kansalaisten ja yritysten datan kerääminen, käyttö ja sääntely kehittyvät?

Teknologiajättien tulevaisuus: Miten maailman suurimpien teknologiayhtiöiden liiketoiminta kehittyy ja millä tavoin näitä säädelään?

Arvojen ja identiteettien kehitys: Johtaako digitalisaatio ja yhteiskuntien moniarvoistuminen perinteisten, paikkaan perustuvien identiteettien heikkenemiseen ja globaalien arvoyhteisöjen vahvistumiseen?

2020-LUVUN TAPAHTUMIA

Tammikuu 2021

Yhdysvaltain presidentin virkaanastujaiset

Huhtikuu 2021

Kuntavaalit Suomessa

Elo-lokakuu 2021

Saksan liittopäivävaalit. Angela Merkel jättää paikkansa Saksan liittokanslerina neljän kauden jälkeen.

Huhtikuu 2022

Ranskan presidentinvaalit. Emmanuel Macron hakee jatkokautta presidenttinä. Mielipidemittausten perusteella nähtäisiin uusinta Macronin ja Le Penin välillä.

Huhtikuu 2023

Eduskuntavaalit Suomessa

Toukokuu 2024

Ison-Britannian parlamenttivaalit

Maalis-huhtikuu 2024

Venäjän presidentinvaalit. Vladimir Putinilla on uuden perustuslain mukaan mahdollista hakea jatkokautta.

Tammi-helmikuu 2024

Presidentinvaalit Suomessa

Heinä-elokuu 2021

Tokion kesäolympialaiset? Olympialaisia siirrettiin koronapandemian vuoksi jo kertaalleen. Kisat ovat taudin takia edelleen vaakalaudalla.

Marras-joulukuu 2022

Jalkapallon MM-kisat Qatarissa

Toukokuu 2022

Jääkiekon MM-kisat Suomessa

Helmikuu 2022

Pekingin talviolympialaiset

Kesä-heinäkuu 2021

Jalkapallon EM-kisat

Kesäkuu 2024

Eurovaalit

Marraskuu 2024

Yhdysvaltain presidentinvaalit.
Tällöin päättyy Donald Trumpin
toinen kausi tai Joe Biden pyrkii
toiselle kaudelleen 81-vuotiaana
presidenttinä.

Huhtikuu 2025

Kuntavaalit
Suomessa

Huhtikuu 2027

Ranskan
presidentinvaalit

Huhtikuu 2027

Eduskuntavaalit
Suomessa

Marraskuu 2028

Yhdysvaltain
presidentinvaalit

Heinäkuu 2024

Pariisin
kesäolympialaiset

Heinäkuu 2028

Los Angelesin
kesäolympialaiset

Kesä–heinäkuu 2026

Jalkapallon MM-kisat
Kanadassa, Meksikossa
ja Yhdysvalloissa

Helmikuu 2026

Milanon
talviolympialaiset

SKENAARIOAKSELIT

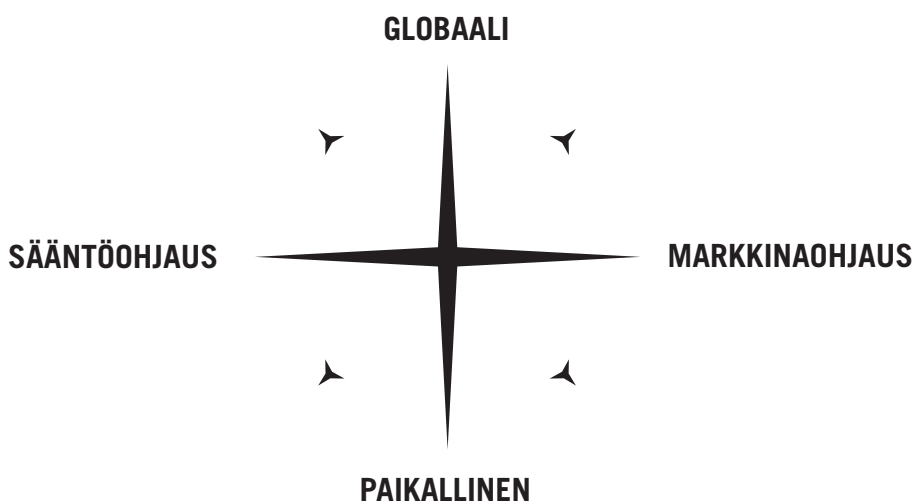
Skenaariot rakentuvat kartalle, jonka akseleita määrittävät keskeisimmät skenaariotyössä esiin nousseet vaihtoehtoiset kehityskulut.

Kartan y-akseli kuvaa kansainvälisen yhteistyön ja integraation astetta. Jos globalisaatio jatkuu ja kansainvälinen yhteistyö tiivistyy, kehityksen ajurit ovat ylikansallisia. Kansallisen ja paikallisen päätöksenteon rooli puolestaan korostuu, mikäli globalisaatio hidastuu ja kansainvälinen yhteistyö vähenee.

Kartan x-akseli erottaa toisistaan kehityskulut, joissa julkisen vallan ja sääntelyn rooli on vahva, ja toisaalta maailmat, joissa ratkaisujen valintaa ohjaavat ensi sijassa kilpailu ja markkinavoimat.

Y-akseli: Syntyvätkö tärkeimmät Suomeen ja suomalaisiin vaikuttavat päätökset lähellä vai kaukana?

X-akseli: Kuinka voimakasta regulaatio on? Vaikuttaako maailman ja Suomen kehitykseen vahvemmin sääntely vai markkinat?

NELJÄ SKENAARIOTA

VIHREÄ VALTA

Seuraava taistelu on ilmastonmuutos.
Nyt tarvitaan vihreää teollisuus-
politiikkaa komission johdolla.

KVANTTIHYPPY

Kasvua, kiitos, kasvua!
Teknologia ja kapitalismi nostavat
maailman lamasta.

SÄÄNTÖ-SUOMI

Globalisaatio on kuollut. Eläköön vahva
valtio! Se turvaa rajat ja työpaikat.

UUDET HEIMOT

Kaupungit ja alueet ovat tärkeämpiä
kuin kansallisvaltio. Kiertotalous ja
etätyöt ovat arkea.

TALOUDEN KASVU ERI SKENAARIOISSA

KVANTTIHYPPY: Vuonna 2023 uusi hallitus tarttuu vihdoinkin kovalla kädellä Suomen rakenneongelmiin. Yleissitovuus poistuu, työn sekä yrittämisen verotus kevenee ja sosiaaliturva uudistuu. Digiloikka lisää globaalia kilpailua, ja Suomi pärjää 5G-markkinoilla sekä energiateknologiassa. Tuottavuuskasvun lisäksi Suomi houkuttelee myös uusia työllisiä ulkomailta.

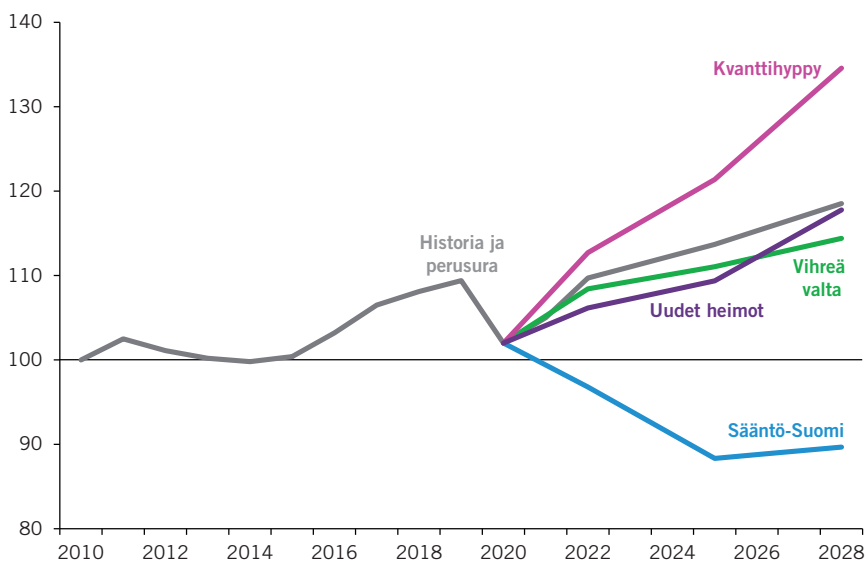
SÄÄNTÖ-SUOMI: Rajat menevät kiinni, ja omavaraisuuden kasvattaminen on talouden ajuri. Tuottavuus romahtaa, eikä sitä saada nousuun täsmäsääntelyllä eikä panostuksilla valtion kehitysyhtiöön. Tekoälyä kehitetään ja hyödynnetään julkisten palvelujen kohdistamisessa, mutta se toimii huonosti vientituotteena.

VIHREÄ VALTA: Koronakriisi nostaa voimakkaasti työttömyyttä ja heikentää julkista taloutta. EU:n vihreä diili nousee Suomen kasvustrategiaksi, mutta valtiovetoinen investointiohjelma ei tuo kaivattua tuottavuusloikkaa.

UUDET HEIMOT: Hajautuva kehitys kasvattaa hallinnon ja yritysten kustannuksia ja työttömyyttä. Julkista velkaa on valtavasti valmiiksi koronakriisin jäljiltä. Vuosien rämpimisen jälkeen alueet keksivät kilpailla keskenään, ja Suomen talouteen syntyy uusia teknologisia innovaatiota. Suomi houkuttelee myös ulkomaista työvoimaa.

Suomen reaali bkt:n kasvu 2010–2019 perusura ja eri skenaariot 2020–2028 (indeksi, 2010=100)

Lähteet: Perusura 2010–2021 IMF:n World Economic Outlook (huhtikuu 2020) ja vuodet 2022–2028 OECD:n pitkän aikavälin ennuste.

KVANTTIHYPPY

”Massiiviset veronkevennykset saivat keskeisen roolin valtioiden ja blokkien välisessä kilpailussa, ja veroasetta antauduttiin käyttämään aggressiivisemmin kuin koskaan aikaisemmin.”

SKENAARIOJAKSON TAPAHTUMIA

Tammikuu 2021

Donald Trump vannoo
virkaalan 2. kaudelleen.

Heinäkuu 2021

Kauppasopimus Yhdysvaltojen
ja Kiinan välillä kääntää
maailmankaupan nousuun.

Huhtikuu 2023

Eduskuntavaalit Suomessa.
Hallitukseen SDP, kokoomus ja vihreät.

Kesäkuu 2023

EU sopii Italian, Espanjan,
Kreikan ja Portugalin
velkajärjestelyistä.
Paluu markkinakuriin.

Syyskuu 2023

Hallitus sopii yleissitovuuden
poistamisesta sekä verotuksen
ja sosiaaliturvan reformista.

Tammi–helmikuu 2024

Presidentinvaalit
Suomessa

Kesäkuu 2024

Eurovaalit

Maalis–huhtikuu 2024

Vladimir Putin valitaan
jatkokaudelle Venäjän
presidentiksi.

Toukokuu 2024

Ison-Britannian
parlamenttivaalit

Kesä–heinäkuu 2021

Jalkapallon
EM-kisat

Heinä–elokuu 2021

Tokion
kesäolympialaiset

Marras–joulukuu 2022

Jalkapallon MM-kisat
Qatarissa

Toukokuu 2022

Suomi voittaa jääkiekon
MM-kultaa kotikisoissa

Helmikuu 2022

Pekingin talviolympialaiset

Heinäkuu 2024

Pariisin kesäolympialaiset

Syyskuu 2024

Nokia markkinoiden ykköseksi 5G-laitteiden myynnissä.

Syyskuu 2024

IBM tuo markkinoille ensimmäisen 1 000 kubitin kvanttietokoneen.

Marraskuu 2024

Marco Rubio valitaan Yhdysvaltain uudeksi presidentiksi.

Huhtikuu 2025

Kuntavaalit Suomessa

Tammikuu 2026

Serbia, Montenegro, Bosnia ja Herzegovina sekä Albania liittyvät EU:hun.

Huhtikuu 2027

Ranskan presidentinvaalit

Huhtikuu 2027

Eduskuntavaalit Suomessa

Heinäkuu 2027

Suuren Länsi-Grönlannin jäätikön romahdus aiheuttaa megatsunamin.

Lokakuu 2027

Joukkojenhallintarobottien käyttöönotto aiheuttaa mellakoita Pariisissa.

Tammikuu 2028

Voimalapadot murtuvat Kaliforniassa. Tulvat leviävät Los Angelesiin ja Piilaaksoon.

Marraskuu 2028

Yhdysvaltain presidentinvaalit

Heinäkuu 2028

Los Angelesin kesäolympialaiset

Kesä–heinäkuu 2026

Jalkapallon MM-kisat Kanadassa, Meksikossa ja Yhdysvalloissa

Helmikuu 2026

Milanon talviolympialaiset

Yorktown Heights 15.9.2024

Syyskuun aurinko paistoi lämpimästi tummalla lasilla päällystetyn kolmikerroksisen rakennuksen virtaviivaiseen julkisivuun. Puolikuun muotoinen kiinteistö sijaitsi Yorktown Heightsissa, New York Cityn pohjoislaidalla. Sen edustalle oli pysäköity kymmenittäin televisiokanavien lähetyksautoja. Thomas J. Watsonin mukaan nimetyn IBM:n tutkimuskeskuksen ajaton futurismi hämmästytti vierailijoita vuosikymmenestä toiseen, eikä vuosi 2024 ollut poikkeus. Isännät kertoivat heille mielellään, että suomalaisen arkkitehdin Eero Saarisen suunnittelema talo valmistui jo vuonna 1961.

Tunnin kuluttua alkaisi tapahtuma, jota IBM sanoi kvanttietokoneiden kuulennoksi. IBM oli rakentanut maailman ensimmäisen 1000 kubitin kvanttietokoneen. Mutta valtava teho oli oikeastaan vain sivuseikka.

”Tämä on ensimmäinen kvanttietokone, joka on suunniteltu ratkaistamaan ihmiskunnan suurimpia ongelmia”, tutkimuskeskuksen johtaja Dario Gil sanoi talon auditorioon kokoontuneelle yleisölle ja piti pienen tauon painottaakseen sanojensa merkitystä.

Aiemmat kvanttietokoneet olivat typeriä jättiläisiä, joiden voimia emme voineet hallita. Ne olivat hetken lapsia, jotka eivät jaksaneet keskittyä yhteen asiaan muutamia satoja nanosekunteja pidempään. Tämä on ensimmäinen, josta on aidosti hyötyä ja paljon. Olemme nimenneet sen Athenaksi, kreikkalaisen järjen ja viisauden jumalattaren mukaan.

Sitten johtaja Gil kertoi lyhyesti, miten kvanttietokoneet toimivat. Aika oli ajanut transistoreihin perustuvien perinteisten tietokoneiden ohi. Suprajohtavia piirejä hyödyntävä kvanttietokone pystyisi suorittamaan yhdessä minuutissa laskutoimituksen, joka olisi vienyt 10 000 vuotta maailman tehokkaimmalta supertietokoneelta. Kun perinteiset

tietokoneet käsittelivät bittejä nollien tai ykkösten muodossa, kvanttietokoneet myllyttivät kubitteja, joissa nollat ja ykköset toteutuvat jollain todennäköisyydellä. Yhteen kubittiin voitiin tallettaa valtava määrä tietoa. Tiedon määrä kasvoi eksponentiaalisesti, kun kubitit yhdistettiin.

Tänään IBM vie teidät kuuhun.

Gil muistutti, että IBM ei ollut suinkaan ainut yhtiö, joka kehitti kvanttietokoneita. Google oli ilmoittanut jo syksyllä 2019 saavutaneensa niin sanotun kvanttiylivoiman (*quantum supremacy*), läpimurron, joka muuttaisi perinteisen tekniikan pian tarpeettomaksi. Googlen, IBM:n ja muiden ongelmana oli kuitenkin ollut kvanttitekniikan herkkyys ja arvaamattomuus. Lämmön ja värinöiden hallintaan liittyvät haasteet olivat olleet niin suuria, ettei kvanttietokoneita voitu käyttää samaan tapaan kuin niiden perinteisiä kilpailijoita eli jatkuvasti.

”Google vertasi silloista saavutusta Sputnikiksi ja Wrightin veljesten lentoon”, Gil sanoo hymyillen.

Ollakseni rehellinen, emme pitäneet kilpailijamme lausunnoista silloin. Mutta tämän päivän valossa heidän hehkutuksensa osui oikeastaan aika hyvin kohdalleen. Wilbur Wrightin ensimmäinen moottoroitu lento kesti kolme sekuntia. Se oli pieni mutta välttämättömän hyppy, joka siivitti ihmiskunnan lopulta lentämisen valankumoukseen. Google teki kvanttietokoneiden teknohypyn, ja tänään IBM vie teidät kuuhun. Ladies and gentlemen. Olkaa hyvät ja kiinnittäkää turvavyönne!

Gilin mukaan Athena avasi tien personoituun lääketieteeseen, tekoälyohjattuun liikenteeseen ja täydellisesti suojattuun internetiin, jossa ei tarvittu enää tietoturva. Kvanttietokoneet kiihdyttäisivät ihmis-

kunnan kehitystä samaan tapaan kuin hiili, rautatiet ja sähkö aiemmillä vuosisadoilla – tai enemmän. Kvanttitekniologian edut korostuisivat, kun tutkijat oppisivat valjastamaan sen tehon oleellisimpien asioiden laskemiseen. Kvanttitietokone ei tarvitsisi yhdeksää kuukautta esimerkiksi pandemian tukahduttamiseen tarkoitettujen hoitokeinojen selvittämiseen. Ongelma voisi ratketa yhdeksässä minuutissa.

Muistatte hyvin vuoden 2020 koronaviruksen. Kuinka nopeasti lääketeollisuus lopulta kehitti rokotteen, maailman parhaimpien aivojen ja tekoälyn yhteistyönä. Yhdeksän kuukautta startista maaliin. Sitä pidettiin aivan käsittämättömän hienona saavutuksena. Mutta tiedätkö, se ei ole mitään verrattuna siihen, mitä on tulossa. Kun seuraava pandemia tulee, pidän mahdollisena, että Athena ja sen kollegat selvittävät ongelman yhdeksässä minuutissa.

1

Koronavirus oli ollut kova isku koko maailmalle. Monet politiikan ja talouden vasemmistolaiset vaikuttajat olivat julistaneet, että pandemia tuhoaisi kapitalistisen järjestelmän, taloudellisen globalisaation tai vähintäänkin talouden uusliberalistiset virtaukset. Kapitalismin kovaäänisimmät kriitikot, varsinkin sosialistit, halusivat voimakkaasti muutosta. He halusivat sitä niin paljon, että tulivat aliarvioineeksi hallitsevan talousjärjestelmän ja siihen kytkeytyvien valtioiden, yritysten ja ihmisten keskeisiin taipumuksiin kuuluvan *resilienssin*, jota voisi kutsua myös sitkeyden ja sopeutumisen taidoksi.

Maailmantalouden tärkeimpien instituutioiden päättäjät olivat ottaneet opiksi finanssikriisistä. Valtiot ja keskuspankit reagoivat nopeasti taloutta uhkaavaan mustaan joutseneen. Ultrakevyt rahapolitiikka yhdistettynä suoraan tukeen pelasti yritykset. EU voitti unionin tulevaisuutta varjostaneen uhan, kun Saksa ja Ranska löysivät yhdessä ratkaisut Italian, Espanjan, Portugalin ja Kreikan velkajärjestelyiden toteuttamiseksi ja siirtymäajan tukipaketeiksi, kunnes maat saivat taas lainaa markkinoilta.

Rokotteet ratkaisivat Donald Trumpin vaalivoiton.

Velkajärjestelyiden toteuttaminen tarkoitti paluuta euromaiden itseenäiseen velkavastuuseen. Valtionlainojen korot nousivat, koska sijoittajille niiden omistaminen ei ollut enää riskitöntä. Korkomenojen kasvuun liittyvä riski pakotti EU:n jäsenmaat taas talouskuriin. Se oli tehokkaampi kannustin julkisen talouden tasapainottamiseen kuin komission valvonta. Yleistä korkojen nousua vauhditti se, että talouskasvun ja hyvän työllisyyskehityksen myötä inflaatio palautui tavan-

omaiselle tasolle. Ohjauskorkoja alettiin nostaa asteittain. Rahapolitiikassa palattiin vanhaan tasapainoon, jossa korko on riskin mitta.

Myös kansainvälisille suhteille kuului hyvää. Kiinan ja Yhdysvaltain suhteita hiertänyt sanasota oli vaihtunut leutoon suojasäähän sen jälkeen, kun Donald Trump oli varmistanut toisen kauden itselleen. Talouden elpyminen oli alkanut näkyä jo vuoden 2020 toisella puoliskolla. Vaalivoiton ratkaisivat rokotteet, joiden jakelu oli aloitettu liittovaltion kustannuksella kaikille Yhdysvaltain kansalaisille viikkoa ennen äänestystä. Se oli diilien diili – tai *kaikkien diilien äiti* kuten *Wall Street Journal* asiaa kuvasi – sillä Trump onnistui kiilaamaan USA:n rokotejonon kärkeen. Kiinalaisten ja eurooppalaisten vuoro tuli vasta sen jälkeen, kun amerikkalaiset olivat saaneet piikkinsä.

”Tarvitsemme toisiamme, Xi”, voitonriemuinen Trump oli sanonut Kiinan presidentille huippukokouksessa, joka järjestettiin vuonna 2021 Singaporessa.

USA pysyy tälläkin vuosikymmenellä tämän planeetan mahtavimpana supervaltana, ainakin niin kauan kuin minä olen Yhdysvaltojen presidentti. Voitte luottaa siihen! Me pidämme voittamisesta, mutta me pidämme myös kansainvälisestä kaupasta ja kilpailusta. Me tarvitsemme kauppaa. Voimme hyväksyä myös Kiinan supervaltojen klubiin. Myös Kiina on mahtava maa! Kilpailemme reilusti bisneksessä niin kuin maailman parhaat nyrkkeilijät.

Trumpin täyskäännös yllätti jälleen kerran hänen vastustajansa. Osa heistä arveli, että presidentti oli onnistunut yllättämään myös oman esikuntansa. Poliitiikan asiantuntijat arvioivat Trumpin päätelleen, että jos Yhdysvallat vetäytyy kuoreensa, Kiinasta tulee maailman johtava supervalta. Eristäytymisestä olisi enemmän haittaa kuin hyötyä. Yhdysvallat johtaisi sittenkin maailmaa ja varmistaisi vakaat olosuhteet, joista amerikkalaiset suuryritykset hyötyisivät. Tarvittiin Pax Americanan toinen versio.

Toinen yritysten luottamusta vahvistava ilmiö oli markkinaehtoisuuden renessanssi. Trump oli todennut pandemian jälkeen, että val-

tioiden pitäisi väistyä takaisin taustalle ja antaa taas tilaa markkinoille. Maailmantalous oli palannut superkilpailuun teknologian herruudesta, jossa voitot kasaantuivat muutamille suurille teknologian valtiaille. Innovaatioista tuli politiikan, talouden ja inhimillisen elämän keskeinen muutosvoima. Massiiviset veronkevennykset saivat keskeisen roolin valtioiden ja blokkien välisessä kilpailussa, ja veroasetta antauduttiin käyttämään aggressiivisemmin kuin koskaan aikaisemmin. Monet 2010-luvulta tutut megatrendit kuten digitalisaatio, urbanisaatio ja robotisaatio etenivät jopa aiempaa voimakkaampina. Vihreän energiateknologian hyötysuhteiden kehitys kiihtyi. Tietoliikenteen investointibuumia veti 5G-teknologia.

Ostimme, opiskelimme, teimme töitä ja nautimme viihteestä verkossa – koska se oli niin helppoa ja hauskaa. Verkossa kulkevan tiedon yksityisyydestä emme olleet enää niin tarkkoja.

Koronakriisi oli vahvistanut suurten amerikkalaisten teknologiajätien Facebookin, Applen, Amazonin, Microsoftin ja Googlen asemaa. Ne olivat pystyneet kanavoimaan valtavia voittojaan uusien teknologioiden tutkimukseen, kuten Googlen kokemus kvanttiteknologian parissa osoitti. Googlen tiukka sparraus oli ärsyttänyt IBM:n insinöörit Athenan läpimurtoon ja ison sinisen takaisin New Yorkin pörssin arvokaimpien yritysten joukkoon. Apple oli esitellyt vuonna 2022 Detroitin autonäyttelyssä robotisoidun sähköauton, jota tarjottiin kuluttajille kuukausimaksullisena palveluna. Applen palvelumuotoilijat olivat tehneet auton liisaamisen niin helpoksi, että sen omistaminen alkoi tuntua järjettömältä.

Google oli laajentanut liiketoimintaansa lääke- ja geenitekologiaan ostamalla Viagran kehittäjänä maailmanmaineeseen aikoinaan kohonneen Pfizerin. Facebook oli perustanut uuden bioteknologiaan keskittyvän yhtiön, jonka tavoitteena oli kaikkien sairauksien ennaltaehkäiseminen. Zuckerberg pääsi toteuttamaan vanhaa unelmaansa kvanttitietokoneiden laskentatehon avulla. Hän oli ollut jo pitkään sitä mieltä, että kivut ja vaivat voitaisiin poistaa. Ihmisten odotettavissa oleva elinikä nousisi maltillisesti 100–120 vuoteen, mutta elämän laatu paranisi huomattavasti.

Kiinalaiset teknologiayhtiöt jyräsivät energiateknologiassa ja robot-tialalla. Eurooppa syttyi uuteen teknologiakilpailuun hitaammin kuin kiinalaiset ja amerikkalaiset. Supervaltojen voima ja ennen kaikkea Kii-nan uhka olivat kuitenkin herättäneet myös EU:n toimiin, joiden mit-takaava ja nopeus kasvoivat lupaavasti. Tutkimuksesta ja kehityksestä oli tullut kasvun keskeinen alusta, kun kansanterveyteen kohdistunut uhka oli poistunut. EU:n tavoitteena oli tietenkin eurooppalaisten tek-nologian mestareiden kasvattaminen. Tämä sopi hyvin Suomen johta-ville yrityksille, varsinkin Nokialle.

Nokia nousi maailmanmarkkinoiden kuninkaaksi.

Suomalaisyhtiön valmistamien 5G-laitteiden ensimmäinen sukupol-vi oli ollut heikko esitys, mutta teknologian toinen aalto poisti epäilyk-set. Vuonna 2024 Nokia nousi jo maailmanmarkkinoiden kuninkaak-si. Saavutusta himmensivät vain vähän kakkoseksi jääneen Huaweiin äänekkäät protestit kiinalaisen vaihtoehdon syrjimisestä ja Ericssonin selitykset, joiden mukaan kisan tulosta pitäisi arvioida vasta pal-jon myöhemmin. Sari Baldauf ja Pekka Lundmark olivat toteuttaneet oman unelmansa.

Kone oli noussut maailman johtavaksi hissiyhtiöksi, saatuaan hal-tuunsa monien vaiheiden jälkeen saksalaisen Thyssenin. Neste oli inves-toinut kolmeen uuteen biojalostamoon, joiden tärkein tuote oli orgaani-sista jätteistä ja tähteistä valmistettu lentokerosiini. Fortum uudisti vai-kean alun jälkeen Saksan energiajärjestelmää työkaluinaan uusiutuva energia, kysyntäjoustopot ja sähkövarastot. UPM oli valmis toimittamaan ensimmäiset puusta valmistetut kuidut ruotsalaisen H&M:n vaatetuo-tannon tarpeisiin. Niillä korvattaisiin fossiiliseen öljyyn perustuvia muovikuituja. UPM:n ja H&M:n yhteistyö oli ylittänyt uutiskynnyksen eri puolilla maailmaa.

”BioFiber on hieno esimerkki innovaatiosta, joka hidastaa ilmastonmuutosta markkinaehtoisella tavalla”, *New York Times* oli kirjoittanut.

Tarkoin harkittu ja monin paikoin kevennetty sääntely, ostovoiman kasvu, suurten yritysten omistajien vastuullisuus ja kuluttajakäyttäytymisen muutos tukivat teknologian, teollisuuden ja palveluiden viher-tymistä. Vahvin voittakoon, markkina ratkaisee. Se oli ajan henki 2020-luvulla. Historia toisti suorastaan hämmentävällä tavalla itseään:

Vuoteen 2025 tultaessa nähtiin, että kuluvastä vuosikymmenestä oli tulossa samaan tapaan kultainen kausi kuin 1920-luku oli ollut espanjantaudin jälkeen. Ensimmäiset viisi vuotta oli tehty kvanttiteknologian vallankumousta valmistelevia hypähdyksiä. Jälkimmäisellä puoliskolla tehtäisiin automaattisen tietojenkäsittelyn vallankumous, jonka avulla voitaisiin ratkaista useimmat ihmisten onnellisuutta vähentävät arjen ongelmat. Talous kasvoi voimakkaasti, niin kehittyneissä kuin kehittyvissäkin talouksissa. Tavarat ja ihmiset liikkui- vat vapaammin kuin koskaan.

2

EU:lle olisi saattanut käydä huonosti hitaamman kasvun oloissa. Myös euro olisi voinut olla vaarassa.

Tuottavuus ja työllisyys kehittivät kuitenkin myönteisesti 2020-luvulla maailmankaupan, palvelusektorin sekä teknologiastartupien vedolla. Kasvu tervehdytti EU:n jäsenmaiden julkista taloutta hitaasti mutta varmasti. Rahaliitto ja poliittinen unioni saivat kehittyä hitain askelin, eikä jäsenmaille vaikeaa liittovaltiokehitystä tarvinnut myydä väkisin niiden poliitikoille ja kansalaisille.

Laajentaminen osoittautui helpommaksi kuin syventäminen. Euroopalaisen integraation seuraava askel otettiin, kun Serbian, Montenegron, Bosnia ja Herzegovinan ja Albanian jäsenyyttä juhlittiin 1.1.2026. Turkki pysyi ulkopuolella. Britannia jatkoi omalla tiellään, vaikka monet vaikutusvaltaiset britit olivat haaveilleet paluusta Euroopan yhteyteen.

Venäjä hyväksyi EU:n laajenemisen, koska länsi oli ymmärtänyt säilyttää kunnioittavan etäisyyden geopoliittisiin intresseihin, joita Vladimir Putin piti kriittisen tärkeinä. Ukraina ja Georgia pysyivät EU:n ja Naton ulkopuolella, ja Venäjä vahvisti jälleen vaikutusvaltaansa Ukrainassa. Varsinaisesta suhteiden lämpenemisestä ei kuitenkaan voinut vielä puhua. Venäjä oli koronaviruksen jälkeen keskittynyt aiempaa enemmän sisäisiin asioihinsa. Putin panosti kuitenkin teknologiseen yhteistyöhön varsinkin Turkin ja Intian kanssa.

Suomi purjehti teknologian kultakaudella tutussa paikassa: Saksan leveässä ja vakaassa peräaallossa. Koronakriisi oli räjäyttänyt julkisen talouden alijäämät suuriksi, mutta verotulot olivat alkaneet kasvaa talouskasvun mukana jo vuonna 2021. Talouden kuoppa jäi lopulta useimpia muita Euroopan maita matalammaksi, koska matkailulla ja palveluilla oli Suomessa selvästi vähäisempi merkitys kuin esimerkiksi Ruotsissa, Espanjasta tai Italiasta puhumattakaan. Se, mikä oli ollut hyvinä aikoina Suomen heikkous, oli suojannut sitä pandemian oloissa.

Suomen tuottavuus oli lähtenyt kasvuun, kun suomalaiset yritykset ja julkinen sektori olivat oppineet hyödyntämään teknologiaa aiempaa tehokkaammin koronakriisin aikana ja sen jälkeen. Työn tekemisen tavat olivat muuttuneet, ja osa muutoksista oli jäänyt pysyviksi. Julkinen velka oli kuitenkin kohonnut korkeammaksi kuin koskaan.

Väestön harmaantuminen ja kiivas kansainvälinen kustannuskilpailu lisäsivät painetta rakenteellisiin uudistuksiin. Suomi oli puhunut niistä jo 1990-luvun puolivälistä saakka, mutta suuria ratkaisuja oli aina siirretty. Uudistusten edellytykset olivat kuitenkin parantuneet poliittisen kentän vakauden takia.

Pääministeri Sanna Marinin asema oli vahvistunut entisestään koronakriisin jälkeen. Hän saavutti selvän vaalivoiton keväällä 2023 ja muodosti uuden hallituksen vaalien muiden voittajien, kokoomuksen ja vihreiden, kanssa. Hallituksen ohjelma nimettiin *Reiluksi Suomeksi*. Pehmeän nimen taakse oli kuitenkin ladattu reilusti enemmän kunnianhimoa kuin edellisen hallituksen tavoitteisiin.

Kustannuskilpailu lisäsi painetta rakenteellisiin uudistuksiin.

Hallituksen suunnitelmia siivittivät kiristytvä kansainvälinen kilpailu, väestön nopea ikääntyminen ja työmarkkinoiden yhtenäistämiseen kohdistuva muutospaine, joka tuli ennen kaikkea Brysselin suunnasta. Marin halusi kuitenkin pitää aloitteen omissa käsissään, jotta hän ei vaikuttaisi EU:n sätkynukelta. Terävämpään uudistamiseen kannusti myös pääministeriä talouskriisin vaikeimmissa vaiheissa tukeneen neljän talousprofessorin ryhmä.

Koronakriisi ja sen jälkihoito oli lisännyt vasemmistolaisena pidetyn pääministerin kiinnostusta talouden vaikeimpien ongelmien ratkaisuun. Hän halusi osoittaa vääräksi epäilyt siitä, etteivät suomalaiset demarit pystyisi uudistumaan ja uudistamaan taloutta kuten muissa

Euroopan maissa. Hän halusi onnistua siinä, missä Juha Sipilä epäonnistui. Marin lähti muodostamaan uutta *hyvinvointisopimusta* yhteistyössä ammattiliittojen ja työnantajien kanssa.

Työehtosopimusten yleissitovuus poistettiin, työn verotusta kevennettiin ja sosiaaliturvaa uudistettiin negatiivisen tuloveron suuntaan. Tukia oli mahdollista nostaa tarvittaessa työnteon sitä estämättä. Samalla eri tukimuotoja yhdistettiin. Samaan kokonaisuuteen kuului myös yhteisöveron uudistus: sen Suomi painoi kymmeneen prosenttiin. Yliopistojen rahoitusta kasvatettiin tuntuvasti ja kansallisen t&k-rahoituksen perusteita uudistettiin: painopiste siirtyi uusien teknologioiden kehittämisestä äskettäin kehitettyjen teknologioiden soveltamiseen. Valtio sääti myös sähköveroa alaspäin varmistaakseen teollisuudelle edullisen sähkön ja houkutellakseen it-alustayhtiöiden investointeja Suomeen.

Suomi painoi yhteisöveron kymmeneen prosenttiin.

Uudistukset vahvistivat yritysten luottamusta. Investointien kuiva kausi päättyi monilla toimialoilla, ja Helsingin pörssin indeksit kohosivat uusiin ennätyksiin. Suomeen rakennettiin useita kvanttietokoneita, joiden laskentatehoa IBM, Google ja Amazon vuokrasivat maksukykyisille yksityisen ja julkisen sektorin asiakkaille. Pääministeri Sanna Marinia kutsuttiin kansainvälisessä mediassa Suomen Angelaksi, vaikka oikeampi vertailukohta olisi ollut Marinin vanhempi aateveli Gerhard Schröder. Saksa oli uudistanut Schröderin johdolla työmarkkinoiden lainsäädäntöä ja sosiaaliturvaa 2000-luvun vaihteessa.

Marinin uusi politiikka kiihdytti talouskasvua ja lisäsi valtion verotuloja. Sinipunaisen hallituksen menestys saavutti yhden huipennuksen vuonna 2026, kun *Financial Times* nimesi Elina Lepomäen vuoden eurooppalaiseksi finanssiministeriksi.

3

Kaikki hyvin teknologian globaalissa onnelassa? Vai näkikö sinivalkoinen kapitalisti kaunista unta, josta hänen pitäisi nipistää itsensä nopeasti hereille? Kyllä ja ei. Kun kapitalisti katsoi paratiisiaan tarkemmin, hän saattoi nähdä sen tiheiköissä myös myrkyllisiä käärmeitä.

Monet teknologian harppaukset viittasivat myönteiseen tulevaisuuteen. Absoluuttinen köyhyys oli vähentynyt edelleen maapallolla, kun globalisaatio oli syventynyt. Useat köyhät maat olivat onnistuneet samassa kuin Kenia edellisellä vuosikymmenellä: elintaso oli noussut niin paljon, että entisistä kehitysmaista oli tullut kehittyviä talouksia. Luku- ja kirjoitustaidottomia ihmisiä oli vähemmän kuin ennen. Edullisen aurinkoenergian ja akkujen avulla valot paloivat iltaisin myös niillä Afrikan alueilla, joihin sähköverkkoja ei ollut voitu rakentaa.

Ristiriidoista ja paradokseista tämäkään maailma ei vapautunut. Aiemmille voimakkaan taloudellisen kehityksen kausille tyypilliset piirteet vahvistuivat jälleen kerran:

Suuret ja nopeat muutokset aiheuttavat edistystä yhtäällä mutta huolta, ongelmia tai suoranaista tuhoa jossakin toisaalla. Voittajat, tyytyväiset ja sopeutujat ovat hiljaa. Pettyneet osoittavat mieltään äänekkäästi. Yritysvetoinen teknologian kultakausi on todistanut vallitsevan talousjärjestelmän voiman, mutta korostaa myös sen heikkouksia. Voimakas teknologian kehitys seuloo valtioita, alueita, yrityksiä ja kansalaisia kahteen leiriin: voittajiin ja häviäjiin.

Häviäjien joukossa seisoo myös sellaisia ihmisiä, joiden absoluuttinen asema on kohentunut mutta suhteellinen asema heikentynyt. Heidän ostovoimansa ja elintasonsa ovat parantuneet hitaasti vuosi vuodelta. He eivät kuitenkaan pysty nauttimaan omasta edistyksestään, koska naapureilla menee vielä paremmin. He eivät välttämättä edes tunnista omaa edistymistään naapureiden menestymisen takia.

Tämä ilmiö oli yksi niistä syistä, joiden takia maapallon asukkaiden mitattu onnellisuus ei parantunut 2020-luvulla. Tuloerot kasvoivat.

Eriarvoisuuden tunne vahvistui. Joissakin maissa eriarvoisuus tarkoitti absoluuttista kehitystä, jossakin toisaalla taas subjektiivista ulkopuolisuuden kokemusta.

Suurten teknologiayritysten asema vahvistui kaikkialla maailmassa. Teknologiaa kehittävien ja soveltavien valkokaulustyöläisten palkat nousivat nopeasti. Teollisuudessa palkat kohosivat hitaammin, koska automatisaatio ja robotisaatio vähensivät työvoiman tarvetta. Metropolit kasvoivat, periferiat taantuivat. Euroopassa etelän ja pohjoisen elintasoerot kasvoivat entistä suuremmiksi.

Eriarvoisuuden tunne vahvistui.

Eikä kyse ollut ainoastaan rahasta. Nykykapitalismin kriitikoiden kärkihahmoihin kuulunut Thomas Piketty sanoi jo vuonna 2023, että valtiot ovat luovuttaneet vallan suurille yrityksille ja niiden algoritmeille. Piketty myönsi, että tämä oli kova kärjisty. Hän halusi kuitenkin herättää talouden ja politiikan vaikuttajat vertailemaan Googlen, Microsoftin ja Facebookin valtaa suhteessa Yhdysvaltojen, Ison-Britannian ja Ranskan valtaan.

Pikettyn mielestä teknologiajättejä voitiin sanoa 2020-luvun supervalloiksi, koska se, joka hallitsee dataa, hallitsee myös maailmaa. Demokratioiden täytyisi hänen mukaansa huolehtia siitä, että teknologia on inklusiivista eikä eksklusiivista. Uusien innovaatioiden hyödyt pitäisi saada jaettua mahdollisimman laajalle joukolle.

4

Vastuullisuuteen liittyvä keskustelu vaikutti yritysjohtajien, yrittäjien ja yritysten omistajien arvoihin kultaisella 2020-luvulla. Vastuuttomaan liiketoimintaan liittyvät riskit olivat kuitenkin kasvaneet. Kansalaisjärjestöt ja globaalisti toimivat vaikutusvaltaiset aktivistit vaativat yhä kuu-luvammin yrityksiltä läpinäkyvyyttä. Niiden piti todistaa, että vastuul-lisuus tarkoitti kauniiden sanojen lisäksi myös hyviä tekoja.

Paine vapaaehtoisten mittareiden ja standardien käyttöönottoon kas-voi muun muassa raaka-aineiden hankintaan, henkilöstön kohteluun ja ilmastopäästöihin liittyvissä asioissa. Jo vuonna 2025 kaikki eurooppa-laiset autonvalmistajat ilmoittivat kaikki auton valmistamisen aiheut-tamat CO₂-päästöt hintatietojen rinnalla. Suomessa kuluttajat pystyi-vät vertailemaan helposti kotimaassa kasvatetun tomaatin hiilijalanjäl-keä espanjalaisen lentotomaatin ilmastokuormitukseen.

Maailmantalouden kehitys jatkui 2020-luvun jälkimmäisellä puolis-kolla voimakkaana. Kokonaistuotannon kasvu kiihtyi lopulta globaa-listi 4,5 prosenttiin edellisen vuosikymmenen 3,5 prosentista. Suomen kokonaistuotanto kasvoi yli kolmen prosentin vuosivauhtia useana vuonna.

Myönteinen kehitys ei poistanut geopolitiittisia jännitteitä. Tuhoisilta sodilta kuitenkin vältyttiin. Pax Americana hillitsi aggressiivisimpien valtionjohtajien seikkailunhalua. Useimmissa länsimaissa arvioitiin, että suurimmat turvallisuusuhat tulivat rajojen sisältä. Eriarvoistumi-nen ruokki sekä terrorismia että tyytymättömien kansalaisten mielen-ilmauksia, jotka kehittyivät välillä väkivaltaisiksi levottomuuksiksi. Maailman suurissa metropoleissa järjestettiin entistä useammin mie-lenosoituksia, joissa tuhottiin sekä yhteistä että yksityistä omaisuutta. Valtiovalta vastasi uhkaan lähes kaikkialla vahvistamalla poliisivoimia ja investoimalla joukkojen hallintaan tarkoitettuun tekniikkaan.

Yksi vuoden 2027 väkivaltaisimmista mielenosoituksista käynnis-tyi Pariisissa, kun pormestari ilmoitti kaupungin selvittävän joukkojen

hallintaan tarkoitettujen robottien käyttöönottoa. Raivostuneita pariisilaisia eivät tyydyttäneet selitykset siitä, että älykkäät robotit tulisivat käyttöön aikaisintaan vuonna 2030 ja toimisivat yhteistyössä ihmisten kanssa – robotit eturivissä ja niitä ohjaavat poliisit välittömästi koneiden takana.

Teknologia rikastutti monin tavoin varsinkin eliittien elämää kultaisella 2020-luvulla, mutta terveys ja turvallisuus säilyttivät paikkansa kaikkien kansankerrosten tärkeimpien puheenaiheiden joukossa. Ihmiset olivat joutuneet pohtimaan omaa ja lastensa fyysistä turvallisuutta, omaisuutensa suojaamista ja terveyttä. Yksi pandemia voitettiin, mutta seuraava pelotti.

Entistä useampi mietti myös sitä, miten ilmastonmuutos vaikuttaa oman kotiseudun tulevaisuuteen. Tunnetuin esimerkki oli tuhoisista maastopaloista ja vesipulasta kärsivä Kalifornia, jonka muuttotappio oli kasvanut vuosi vuodelta. Markkinat olivat onnistuneet ratkaisemaan monta asiaa, mutta ilmaston lämpenemistä ne eivät olleet onnistuneet hillitsemään.

CO₂-päästöt olivat kääntyneet laskuun useissa kymmenissä maissa, vaikka niiden talous kasvoi. Koko maapallon päästöt kasvoivat kuitenkin liian nopeasti, jotta lämpeneminen voitaisiin rajoittaa kahteen asteeseen.

Uusiutuvan energian käyttö kasvoi lähes kaikkialla, ja tuotannossa siirryttiin vähäpäästöisempiin teknologioihin. Nopea talouskasvu piti kuitenkin yllä myös fossiilisten polttoaineiden kasvavaa kulutusta. Ilmastonmuutos oli kiihdyttänyt maastamuuton painetta monissa Afrikan ja Lähi-Idän maissa. Perinteisiä vilja-aittoja koettelevat kuivuuskaudet heijastuivat ruoan hintoihin, jotka vaihtelivat voimakkaasti eri vuosina. Himalajan jäätiköiden sulaminen uhkasi satojen miljoonien ihmisten elantoa Intiassa ja Kaakkois-Aasiassa. Ilmastokokouksia pidettiin entiseen tapaan. Niiden tulokset jäivät kuitenkin yhtä laihoiksi kuin edellisellä ja sitä edellisellä vuosikymmenellä.

Vuoden 2027 heinäkuussa lämpötilat kohosivat ennätyksiin maapallon pohjoisella pallonpuoliskolla useiden viikkojen ajaksi. Elokuun ensimmäisenä päivänä yksi Länsi-Grönlannin jäätiköistä romah-

ti mereen, sortaen mukanaan kokonaisen vuorenrinteen, johon jäätikkövirta oli nojannut. Kapeaan vuonoon purkautuvat massat nostattivat megatsunamin, joka vyörytti rantoja sata metriä korkeana. Jäätikkötutkijoiden kameroihin tallentunut megatsunami herätti huomiota kaikkialla maailmassa, mutta asia unohtui nopeasti, koska kuolonuhreilta vältyttiin. Vuonon rannalla ei ollut asutusta.

Ilmasto palasi otsikoihin tammikuussa 2028, kun Sierra Nevadan vuoristoon satoi enemmän lunta kuin miesmuistiin. Sitten Tyyneltämereltä vyöryi poikkeuksellisen lämmin säärintama. Se sulatti lumet liian nopeasti.

Yli miljoona kalifornialaista joutui jättämään kotinsa.

Sacramenton ja Stocktonin kaupungit evakuoitiin, kun kaksi tärkeää patoa uhkasi murtua samanaikaisesti. Lopulta padot ja jokien reunoille rakennetut tulvavallit pettivät. Yli miljoona kalifornialaista joutui jättämään kotinsa, ja useat sadat menettivät kaoottisen evakuoinnin aikana henkensä. Kalifornian keskuslaakso muuttui valtavaksi tulva-altaaksi, jonka pituus oli yli 400 kilometriä ja leveys 30 kilometriä. Tulvat levisivät moniin Los Angelesin kaupunginosaan ja Piilaaksoon. Applen ja Facebookin pääkonttoreiden suojaksi rakennettiin massiivisia vallituksia hiekkasäkeistä.

Kun katastrofi oli ohi, viranomaiset arvioivat, että suurtulvien talvi oli vahingoittanut joka neljättä kalifornialaista kiinteistöä. Vahinkojen arvo kohosi noin 800 miljardiin dollariin. Se ylitti moninkertaisesti hurrikaani Katrinan vuonna 2005 aiheuttamat tuhot. Katrina oli ollut Yhdysvaltain aiemman historian kallein luonnonkatastrofi.

Talven 2028 suurtulva ei tullut täydellisenä yllätyksenä. Laaja asiantuntijoiden joukko oli ennustanut tapahtumien kulun jo vuonna 2011 julkaistussa raportissa, joka antoi Kaliforniaa uhkaavalle skenaariolle

nimen ARkStorm. Osavaltion patoja oli yritetty vahvistaa vuosien varrella, mutta työ oli edennyt hitaasti rahapulan takia.

Kalifornian tragedia järkytti amerikkalaisia ja herätti laajaa myötätuntoa myös Euroopassa, Intiassa ja Kiinassa. Kalifornian kuvernööri ja Piilaakson teknologiajätit vetosivat Yhdysvaltain presidenttiin Marco Rubioon sekä kongressiin, jotta maa liittyisi takaisin Pariisin ilmasopimukseen ja ryhtyisi johtamaan päättäväisesti ilmastomuutoksen hillitsemiseen tähtäävää taistelua.

Googlen, Facebookin ja Applen johtajat ehdottivat yhteisessä vetoomuksessaan, että päästöjä ryhdyttäisiin supistamaan markkinaehtoisesti ja samalla tavalla koko maailmassa, EU:ssa testattua ja toimivaksi todettua päästökauppaa maailmanlaajuiselle tasolle skaalaten.

Globaalin hiilipörssin periaatteet hyväksyttiin ilmastokokouksessa.

Globaalin hiilipörssin periaatteet hyväksyttiin jo vuoden 2030 ilmastokokouksessa. Yhdysvaltojen aloitteesta rikkaat maat sitoutuivat siihen, että ne vähentävät päästöjään nopeammin kuin köyhät valtiot. Päästökauppa ulotettiin kaikkiin talouden keskeisiin toimialoihin. Hiilivuodon riski poistui. Kaupankäynnin tulot ohjattiin uuteen teknologiaan kuten pienten ydinvoimaloiden kaupallistamiseen ja fuusioenergian kehittämiseen.

Peli oli kovaa mutta reilua. Päästöjä ei tarvinnut kieltää eikä uusia veroja määrätä. Yritykset ja kuluttajat tiesivät, että saastuttaminen maksaisi ensi vuonna enemmän. Jäätiköiden sulamisen käyrää kannatti loiventaa, jotta sopeutumiselle saatiin lisää aikaa. Sama logiikka kuin pandemiassa kymmenen vuotta sitten.

KVANTTIHYPPY: TUOTTAVUUDEN RENESSANSSI

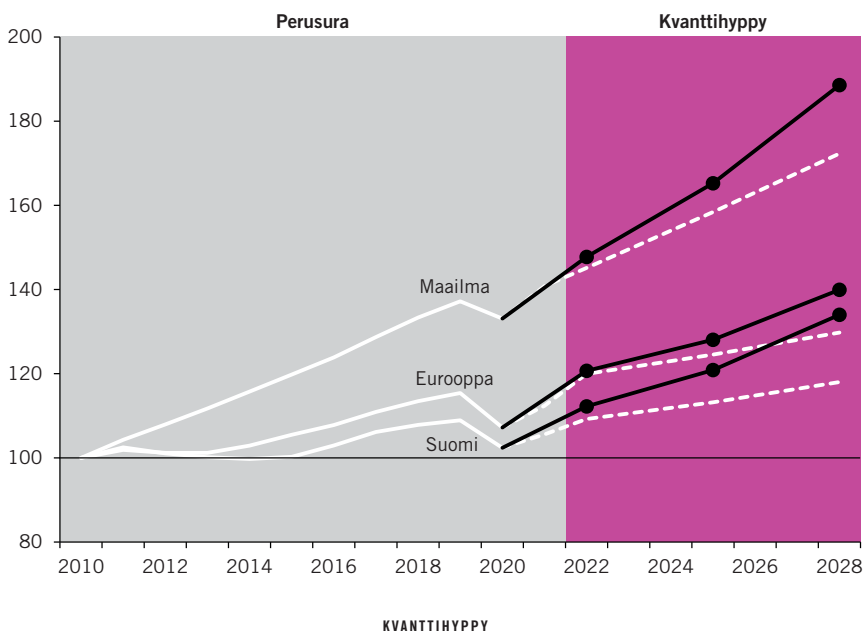
Toimiva rokote mahdollistaa nopean nousun pandemian aiheuttamasta talouskuopasta. Veroja kevennetään, mikä edelleen kiihdyttää kasvua, kun samalla digitalisaatio ja muu teknologinen kehitys etenevät nopeasti. Tuloerot kasvavat voimakkaasti maiden sisällä.

Etelä-Euroopan velkakriisi onnistutaan kuittaamaan tukipaketilla ja velkajärjestelyillä. Etelä-Euroopan kasvu pysyy kuitenkin muuta Eurooppaa hitaampana.

Suomen kasvu takkuu yhä koronaviruksen jälkeen, mutta vihdoinkin rakennemuutoksia saadaan toteutettua. Veroja lasketaan ja yleissitovuus poistuu, mikä tuo talouteen dynamiikkaa ja voimistaa BKT:n vuosikasvun jopa yli kolmeen prosenttiin 2026–2028. Suomi houkuttelee maahanmuuttajia, mikä nostaa edelleen pidemmän aikavälin kasvunäkymiä.

Bkt:n kasvu alueittain verrattuna OECD:n ennustamaan perusuraan (indeksi, 2010=100)

Lähteet: Perusura 2010–2021 IMF:n World Economic Outlook (huhtikuu 2020) ja vuodet 2022–2028 OECD:n pitkän aikavälin ennuste.

TAISTELU YHDYSVALTOJEN SIELUSTA HORJUTTA DEMOKRATIAA

Kirjoittaja Maria Annala on vieraileva tutkija Ulkopoliittisessa instituutissa.

Liberaalista on tullut Yhdysvaltojen arvokonservatiiveille kirosana. Nykyään on vaikea uskoa, että liberalismi oli 1930-luvulle saakka yhdysvaltalaisia yhdistävä arvo. Sen varaan maa oli perustettu.

Nyt Yhdysvaltojen puolue- ja arvopoliittinen kahtiajako on syventynyt niin, että se uhkaa jo demokratiaa. Kansalaisen omaksuma arvoliberali tai arvokonservatiivinen identiteetti ohjaa lähes poikkeuksetta hänen suhtautumistaan mihin tahansa poliittiseen tai yhteiskunnalliseen kysymyseen. Saman jakolinjan mukaan ihmiset ovat jakautuneet joko demokraattien tai republikaanien kannattajiksi.

Harva yhdysvaltalainen kiistää nykyäänkään periaatteen tasolla Yhdysvaltojen perustalla olevia liberaaleja arvoja kuten demokratiaa, uskonnonvapautta tai kirkon ja valtion erillään pitämistä. Käytännössä kaksi eri leiriä ovat kuitenkin erimielisiä siitä, minkälaisilta uhilta näitä arvoja pitäisi suojella. Yhden silmissä uskonnonvapaus on uhattuna silloin, kun arvokonservatiivinen leipuri velvoitetaan leipomaan kakku miesparin häihin; toisen mielestä silloin, kun musliminuori joutuu kuuntelemaan koulussa kristillistä rukoushetkeä.

Edes Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksessa mainitut perusarvot kuten vapaus ja tasa-arvo eivät merkitse kaikille kansalaisille samoja asioita. Kahden suuren puolueen kannattajien välillä on jyrkkiä erimielisyyksiä siitä, miten näitä arvoja tulisi vaalia.

Arvokonservatiivit vastustavat lähes kaikkea liittovaltion sekaantumista osavaltioiden asioihin. Arvokonservatiiveille vapaus merkitsee ennen kaikkea yksilönvapautta ja vapautta liiallisena koetusta sääntelystä. Arvoliberaalit puolestaan katsovat, että itsenäisyysjulistuksessa kaikille tasa-arvoisesti luvattu oikeus elämään, vapauteen ja onnellisuuden tavoitteluun voidaan taata vain taistelemalla syrjintää vastaan valtakunnallisella tasolla.

Aina kysymys liittovaltion roolista ei ole jakanut yhdysvaltalaisia. 1820-luvulta 1930-luvulle maassa vallitsi laajamittainen yksimielisyys siitä, ettei liittovaltion käsiin ollut syytä antaa liikaa valtaa. Yhdysvaltojen poliittisessa järjestelmässä merkittävä osa vallasta onkin osavaltio- ja paikallistasolla, ja lait ja käytännöt osavaltioiden välillä vaihtelevat paljon. Tämän vuoksi isotkaan periaatteelliset erimielisyydet eivät välttämättä horjuta valtion vakautta niin kauan kuin kansa ja poliittinen eliitti ovat valmiita sietämään sitä, että eri osavaltiot ratkaisevat kiistanalaiset asiat omalla tavallaan.

Yhdysvallat on kuitenkin siirtymässä 2020-luvulle tilanteessa, jossa arvoliberaalin kansanosan sietokyky osavaltio- ja paikallistasolle hajautetun vallan mahdollistamaa eriarvoisuutta kohtaan on erittäin vähäistä.

Myöskään vallan kolmijako presidentin, kongressin ja oikeuslaitoksen välillä ei enää vakauta yhteiskuntaa samalla tavoin kuin ennen. Puoluepoliittinen poteroituminen on vaikeuttanut merkittävästi sekä kongressin toimintaa että kongressin ja presidentin välistä yhteistyötä. Jako arvoliberaaliin ja arvokonservatiiviseen leiriin näkyy mitä suurimmassa määrin myös korkeimmassa oikeudessa, ja kansalaisten poliittinen identiteetti määrittää myös heidän suhtautumistaan maan ylimpään oikeusasteeseen.

Syksyn 2020 vaalit saattavat aidosti horjuttaa Yhdysvaltojen demokratiaa.

Läheskään kaikkien kansalaisten silmissä vaaleissa ei ole enää ensisijaisesti kyse demokraattisesta prosessista, jossa tärkeintä on kansan äänen tuleminen kuulluksi ja vallan siirtyminen sujuvasti vaalien voittajan käsiin.

Sen sijaan vaaleista on tullut taistelu Yhdysvaltojen sielusta, jonka kumpikin leiri haluaa voittaa hinnalla millä hyvänsä.

Riippumatta vaalituloksesta uusi vuosikymmen alkaa Yhdysvalloissa tilanteessa, jossa maata repivät jyrkät ristiriidat, eikä osa kansasta välttämättä hyväksy virkaan astuvan presidentin mandaattia.

SUOMI EI OLE ENÄÄ HUIPPUOSAAMISEN MAA

Kirjoittaja Sanna Kurronen on EVAn ekonomisti.

Suomi on jäänyt kilpailijamaistaan jälkeen työn tuottavuuden kasvussa, eikä ihme. Käsityksemme Suomesta, jossa on kansainvälisesti vertailtuna korkea koulutustaso, paljon huippuinnovaatioita ja joka toimii tieto- ja viestintäteknologian edelläkävijänä, on kuva Suomesta 20 vuoden takaa. Todellisuudessa suomalaisten koulutustaso laskee ja on nyt läntisten teollisuusmaiden keskiarvon alapuolella, investoinnit tutkimukseen ja kehitykseen (t&k) ovat talouden kokoon suhteutettuna alempana kuin 20 vuotta sitten, eikä edes tieto- ja viestintäteknologiaan (ICT) suuntautuissa investoinneissa pärjätä kilpailijamaille. Käsitys Suomesta huipputeknologian ja -osaamisen maana on auttamatta vanhentunut.

Hidas tuottavuuskasvu on ongelma, sillä hyvinvoinnin kasvu syntyy ennen kaikkea tuottavuuden kasvusta. Tuottavuus kertoo, kuinka paljon tuotantoa saadaan aikaan tehtyä työtuntia kohden. Jos sama tuotanto saadaan aikaan vähemmillä työtunneilla, vapaa-aikaa voidaan lisätä. Vaihtoehtoisesti parantunut tuottavuus voidaan ulosmitata kohenetuneena aineellisen hyvinvoinnin määränä ja laatuna. Menneen vuosikaudan aikana sekä aineellinen hyvinvointi että vapaa-aika ovat lisääntyneet tuottavuuden noustessa.

Työn tuottavuuden kasvu taas syntyy teknologisesta kehityksestä. Teknologinen kehitys voi olla parempia koneita tai tehokkaampia toimintatapoja ja menetelmiä. Laajasti ajatellen teknologia on tietoa ja ideoita siitä, miten raaka-aineista ja väli tuotteista saadaan aikaan kuluttajan haluja lopputuotteita, on sitten kyse tavaroista tai palveluista. Tekoälyn ja robotiikan vaikutuksesta tuottavuuden kasvuun on odotettu paljon, mutta toistaiseksi odotukset eivät ole täyttyneet.

Teknologian hyödyntämiseksi tarvitaan pääomaa, sekä inhimillistä että aineellista. Siten investoinnit pääomaan tukevat myös tuottavuuskasvua.

Inhimillinen pääoma käsittää esimerkiksi osaamisen, terveyden ja luovuuden. Aineellinen pääoma on taas esimerkiksi koneita, rakennuksia, infrastruktuuria ja ohjelmistoja. Tiedetään, että investoinnit muun muassa koulutukseen, tutkimukseen, koneisiin ja ohjelmistoihin sekä kilpailullinen toimintaympäristö tukevat tuottavuuskasvua. Koska näiden tuottavuutta tukevien tekijöiden ja talouden tuottavuuskasvun välillä ei ole mitään tarkasti havaittavaa vaikutusmekanismia, viimeaikaiselle heikolle tuottavuuskasvulle ei ole löytynyt selkää syytä.

Aiempaa hitaampi tuottavuuden kasvu on piinannut kaikkia länsimaita erityisesti finanssikriisin jälkeen. Selitykseksi on ehdotettu liian suuria odotuksia digitalisaation ja tekoälyn vaikutuksesta tuottavuuteen, uuden teknologian käyttöönottoon liittyvää viivettä, mittausvirhettä ja tuottavuushyötyjen epätasaista jakautumista.

Suomessa työn tuottavuuden kasvu on ollut selvästi Ruotsia heikompa. Erityisesti finanssikriisin jälkeen Suomi on jäänyt tuottavuuskelkasta. Ruotsin nousua on vauhdittanut tuottavuuskasvu yksityisissä palveluissa, tehdasteollisuudessa tuottavuuden kasvu on ollut hidasta molemmissa maissa. Sekä Ruotsissa että Saksassa bkt tehtyä työtuntia kohden on Suomea korkeampi.

Kansantalouden tasolla tuottavuutta ei voi nostaa millään tietyllä yksittäisellä päätöksellä, sillä sen synty on osin mysteeri. Siksi toimien tuottavuuskasvun vauhdittamiseksi on syytä olla laaja-alaisia. Koska Suomi on jäänyt tuottavuuskehityksessä jälkeen kilpailijamaistaan, riittää, jos kirii kilpailijoiden etumatkaa kiinni. Muiden onnistumisten kopioiminen on helpompaa kuin täysin uuden kehittäminen. Esimerkiksi Ruotsissa ICT-investoinnit ovat olleet selvästi Suomea suuremmat ja myös t&k-investoinneissa Suomi on jäänyt kilpailijamaita jälkeen.

Loikkaa teknologisen kehityksen eturintamaan on syytä kuitenkin tavoitella. Maailmanlaajuisiin haasteisiin, kuten ilmastomuutokseen, energiamurrokseen ja pandemioihin vastataan tieteen ja teknologian keinoin. Suomalaisten koulutustason nostaminen, panostaminen perustutkimukseen sekä t&k-investointeihin ovat keinoja, joilla Suomi nousee myös tuottavuuslamastaan.

GLOBALISAATION LOPPU – VAI EIKÖ SITTEenkään?

Kirjoittaja Tuuli Koivu on Nordean pääekonomisti.

Finanssikriisin jälkeen globalisaatio on polkenut monella tapaa paikallaan, ottanut jopa takapakkia. Kansainvälinen kauppa on kasvanut tuotantoa hitaammin ja ulkomaisten suorien sijoitusten nouseva trendi on katkennut. Kauppapolitiikassa huomion ovat vieneet puheet tulleista ja kaupan rajoitteista. Britit lähtevät EU:sta, Kiina ja Yhdysvallat pyrkivät heikentämään taloudellista riippuvuussuhdettaan.

Osittain globalisaation hidastumisen taustalla on täysin luonnollisia syitä. Globalisaation kulta-aika yhdistyi Kiinan talouden avautumiseen, jonka ansiosta monelle teollisuudenalalle syntyi aivan uudenlainen mahdollisuus jakaa tuotantoa eri puolelle maailmaa. Jäljelle jääneiden tehtävien ulkoistaminen Kiinaan tai muihin nouseviin talouksiin on paljon hitaampi prosessi.

Maailmankaupan kasvun jähmeyttä selittää myös se, että talouskasvu oli finanssikriisin jälkeen kulutusvetoista, kun taas kone- ja laiteinvestointien kehitys oli pitkään vaatimatonta. Monimutkaiset koneet ovat globalisaatiota parhaimmillaan: niitä kootaan monista maista tulevista komponenteista, ja niiden merkitys maailmankaupassa on suuri.

Näiden luonnollisten tekijöiden ohella globalisaation hidastumisen taustalla on myös politiikkaa. Näinä päivinä on vaikea löytää poliitikkoo, joka suhtautuu varauksettomasti globalisaation edistämiseen. Perusteluja poliittisten tuulten kääntymiselle on haettu muun muassa Yhdysvaltojen kasvaneista tuloeroista ja laajemminkin populismiaallosta. Äänestäjien silmissä uuden tehtaan avaaminen kotimaahan on paljon suurempi voitto poliitikolle kuin vapaakauppasopimuksen saavuttaminen, joka mahdollistaa aiempaa edullisempien tuotteiden saatavuuden kuluttajalle. Työpaikkojen määrä on helppo laskea, kun taas arviot tullien keventämisellä saavutetuista säästöistä jäävät yleensä ekonomistin pöytälaatikkoon.

Yksi suuri suunnankääntäjä globalisaationäkemyksille on ilman muuta Kiinan aseman muutos. Autoritäärisen valtion nousu haastamaan Yhdysvallat maailman suurimpana taloutena on saanut demokraattiset valtiot varpailleen. Tilannetta ei helpota se, että kasvava joukko länsimaisia yrityksiä kokee Kiinan kauppapolitiikan ja sen liiketoiminnalle asettamat rajoitteet syrjivinä. Niinpä viime vuosina globalisaatiota on varjostanut myös paitsi Yhdysvaltojen ja Kiinan välien kiristyminen, myös EU:n ja monen muun maan aiempaa tiukempi suhtautuminen Kiinaan. Maat joutuvat kauppapolitiikassaan pohtimaan, missä määrin Kiina-riippuvuutta pitää vähentää ja toisaalta myös sitä, millä kannustimilla yhteistyö Kiinan kanssa muuttuu nykyistä tasapuolisemmaksi.

Edellä kuvatut trendit tuskin kääntyvät nopeasti uudelleen globalisaatiota tukeviksi. Pikemminkin pandemia on vahvistanut vaatimusta palauttaa kriittistä tuotantoa muun muassa suojarahusteissa ja lääkkeissä Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin sekä vähentää riippuvuutta esimerkiksi Kiinasta. Talouskriisi tuskin luo myöskään pohjaa vapaakaupan edistämiseksi, kun syypäitä ankeuteen yritetään löytää maan rajojen ulkopuolelta. Samalla Kiina on ainakin koronakriisistä toipumisen ensimmäisessä aallossa vahvistanut omia asemiaan entisestään ja kilpailuasetelma käy yhä kireämmäksi. Niinpä näyttää siltä, että globalisaation edistyminen on 2020-luvulla haastavaa sen perinteisessä muodossa eli tuotantoketjujen hajaantumisessa ympäri maailmaa ja siitä seuraavassa kaupan kasvussa.

Mutta ei globalisaatio ole katoamassa mihinkään, jos sitä ajatellaan yhtään laajempänä ilmiönä. Pandemia on vienyt eteenpäin lukuisia digitaalaisia palveluita kuten verkkokauppaa, suoratoistopalveluita ja pelikauppaa. Nämä palvelut ovat nykyajan globalisaatiota parhaimmillaan: samaa palvelua voidaan samanaikaisesti käyttää joka puolella maailmaa. Näiden alojen nousun odotetaan edistävän globalisaatiota jatkossakin.

Toki suurvaltapolitiikka leimaa myös uudenlaista globalisaatiota. Yhä todempaan uhkakuvana leijuu mahdollisuus kahtiajaosta, jossa Kiina ja Yhdysvallat keräävät ympärilleen omat liittolaisensa ja rakentavat tekniset ratkaisut erilaisten standardien ympärille mahdollisesti jopa osittain erillisissä rahoitusjärjestelmissä.

KIINA PYRKII TEKNOLOGIAN SUPERVALLAKSI

Kirjoittaja Risto Siilasmaa on F-Securen hallituksen puheenjohtaja.

Kiinalla on kunnianhimoiset tavoitteet nousta Yhdysvaltojen rinnalle tieteen, teknologian ja talouden jättiläiseksi. Koronakriisi tarjoaa sille mahdollisuuden vauhdittaa strategista etenemistään. Myös Suomessa on syytä tuntea Kiina ja sen tavoitteet, jotta ymmärrämme, missä kysymyksissä meidän on syytä olla tiukka ja missä joustaa.

千里之行，始於足下 (tuhannen mailin matka alkaa yhdellä askelella), kirjoitti Kiinan ehkä tunnetuin filosofi Laotse yli 2 500 vuotta sitten teoksessaan *Daodejing*. Tämä periaate kuvaa kiinalaisiin usein liitettyä pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä, joka näkyy myös Kiinan harjoittamassa teollisuus- ja teknologiapolitiikassa. Näiden lisäksi kiinalaista ajattelutapaa kuvaa myös pyrkimys omavaraisuuteen.

Kiinalaisille on tyypillistä esiintyä varsin vaatimattomina omasta osamisestaan lukuun ottamatta myyntitilanteita. Samanaikaisesti he haluavat ehdottomasti kehittyä maailman parhaiksi ja ovat aivan varmoja, että heillä on siihen historiastaan juontuva vankkumaton oikeutus ja jopa velvollisuus.

Uusien infra-alustojen rakentamisessa Kiina voittaa länsimaat. Länsimaat eivät häviä teknologian kehittämisessä, mutta jos uudistus edellyttää myös regulaation muuttamista, on Kiina näiden kombinaatiossa ylivoimainen. Sähköiset maksujärjestelmät ovat tästä oiva esimerkki. Samaan aikaan, kun Yhdysvalloissa postitetaan edelleen shekkejä ja maksetaan käteisellä, on käteisen rahan käyttö Kiinassa romahtanut mobiilimaksamisen edetessä nopeasti.

Alustojen merkityksen ymmärtämisestä 5G on hyvä esimerkki, mutta ei läheskään ainoa. 5G on aidosti infrastruktuuri ja alusta. Poliittisten päättäjien on jokseenkin hyödytöntä miettiä etukäteen, mitä uudella alustalla tulevaisuudessa tehdään. Eivät sähkön, puolijohteiden tai internetin kehit-

täjätkään pystyneet ennakoimaan kuin pienen murto-osan niistä sovelluksista, joita heidän kehittämillään teknologioilla voidaan synnyttää.

Kiinassa 5G:n välillinen potentiaali kansakunnan kilpailukyvyn nostajana kaikkien toimialojen ylitse ymmärrettiin valtiojohtoa myöten. Kiina päätti olla Etelä-Korean ohella ensimmäinen valtakunnallisen 5G-verkon pystyttäjä. Poliittinen johto uskoi, että 5G-verkkoon investoimalla eri alojen yritykset ja viranomaiset keksisivät sille tuottavuuden kannalta transformatiivista käyttöä aivan kuin sähkölle aikoinaan.

Länsimaissa on ollut sama tieto ja ymmärrys, mutta täysin toisenlainen tilanne. Viranomaisten toiminta ei ole tähdännyt infran nopeaan pystyttämiseen, vaan poliittisen tilanteen sanelemien tavoitteiden saavuttamiseen.

Lähestymistapojen ero näkyy hyvin käytännössä. Vuoden 2019 lopussa Kiinassa oli käytössä noin 130 000 5G-tukiasemaa, Etelä-Koreassa 80 000, Yhdysvalloissa 80 000 ja Euroopassa noin 10 000.

Koronaviruspandemia on heittänyt oman keppinsä 5G:n rattaisiin. Länsimaiset operaattorit – erityisesti Euroopassa – pohtivat investointien leikkausta osingonmaksutasojen tueksi ja ehkä investointien osittaista siirtämistä 4G-kapasiteetin kasvattamiseen. Uskon ja toivon, että pohdinta ei siirry toimintaan, sillä 5G-investointien lykkäys olisi turmiollista.

Miten Kiinassa nähdään tämä sama tilanne? Todennäköisesti ennen kaikkea mahdollisuutena. Painamalla kaasua juuri nyt, voidaan kilpailijamaiden etenemisen hidastuminen hyödyntää maksimaalisesti.

Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota on myös vaikuttanut teollisuuspolitiikkaan molemmissa maissa. Kauppasota on itse asiassa osittain myös liittynyt 5G:n strategiseen merkitykseen supervaltojen kilpailukyvyille ja turvallisuudelle. Se on ollut sekä aito syy sapelien kalisteluun että myös helppo selitys, jotta muita motiiveja ei tarvitse setviä julkisesti.

Yhdysvaltojen sanktiot ZTE:lle ja myöhemmin Huaweiille ovat johtaneet siihen, että Kiina on tiivistänyt aikatauluja omavaraisuuden tavoittelemisessa ennen kaikkea puolijohdeteollisuuden osalta.

Kiina ei voi hyväksyä, että sen johtavien teollisuusyritysten tuotanto olisi mahdollista pysäyttää Valkoisesta talosta käsin. Kiinan katse on siirtynyt puolijohdetuotantonsa nostamiseen maailman huipulle mahdollisimman

nopeasti. Tämä ei tapahdu haastavimpien teknologioiden kohdalla nopeasti, vaan vaatii vähintään kymmenen vuotta, ja sekin edellyttää poikkeuksellista onnistumista.

三流企业做产品, 二流企业做技术, 一流企业做标准 (kolmannen luokan yhtiöt valmistavat tuotteita, toisen luokan yhtiöt kehittävät teknologiaa, mutta ensimmäisen luokan yhtiöt luovat standardeja) – tämä jo pitkään toisteltu ohjenuora kuvaa hyvin kiinalaisten kunnianhimoa teknologia- ja tiedepolitiikan saralla.

Millä aloilla kiinalaiset haluavat luoda ensimmäisen luokan yhtiöitä? Tekoäly, pilvipalvelut, IoT, 5G, nanoteknologia, robotiikka, puolijohteet ja kvanttilaskenta ovat ainakin heidän fokuksessaan. Johtamalla maailmaa näillä tieteen ja teknologian aloilla Kiina myös mahdollistaa johtajuuden valmistavassa teollisuudessa (Industry 4.0 eli Made in China 2025), digitaalisten platformien alueella (esim. sähköinen maksaminen), sovellus-ekosysteemien avulla rekonfiguroitavien liiketoimintamallien osalta (sharing economy: pyörät, autot, asunnot jne.) sekä terveydenhoidossa.

Kiina nousee väistämättä Yhdysvaltojen rinnalle tieteen, teknologian ja talouden jättiläiseksi. Tämä tarkoittaa Suomelle ja suomalaisille yrityksille sekä uhkia että mahdollisuuksia. Uhat jäävät torjumatta ja mahdollisuudet hyödyntämättä, jollemme tunne ja ymmärrä Kiinaa.

Aito uteliaisuus, halu oppia ja ymmärtää sekä Kiinan historian ja kulttuurin kunnioittaminen eivät maksa meille mitään, mutta mahdollistavat aidon win-win-yhteistyön. Mikäli komissio onnistuu vähentämään tämän hetkistä asymmetriaa yritysten toimintamahdollisuuksien osalta, on suomalaisten yritysten pitkäjänteiselle menestymiselle Kiinassa hyvät mahdollisuudet. Mutta vain jos tuotteemme ja ratkaisumme ovat maailman huipputasoa. Pärjäämällä Kiinassa pärjäämme kaikkialla muuallakin – ainakin tuotteiden kilpailukyyn osalta.

SÄÄNTÖ-SUOMI

”Putin laski, että hän pystyy hajottamaan EU:n ja Naton strategialla, joka yhdistäisi muutamia kirurgisia iskuja pelon psykologiaan. Trump pitäisi huolen siitä, ettei USA sekaannu.”

SKENAARIOJAKSON TAPAHTUMIA

Tammikuu 2021

Donald Trump aloittaa toisen kautensa kriisin keskellä, kun koronatilanne on pahentunut.

Toukokuu 2021

Trump kutsuu Natoa mädäksi ja ilmoittaa linjakseen kahdenvälisen yhteistyön Ison-Britannian kanssa.

Kesäkuu 2021

Venäjän joukot ylittävät Viron rajan Narvassa. Nato ei reagoi tilanteeseen sotilaallisesti. Suomeen kohdistuu kyberhyökkäys.

Huhtikuu 2022

Hallitus päättää kehysriihessään veronkorotuksista, joiden kohteena ovat erityisesti pääomat ja varallisuus.

Heinäkuu 2022

Nato hajoaa. Venäjä esittää Suomelle ja Itä-Euroopan maille neuvotteluja yhteistyöstä.

Marraskuu 2022

Moskovassa päätetään Suomen ja Venäjän välisestä energia- ja teollisuusyhteistyöstä.

Syyskuu 2023

Tasavallan presidentti Sauli Niinistön toimikautta jatketaan poikkeuslailla vuoteen 2028.

Huhtikuu 2023

Eduskuntavaalit Suomessa. Hallitukseen perussuomalaiset, SDP ja keskusta. Hallitus käynnistää suuria infrahankkeita.

Marras-joulukuu 2022

Jalkapallon MM-kisat Qatarissa

Toukokuu 2022

Venäjä voittaa isäntämaa Suomen jääkiekon MM-kisojen finaalissa.

Kesä–heinäkuu 2021

Jalkapallon EM-kisat perutaan.

Heinä–elokuu 2021

Tokion kesäolympialaiset peruttu.

Maalis–huhtikuu 2024

Vladimir Putin valitaan
jatkokaudelle Venäjän presidentiksi.

Toukokuu 2024

Ison-Britannian parlamenttivaalit

Kesäkuu 2024

Eurovaalit. EU ei ole hajonnut,
mutta sen merkitys on kuihtunut.

Syyskuu 2024

Suomi irtoaa eurosta
ja palaa markkaan.

Marraskuu 2024

Yhdysvaltain
presidentinvaalit

Huhtikuu 2025

Kuntavaalit Suomessa

Huhtikuu 2027

Ranskan
presidentinvaalit

Huhtikuu 2027

Eduskuntavaalit
Suomessa.
Talouskasvu on pohjassa
ja julkinen velka korkealla.
Matkailu ja maatalous
kukoistavat.

Marraskuu 2028

Yhdysvaltain
presidentinvaalit

Heinäkuu 2024

Pariisin
kesäolympialaiset

Heinäkuu 2028

Los Angelesin
kesäolympialaiset

Kesä–heinäkuu 2026

Jalkapallon MM-kisat
Kanadassa, Meksikossa
ja Yhdysvalloissa

Helmikuu 2026

Milanon
talviolympialaiset

Narva 22.6.2021

Sillan toiselle puolelle ilmestyi yksi vihreä kuljetuspanssarivaunu. Toinen, kolmas, neljäs, viides. Ivangorodia tarkkailevat virolaiset rajavartijat laskivat kiikarinsa ja katsoivat toisiinsa. Ei voi olla todellista. Ehkä jokin harjoitus, venäläiset kalistelemassa taas aseitaan. Sitten rajavartijat kuulivat roottoreiden säksätyksen. Venäläiset taisteluhelikopterit pyyhkäisivät kaupungin kattoja viistäen joen yli länteen. Hälytys!

Narvan valtaus oli ohi tunnin kuluttua. Venäjän erikoisjoukot valvoivat kaupungintaloa, rautatieasemaa ja kaupungin ulosmenoteitä. Suurehko laivasto-osasto lähestyi Sillamäen satamaa, kolmisenkymmentä kilometriä Narvasta länteen. Venäläiset merijalkaväen sotilaat nousivat pian maihin kenenkään estämättä.

Itä-Virun maakunta oli eristetty muusta Virosta iltaan mennessä. Kevyesti aseistetut virolaiset sotilaat olivat vetäytyneet hämmentyneinä Tallinnaan. Venäjä oli vallannut Viron itäisimmän osan ampuen ainoastaan muutamia varoituslaukauksia. Hyökkääjä oli menettänyt vain yhden helikopterin miehistöineen, se syöksyi Sillamäen torille teknisen vian takia.

Vuoden 2021 kesäkuun 22. päivä jäi historiaan. Venäjä oli hyökännyt Nato-maan kimppuun, eikä Nato ollut tehnyt mitään. Naton pääsihteerin, norjalainen Jens Stoltenberg oli raivoissaan. Hän kutsui sotilasliiton jäsenmaiden edustajat hätäistuntoon Brysseliin. Kriisikokouksia pidettiin myös Washingtonissa, Lontoossa, Tukholmassa ja Helsingissä. Suomen hallitus oli jo saanut Natolta avunpyynnön: Naton norjalaisille ja tanskalaisille hävittäjille pyydettiin laskeutumislupia ja teknistä tukea. Ruotsi oli vastaanottanut samanlaisen pyynnön. Naton kenraalit halusivat vastata Venäjän uhkaan.

1

Suomen armeija oli hälytetty toimintavalmiuteen. Utissa toimiva las-kuvarjojääkärirykmentti oli siirtynyt maastoon idän suuntaan, samoin Reserviupseerikoulu. Valmiusjoukot ja ilmatorjunta olivat ryhmittymässä Helsingin suojaksi. Siviili-ilmailu oli keskeytetty. Hornetit olivat partioineet etelärannikolla aamusta asti.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö avasi hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan kokouksen syvälle maan alle louhituissa salaisissa tiloissa, jotka kestivät ydinhyökkäyksen. Niinistö toivotti ministerit tervetulleeksi kokoukseen ja pahoitteli myöhäistä ajankohtaa:

Olisin kyllä itse asiassa mieluummin jättänyt tällaisen kokouksen pitämättä, mutta... Mennään nyt kuitenkin asiaan. Kuten teistä varmasti moni muistaa, tänään on kulunut tasan 80 vuotta siitä, kun Hitler käynnisti operaatio Barbarossan. Ystävämme, Venäjän federaation presidentti kyllä ymmärtää draaman voiman. Nyt kolisevat menneisyyden luurangot näyttämöllä oikein toden teolla. Venäjä hakee revanssia. Ministeri Kaikkonen, kerrotteko lyhyesti tilannekeskuksen tuoreimmat tiedot.

Puolustusministeri Antti Kaikkonen rykäisi, vilkaisi pääministeri Sanna Mariniin, käänsi katseensa sitten Niinistöön ja yritti koota ajatuksensa. Mieleen tuli kaksi sanaa. Perkeleen perkele. Mutta Kaikkonen ei voinut aloittaa niillä, joten hän tyytyi kuivakkaan selostukseen:

Naton Baltiassa päivystävät hävittäjät olivat nousseet ilmaan jo aamulla, mutta yhtään ohjusta ei ollut ammuttu venäläisten pysäyttämiseksi. Venäjä oli tunkeutunut Viroon, siirtänyt maavoimien joukkoja Itä-Ukrainaan ja keskittänyt kolme panssariprikaatia Valko-Venäjälle, niin sanotun Suwalkin kapeikon tuntumaan.

Baltian maayhteydet Puolaan olivat vaarassa. Venäläiset lensivät aggressiivisesti mutta tarkasti Itämerellä. Suomen ilmatilaa ei ollut loukattu. Sama tilanne maalla ja merellä. Suomen puolustusvoimat oli valmiina.

Kokous kesti viisi tuntia. Hallitus ja presidentti keskustelivat pitkään varsinkin Naton tilanteesta. Läntisen sotilasliiton reaktiokyky ei ollut vakuuttanut. Narvan menetys ei ollut pelkästään nolo juttu vaan se uhkasi täydellisesti liittouman uskottavuutta. Tulevien päivien ja viikkojen kehitys oli täydellinen arvoitus. Mitä Venäjä halusi ja mihin se oikeasti tähtäsi? Ryhtyisikö Nato vastatoimiin? Jos ryhtyisi, voisivatko ne vakauttaa tilanteen? Miten Suomen kävisi, jos Naton ja Venäjän välille syttyisi sota?

Pääministeri Marin sanoi, että Suomen pitäisi tehdä kaikki mahdollinen rauhan puolesta. Ulkoministeri Pekka Haavisto nyökkäsi.

Puolustusministeri Kaikkosen mielestä Suomen pitäisi myöntää lentolupa Naton koneille. Rauhasta hän oli samaa mieltä kuin kollegansa, mutta jos lentolupaa ei annettaisi, Suomen olisi turha odottaa Naton apua, nyt tai myöhemmin. Se ei ollut oikeastaan Kaikkosen oma mielipide, vaan hänen asiantuntijoidensa näkemys. Puolustusvoimien komentaja ja pääesikunta olivat arvioineet, ettei Venäjä pysty käymään sotaa samanaikaisesti Ukrainassa, Baltiassa ja Suomessa. Suomen ja Naton isäntämaasopimus ei velvoittanut Suomea avaamaan tukikohtia Natolle. Mutta kielteinen vastaus viittaisi siihen, että kovassa tilanteessa Suomi olisi epävarma kumppani.

Lopulta hallitus teki päätöksen. Naton koneet saivat lentää Pirkkilaan ja Tikkakoskelle – sillä ehdolla, ettei näitä tukikohtia käytetä hyökkäystoimiin.

2

Geopolitiikan mannerlaatat olivat liikkuneet jo pitkään. Venäjä oli pyrkinyt heikentämään Natoa vuoden 2008 Georgian sodasta lähtien. Yhdysvallat oli ottanut etäisyyttä Natoon presidentti Trumpin aikana, ja toisen virkakauden alkupuolella hänen kritiikkinsä oli vain voimistunut.

”Nato on mätä”, Trump sanoi toukokuussa 2021, ”USA keskittyy kahdenväliseen yhteistyöhön Britannian kanssa. Saksa, Ranska ja muut hoitakoot omat asiansa.”

Trump oli voittanut täpärästi vuoden 2020 vaalit, kun hänen vastaehdokkaansa Joe Biden kompasteli toistuvasti vaaliväittelyissä. Yhdysvaltain talous oli kuitenkin koronakriisin jäljiltä heikossa kunnossa. Sulkutoimia oli yritetty keventää, mutta kun pandemia oli kiihtynyt uudelleen, lukuisat osavaltiot olivat laittaneet sulkuja uudelleen päälle. Kuluttajat olivat suojautuneet koteihinsa. Kun ei ollut luottamusta, ei ollut myöskään kulutusta.

Kiinan ja Euroopan tilanne oli samantapainen. Ekonomistit ennustivat, että edessä oli pitkä olemattoman kasvun aika.

Vaikeimmassa asemassa oli kuitenkin Venäjä, jonka tulot olivat romahtaneet öljyn alhaisen hinnan takia. Venäjän federaation säästöt olivat sulaneet huolestuttavan nopeasti. Putinin suosio oli painunut alemmaksi kuin koskaan. Hän tarvitsi maailmaan uuden järjestyksen ja uralleen huipennuksen. Öljyn hinta oli saatava nousuun ennen kuin oligarkit menettävät hermonsä. Suuri isänmaa oli pelastettava ennen kuin se näantyy nälkään.

Venäjän presidentti näki, että toisen maailmansodan jälkeen syntyneet geopoliittiset rakenteet olivat heikentyneet. Lohduton koronaviruksen aika oli lisännyt entisestään lännen hajaannusta. Myös liberaalit arvot olivat kriisissä. Kriisi oli paljastanut EU:n jäsenvaltioiden itsekkyyden, ja Yhdysvallat oli ajanut omaa etuaan röhkeämmin kuin koskaan. Globalisaatio oli kytketty peruutusvaihteelle. Venäjä oli pystynyt hybriditoimillaan destabiloimaan läntisten demokratioiden sisäistä

ja keskinäistä yhtenäisyyttä. Matkustuskiellot eivät olleet pysäyttäneet kellon ympäri työskenteleviä trolleja.

Putin laski, että hän pystyy hajottamaan EU:n ja Naton strategialla, joka yhdistäisi muutamia kirurgisia iskuja pelon psykologiaan. Trump pitäisi huolen siitä, ettei USA sekaannu. Eurooppalaiset demokratiat eivät uskaltaisi ryhtyä vastarintaan. Putin piti niitä pehmeinä ja heikkoina.

Ranska saattaisi uhitella, mutta se jäisi luultavasti retorisen eleen asteelle. Saksa sovittelisi ja ottaisi etäisyyttä. Ja vaikka jotkut Nato-maiden haukat kannattaisivat vastatoimia, yksimielisyyttä ei ikinä syntyisi. Kun tämä paljastuisi, hajanainen joukko anois armoa ja suostuisi uudenlaiseen, aiempaa rakentavampaan yhteistyöhön Venäjän kanssa.

Ensimmäinen norjalainen hävittäjälaivue laskeutui Tampereen Pirkkalaan 23. päivän aamuna, kun Narvan valtauksesta oli kulunut tasan yksi vuorokausi.

Aamun Helsingin Sanomat kertoi, että oppositio vaatii Suomelta solidaarisuutta Viroa kohtaan. Ylen mukaan Suomen hallitus piti Venäjän hyökkäystä Narvaan valitettavana iskuna Euroopan vakautta ja turvallisuutta vastaan. Pääministeri sanoi aamutelevisiossa, että Suomi tekee kaikkensa rauhan puolesta ja pyrkii siihen, että Venäjän ja Naton välillä säilyy dialogi Viron välikohtauksesta huolimatta. Viron alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen oli vakava asia, mutta onneksi verenvuodatukselta oli välttytty. Muut päivän aikana esitetyt puheenvuorot osoittivat, että Suomesta löytyi lukuisia asiantuntijoita ja poliitikkoja, jotka ymmärsivät Venäjää. Myötäilijöiden mukaan venäjänkielisen väestön asema Virossa ei ollut tyydyttävä, ja Nato oli tehnyt pahan virheen, kun se oli laajentunut aggressiivisesti Pietarin porteille saakka. Laskunmaksun aika tuli nyt.

Naton hätäkokousta jatkettiin Brysselissä. Paikan päältä raportoiva BBC:n toimittaja kertoi saaneensa tiedon, jonka mukaan Turkki ja Italia olivat edellispäivänä estäneet veto-oikeudellaan Viron puolustamisen.

Venäjä toi päivän aikana lisää joukkoja Itä-Viruun mutta ei ylittänyt maakunnan rajoja. Illansuussa Venäjän presidentti piti puheen televisiossa. Putin sanoi, että Venäjä haluaa suojella Itä-Virossa asuvia venäläisiä, koska Viro ei pysty pitämään huolta heidän turvallisuudestaan ja

ihmisoikeuksistaan. Hän otti esille Narvassa ja Kohtlajärvellä keväällä tapahtuneet vironvenäläisten pahoinpitelyt ja syytti niistä Viron poliisia.

Puheensa lopuksi Putin esitti uhkavaatimuksen Suomelle ja Ruotsille: Venäjä piti Naton lentokoneiden toimintaa suomalaisilla ja ruotsalaisilla kentillä vihamielisenä tekona, johon Venäjä joutuisi vastaamaan päätäväisesti. Presidentti sanoi, että hän haluaa välttää sotilaallisia toimia naapureita vastaan, mutta varautuu myös voimankäyttöön, jos Venäjää provosoidaan. Putinin mukaan kaikki Suomen rajojen tuntumaan keskitetyt joukot olivat täydessä toimintavalmiudessa.

Putin esitti uhkavaatimuksen Suomelle.

Suomen hallituksen tilannekeskukseen virtasi ilmoituksia, uutisia, analyyseja ja tiedustelutietoja. Öljyn hinta oli kääntynyt jyrkkään nousuun, ja koroilla oli sama suunta. Osakekurssit putosivat. EU:n komission puheenjohtaja kiristeli hampaitaan samaan tapaan kuin Naton pääsihteeri, mutta jäsenmaiden yhteisen kannan muodostaminen oli osoittautunut hyvin vaikeaksi. Espanjalaiset ja ranskalaiset eivät halunneet vaarantaa maailmanrauhaa vähäisen ja kaukaisen periferian takia. Saksalaiset eivät halunneet ärsyttää Venäjää, koska se vaarantaisi maakaasun toimitukset. Viro oli jäämässä yksin. Suomi oli omillaan.

Hallituksen ahdistava päivä huipentui Suomeen kohdistuvaan kyberhyökkäykseen, joka pysäytti pääkaupunkiseudun sähkönjakelun tunniksi. Kun sähköt palautuivat, Venäjän suurlähetystö toimitti hallitukselle nootin, jossa suomalaisia lentokenttiä uhattiin ohjusiskuilla.

Hallitus piti toisen hätäkokouksen 23. päivän iltana. Ministerit totesivat, että Naton lentotoiminnan salliminen oli virhe, joka pitää korjata nopeasti.

Hätäkokouksen jälkeen järjestetyssä tiedotustilaisuudessa pääministeri Marin sanoi, että Suomi toimii valtioiden välisissä konflikteissa mieluummin sovittelijana kuin osapuolena.

Siksi olemme sopineet norjalaisten ja Naton kanssa, että heidän koneensa poistuvat välittömästi Suomesta, eivätkä tule enää takaisin. Lisäksi annamme Pietarin turvallisuudesta vakuutuksen Venäjälle ja sitoudumme toimimaan Suomelle luonteenomaisen puolueettomuuden tradition mukaisesti.

Hallitus toivoi, että tämä ilmoitus rauhoittaisi Venäjän. Valtiovallan laaja tilannearvio sinetöitiin hallituksen kokouksen pöytäkirjan sivuille, joiden yläreunoihin oli lisätty leima ERITTÄIN SALAINEN. Päätösten perusteluissa sanottiin, että Suomen itsenäisyys oli Suomelle tärkeämpi kuin Viron koskemattomuus. Suomi puolustaisi omaa aluettaan, mutta olisi väärin altistaa suomalaisia sodan kauhuille virolaisten takia. Kokouksessa oli sovittu, ettei asiaa sanottaisi koskaan julkisuudessa suoraan.

3

Uusi aikakausi alkoi kesällä 2021. Siinä oli jotakin uutta mutta myös jotakin vanhaa ja hyvin tuttua.

Maailma huokaisi helpotuksesta, kun Venäjä tyytyi uusiin asemiinsa Virossa. Pettyneet Baltian maat yrittivät vedota vielä erikseen Saksaan ja Ranskaan, mutta ponnistukset tuen saamiseksi osoittautuivat turhiksi. Ruotsi, Norja ja Tanska aloittivat kulissien takana ensimmäiset tunnustelevat keskustelut skandinaavisesta puolustusliitosta, koska ne eivät voineet enää luottaa Natoon. EU:n hajaannus voimistui. Kansallismielisten puolueiden kannatus oli vahvistunut lähes kaikissa jäsenmaissa.

Unionin sisälle alkoi muodostua muutamien maiden blokkeja, ja komissio joutui keskittämään kaiken tarmonsä siihen, että EU säilyy edes paperilla. *Green deal* peruttiin. Uuden talousohjelman nimi oli *Back to the basics*.

Suomi liukui nopeasti idän ja lännen väliselle harmaalle vyöhykkeelle. Ulkopoliittikan pelitila kapeni ja sisäpoliittiset jännitteet voimistuivat. Opposition kärjekkäimmät näkemykset tulivat tuttuun tapaan perussuomalaisilta, jotka arvostelivat hallitusta ”uussuometumisesta” ja ”alistumisesta Venäjän vaatimuksiin”, mutta vaativat samaan aikaan eroa sekä eurosta että EU:sta.

Vuoden 2022 alussa kannatuksensa alenemisesta huolestunut hallitus ilmoitti, että Suomi ryhtyy selvittämään ”maan taloudellista itsenäisyyttä vahvistavia toimia”. Julkisen talouden alijäämät olivat syventyneet ja valtionlainojen korkoero Saksaan kasvoi nopeasti. Laajamittaiseen elvytykseen ei ollut enää tilaa. Suomi-Twitterin suosituimpien aiheiden kärkeen nousivat teemat #markkatakaisin ja #finxit.

Sanna Marinin hallitus halusi pitää kiinni kaikista eurooppalaisen yhteyden säikeistä, jotta Suomi ei ajautuisi liian lähelle Venäjää. Talouden ongelmia ministerit yrittivät ratkaista ennen kaikkea valtion vahvemmalla ohjauksella ja tiukemmalla sääntelyllä. Vuoden 2022 keväällä hallitus esitteli suuren verouudistuksen, joka kiristi etenkin suuritulois-

ten suomalaisten yksityishenkilöiden ja suurten osinkotulojen verotusta. Pääomien verotus muuttui jyrkän progressiiviseksi. Suurten kiinteistöjen ja perintöjen veroja korotettiin. Takavuosilta tuttu varallisuusvero palautettiin käyttöön. Ihmisten ja pääomien maastapakoa hillitsi uusi muuttovero.

Valtiovarainministeri Matti Vanhanen huomautti kuivasti, että kansalaiset ja raha voivat liikkua yhtä vapaasti kuin aikaisemmin, kunhan omistajat huolehtivat uusista velvoitteistaan isänmaata kohtaan. Veronmaksajien keskusliitossa laskettiin, että hallituksen verouudistus sisältää useita kymmeniä uusia sääntöjä, joita veroa maksavien kansalaisten ja yritysten pitäisi huomioida.

Valtaosa demokratioista oli epäonnistunut näyttävästi.

Marinin ja Vanhasen veropaketti oli paha pettymys elinkeinoelämälle. Yritykset olivat toivoneet, että koronakriisi avaisi tien rakenteellisiin uudistuksiin, jotka turvaisivat hyvän elämän edellytykset yritysten omistajille ja työntekijöille, suomalaisten tulevista sukupolvista puhumattakaan. Mutta hallitus oli vienytkin talouden tielle, jota kuvasi arvostelijoiden mielestä parhaiten käsite *sääntö-Suomi*. Verojen ja sääntelyn samanaikainen kiristäminen oli suuri riski. Hyvinvointivaltion puolustajilla oli ollut varmasti hyvä tarkoitus, mutta he tulivat vaarantaneeksi sekä hyvinvoinnin että valtion.

Suomi oli kehittynyt itsenäisyytensä ensimmäisen vuosisadan aikana yhdeksi maailman menestyneimmistä valtioista. Alkaisiko toinen vuosisata taloudellisella ja henkisellä romahduksella?

Venäjä oli särkenyt kansainvälisen politiikan tasapainon. Vahvat veivät pieniä. Mutta Suomella oli syvää kokemusta sopeutumisesta ja jopa alistumisesta. Itsenäisyyden säilyttäminen motivoi valtion johtoa, vaikka vapaudet olivatkin kaventuneet. Suomella oli myös joitakin sopeu-

tumista tukevia vahvuuksia, kuten korkea omavaraisuus ruoantuotannossa. Jos jokin maa tällaisesta selviytyisi, niin Suomi ainakin. Jokaiseen kriisiin liittyy mahdollisuuksia, eikä tämä ollut poikkeus. Suomi voisi tehdä omia kansallisia ratkaisuja, kunhan ei astuisi Venäjän varpaille.

Omiin asioihin keskittyminen sopi sääntö-Suomen kansalaisille hyvin. Suhtautuminen sääntelyyn oli muuttunut jo koronakriisin ensimmäisenä keväänä. Myös köyhtymistä keuhettiin, kunhan tuloterot pieneivät ja kaikki köyhtyivät yhdessä. Yhteiskunnan jämäkämät otteet hyväksyttiin, jopa yksityisyyden suojaa kaventava valvonta, koska tällaiset otteet olivat olleet välttämättömiä pandemian hillitsemisessä. Totalitaariset ja autoritääriset valtiot olivat ensin epäonnistuneet surkeasti taudin hallinnassa, mutta seuraavien aaltojen aikana ne osoittautuivat tehokkaimmiksi ihmisten kontrolloimisessa ja tuotannon järjestämisessä. Niiden ei tarvinnut välittää perusoikeuksista tai elinkeinovapauksista. Valtaosa demokratioista oli epäonnistunut näyttävästi.

4

Geopolitiikan mannerlaatat liikahtivat uudestaan kesällä 2022. Nato hajosi, kun Turkki, Italia ja Espanja ilmoittivat luopuvansa sotilasliiton jäsenyydestä. EU kertoi, että sen jäsenmaat keskittyvät kansallisen puolustuksen kehittämiseen. Mutta pian tämän ilmoituksen jälkeen Italia ja Espanja solmivat kahdenvälisen puolustussopimuksen. Ne kutsuivat uuteen liittoon myös muita Etelä-Euroopan maita. Pelin seuraavan siirron teki Venäjä, joka esitti kahdenvälisiä keskusteluja taloudellisen ja poliittisen yhteistyön syventämisestä Suomelle, Baltian maille ja useille Itä-Euroopan valtioille.

Neuvottelut käytiin Moskovassa. Ne jatkuivat marraskuulle saakka. Hallitus yritti jarruttaa Suomen ajautumista Venäjän kainaloon, mutta liikkumavara oli kutistunut vähäiseksi. Moskovassa sovittiin, että Suomi keskittäisi kaikki energiaostonsa Venäjälle, oli kyse sitten öljystä, kaasusta tai kivihiilestä. Rosneft osti 49 prosentin osuuden Nesteestä. Fortum tilasi Loviisan käytöstä poistuvien ydinvoimaloiden korvaajat Rosatomilta. Kaupunkien kaukolämpöyhtiöt aikoivat korvata puuperäisiä polttoaineita kivihiilellä, joka palaa puuta paremmin ja säilyy paremmin. Venäjä sitoutui ostamaan Suomelta tietoliikennetekniikkaa ja it-palveluja useilla miljardeilla euroilla.

Vuoden 2023 alussa hallitus ilmoitti, että talouskriisin takia lykättyjä hävittäjähankintoja supistetaan. Uusia hävittäjiä ostettaisiin vain puolet suunnitellusta määrästä, ja koneet hankittaisiin Ruotsista. Asiantuntijat puhuivat pragmaattisesta ratkaisusta. Venäjäkin pystyisi sen sulattamaan.

Asiasta kertoi uusi puolustusministeri Paavo Arhinmäki, sillä Antti Kaikkonen oli siirtynyt hallituksen uuden salkkujaon yhteydessä kehitysyhteistyöstä vastaavaksi ministeriksi. Peruspalveluministeri Krista Kiuru ilmoitti, että sotakoneista säästetyt miljardit käytettäisiin sairaanhoitajien palkkoihin ja vanhustenhuoltoon. Aseet hankittaisiin jatkossa ensisijaisesti Suomesta. Oman teknologian aukot paikattaisiin harjituilla ostoilla Ruotsista ja Venäjältä.

Hallitus teki vaikeissa olosuhteissa parhaansa. Suomen talous kuitenkin heikkeni, ja hallituksen suosio laski. Suomalaiset kaipasivat vahvempia otteita ja ennen kaikkea omaa valuuttaa, kun kustannuskilpailukyky oli romahtanut, eikä EU:sta ollut enää apua. Osa äänestäjistä oli pettynyt myönnytyksiin, joita pääministeri oli tehnyt Venäjälle. Hallituksen puolustuspolitiikkaa moitittiin epäisänmaalliseksi.

Perussuomalaiset käyttivät tilannetta taitavasti hyväkseen. He saavuttivat ylivoimaisen vaalivoiton keväällä 2023, ja Jussi Halla-ahosta tuli pääministeri. Perussuomalaisten kanssa hallitusvastuuseen tarttuivat SDP ja keskusta, joka onnistui yllättäen säilyttämään nykyiset eduskuntapaikkansa. Demareiden tappiot olivat säilyneet siedettävänä.

Halla-aho nimesi hallituksensa sinivalkoiseksi rintamaksi. Kokoomus, vihreät, vasemmistoliitto ja RKP olivat ajautuneet politiikan ulkoraiteelle EU-myönteisyytensä, liberaalien arvojensa ja verolinjaustensa takia.

Uusi eduskunta jatkoi poikkeuslailla presidentti Sauli Niinistön toimikautta vuoteen 2028. Hallituskumppaneiden ja opposition mielestä Halla-aho tarvitsi päällystakin. Perussuomalaisillekin järjestely kävi, sillä Niinistön kansansuosio lähestyi pohjoiskorealaista tasoa, ja Niinistön uudelleenvalinnan tukemista pidettiin isänmaallisuuden osoituksena.

Lisäpontta hankkeelle saatiin siitä tosiasiasta, että Niinistö oli edelleen hyvässä kunnossa. Poikkeuslain epäilijät sanoivat, että se toisi mieleen 1970-luvun kekkoslovakialaiset tuoksut, värit ja tunnelmat, Korpin lammen ja konsensuksen. Kiusalliset muotoseikat sysättiin kuitenkin sivuun pragmaattisten näkökohtien takia. Suomessa tiedettiin hyvin, että Niinistö oli yksi harvoista länsijohtajista, joita Putin arvosti ja kuunteli. 2020-luvun kylmä sota ei kaivannut yhtä miestä, ellei tämän nimi ollut Sauli Niinistö.

5

Suomesta tuli Italian jälkeen Länsi-Euroopan toinen valtio, jossa kansallismieliset populistit nousivat valtaan. Sinivalkoisen rintaman yhteisenä nimittäjänä oli omavaraisuutta vahvistava ja perinteisen teollisuuden kilpailukykyä edistävä elinkeinopolitiikka. Pietarin rataa lähdettiin vahvistamaan suurnopeusjunia varten. Turku ja Tampere saivat niin sanotut tunnin junat. Tieverkon korjausvelkaa alettiin vähentää. Maahanmuutosta ei syntynyt enää riitaa, koska työperäinen maahanmuutto oli vähentynyt ja pakolaisten pääsy Eurooppaan oli tehty käytännössä mahdottomaksi kaikilla rajoilla.

Vaihdon välineeksi otettiin vanha kunnon Suomen markka.

Hallitus irrotti Suomen eurosta vuonna 2024. Suomen Pankin pääjohtaja ja johtokunta pääsivät taas tositoimiin, kun vaihdon välineeksi otettiin vanha kunnon Suomen markka. Kauppasotien kurittaman pienen maan vientiä tuettiin keskitetyillä palkkaratkaisuilla, joita valtio tuki elintarvikkeiden, polttoaineiden ja vuokrien hintasääntelyllä. Sisupaketiksi nimettyyn laajaan talousohjelmaan sisältyi myös sosiaaliturvauudistus, jossa kaikkien sosiaalietuuksien vastikkeellisuutta vahvistettiin. Työttömät velvoitettiin auttamaan yhteiskuntaa esimerkiksi vanhustenhoitoon, maataloustöihin ja metsänraivaukseen liittyvissä tehtävissä.

Uudistettu teknologiapolitiikka tavoitteli omia kansallisia standardeja. Teollisuuden keihäänkärkialoille perustettiin neljä valtion omistamaa kehitysyhtiötä: Puu-Vake, Met-Vake, Kem-Vake ja Tekno-Vake. Tekoäly valjastettiin talouden keskitetyn ohjauksen tueksi. Aalto-yliopisto sai tehtäväksi ”suomalaisen internetin” kehittämisen.

Väestön ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin Halla-ahon hallitus valmistautui investoimalla perhepolitiikkaan. Lapsiperheiden etuja parannettiin tuntuvasti ja ne sidottiin inflaatiokehitykseen: Sinival-koinen kansanrintama lupasi, että lapsilisien korotukset ylittävät aina inflaation.

Kaikki ilahtuivat, kun syntyvyys kääntyi nousuun vuonna 2026. Tilas-tokeskuksen yliaktuaari sanoi, että pian voitaisiin puhua uudesta sini-valkoisesta vauvabuumista. Koti, isänmaa ja uskonto paransivat asemi-aan arvotutkimuksissa.

Talouden suorituskyky jäi Halla-ahon pääministerikaudella vaatimat-tomaksi.

Kun Suomi vietti itsenäisyyden 110-vuotisjuhlaa vuonna 2027, jul-kinen velka oli kohonnut peräti 150 prosenttiin bkt:sta. Velkasuhde oli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Kehitys oli niin heikkoa, että jopa ikioptimistinen Sixten Korkman alkoi epäillä, että Suomi oli luisu-nut Uruguayn tielle. Uruguay oli ollut yksi maailman menestyvimmistä ja rikkaimmista maista 1900-luvun alussa, mutta sata vuotta myöhem-min se oli mahtunut hädin tuskin sadan parhaan joukkoon.

Suomalaiset ovat kuitenkin sopeutuvaisia ihmisiä. Jotkut lohduttivat itseään suomalaisen rahapolitiikan kantaisän J.V. Snellmanin sanoin: ”Pääasia on täyttää velvollisuutensa ja tehdä työtä, mikäli voimat riittä-vät. Paha päivä menee menojaan niin kuin hyväkin.”

Jotkut toiset taas katsoivat kiitollisina taaksepäin. Heidän mielestään aiempien hyvien aikojen hyvyys ymmärrettiin vasta sitten, kun huonot ajat alkoivat.

6

Sääntely kangisti ja valtiojohtoisuus johti moniin väärin valintoihin. Olisi kuitenkin epäreilua säilyttää 2020-luvun loppupuolen vaikeuksia pelkästään sinivalkoisen rintaman syyksi. Uudesta maailmanjärjestyksestä puuttui järjestys. Kun ei ollut järjestystä, ei ollut myöskään luotamusta eikä ennustettavuutta. Kahdenväliset kauppasodat leimasivat Kiinan, Yhdysvaltain, Japanin, Saksan ja Britannian suhteita. Pienet vientivetoiset kansantaloudet kärsivät tällaisissa oloissa suhteellisesti enemmän kuin suuret maat.

Venäjän talous oli elpynyt fossiilisten polttoaineiden vakaan kysynnän ansiosta, mutta sen uudet vastahakoiset ystävät olivat menettäneet asemiaan läntisillä markkinoilla. Ilmastomuutos kiihtyi. Ilmastokokoukset oli lopetettu. Australia, Sahelin Afrikka, Kalifornia ja Välimeren alue kärsivät entistä vaikeammasta kuivuudesta.

Pelkät kokoukset eivät olisi pystyneet hidastamaan ilmastomuutosta, vaikka niitä olisi pidetty joka viikko. Aihe kuitenkin katosi vähitellen julkisuudesta, koska entistä harvemmillä instituutioilla oli resursseja ja mielenkiintoa ilmastoon liittyvien näkökulmien lobbaamiseen. Uuteen normaaliin totuttiin samalla tavalla kuin koronavirukseenkin. Paniikkia seurasi tottuminen ja tottumista turtuminen.

Ilmasto lämpeni hämmentävän nopeasti myös Suomessa. Leväpuurot ilmestyivät Itämerelle jo ennen juhannusta. Suomi kuului kuitenkin niihin maihin, joiden olosuhteita ilmastomuutos paransi. Metsien kasvu kiihtyi ja sademäärät kasvoivat. Kun heinä- ja elokuun helteet muuttuivat lomailun kannalta liian tukaliksi Kreikassa, Italiassa, Espanjassa ja Ranskassa, turistit löysivät pohjoisen. Ruotsi ryhtyi kehittämään länsirannikostaan Euroopan uutta aurinkorannikkoa. Saimaan, Päijänteeseen, Pielisen, Oulujärven ja Inarijärven rannoille nousi uusia lomakeskuksia, joissa saksalaiset ja venäläiset voivat viettää lomaansa yhtä mukavasti ja sopuisasti kuin ennen vanhaan Kreetalla ja Kyproksella. 2030-luvun alun tarpeisiin kaavoitettiin jo superkeskuksia, joihin mah-

tuisi tuhansia lomanviettäjiä. Suomen Lappi valtasi matkailun markkinaosuuksia myös talvella. Aitoa talven tunnelmaa oli entistä vaikeampi löytää Alpeilta.

Toinen suuri mahdollisuus liittyi ruokaan. Ilmastonmuutos oli heikentänyt maapallon perinteisten viljantuotantoalueiden satoja. Ruoan hinta nousi jyrkästi, koska kysynnän ja tarjonnan herkkä tasapaino oli järkkynyt. Itämeren alueella sadot kuitenkin kasvoivat.

Ilmasto lämpeni hämmentävän nopeasti myös Suomessa.

Ekonomistit ennustivat, että viljan ja palkokasvien hinnat nousevat 2030-luvulla niin voimakkaasti, ettei valtion tarvitse enää tukea viljelyä Suomessa. Metsiä, soita ja joutomaita alettiin raivata pelloiksi. Ehkä maatalous muuttuisi bisnekseksi ja Suomi Tanskan veroiseksi vilja-aitaksi?

Uudenmaan, Päijät-Hämeen ja Kymenlaakson hiekkamailla viljelijät istuttivat suurella innolla viiniköynnöksiä. Tanskalaisten ja ruotsalaisten viinitilojen menestys innosti heitä. Ensimmäiset kokeet viittasivat siihen, että hämäläisten tilojen maanläheinen Pinot Noir sopii erinomaisesti lappilaisen häränpihvin kyytipojaksi.

SÄÄNTÖ-SUOMI: TALOUDEN SYÖKSYKIERRE

Suursodan uhka lisää protektionismia ja hajottaa kansainvälisiä arvoketjuja. Tuottavuus romahtaa, ja Eurooppa ajautuu finanssikriisiin, josta seuraa euron kutistuminen Saksan valuutta-alueeksi. Kauppasodat jatkuvat, eikä talouden syöksykierre oikene.

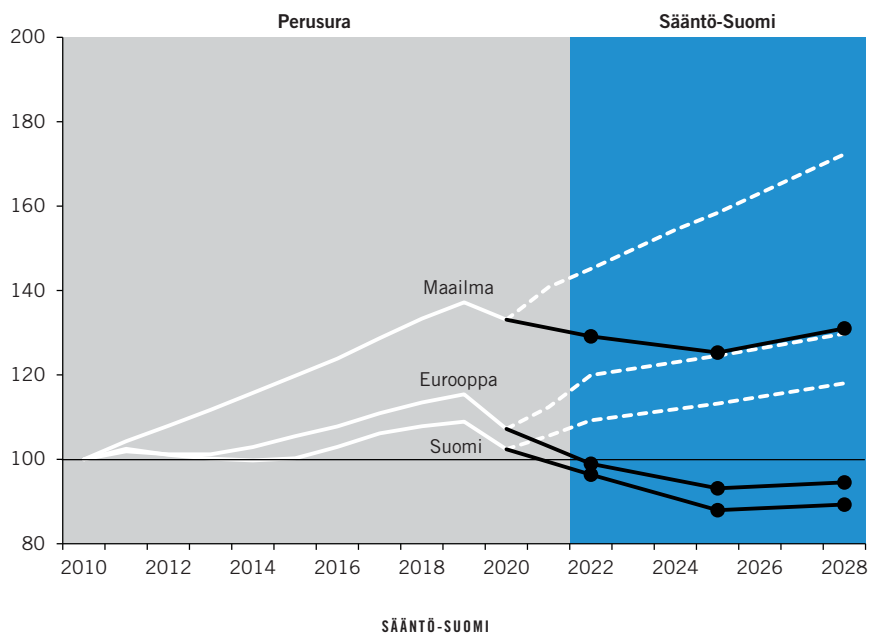
Suuret sisämarkkinat USA ja Kiina pärjäävät parhaiten, samalla kun EU:n sisämarkkinoiden toimimattomuus heikentää Euroopan kasvua.

Suomessa verotus ja sääntely kiristyvät, ja markka otetaan käyttöön. Taloutta yritetään vakauttaa keskitetyllä tupolla sekä hinta- ja valuuttakontrollilla. Inflaatio kiihtyy.

Tuottavuuskehitys jää alun romahduksenkin jälkeen heikoksi Suomessa, ja alkutuotannon sekä matkailun osuudet taloudessa kasvavat.

Bkt:n kasvu alueittain verrattuna OECD:n ennustamaan perusuraan (indeksi, 2010=100)

Lähteet: Perusura 2010–2021 IMF:n World Economic Outlook (huhtikuu 2020) ja vuodet 2022–2028 OECD:n pitkän aikavälin ennuste.

ARVOT MUUTTUVAT HITAASTI

Kirjoittaja Ilkka Haavisto on EVAn tutkimuspäällikkö.

Taloudellisten ja yhteiskunnallisten kriisien uskotaan usein johtavan arvojen muuttumiseen.

Tämä käsitys on kuitenkin virheellinen. Ihmisten toimintaa ohjaavat arvot muuttuvat vain hitaasti. Arvojen hitaudella on mielenkiintoisia ulottuvuuksia. Sillä voi osaltaan selittää esimerkiksi arabikevään epäonnistumista tai sitä, miksi Kiinan ja Venäjän kaltaiset maat eivät kehity kohti länsimaista liberaalia demokratiaa niiden vaurastumisesta huolimatta.

On paljon tavallisempaa, että arvo- ja asennetutkimuksissa kriisien havaitaan johtaneen pikemmin paluuseen perusasioihin kuin radikaaliin uudistumiseen. Esimerkiksi koronapandemian yhteydessä turvallisuuteen liittyvät arvot korostuivat, samaten luottamus valtaapitäviin.

Vastaavasti talouskasvun arvostus ja muut taloudelliset arvot korostuvat talouden matalasuhdanteissa. Korkeasuhdanteessa puolestaan talouden arvostus laskee, ja etusijalle nousevat ympäristöön ja aineettomaan hyvinvointiin liittyvät arvot.

Muutokset yhteiskunnallisissa olosuhteissa heiluttelevat arvomaailmaa, mutta sen perusrakenne säilyy varsin vakaana. Suomalaisten arvomaailmalle keskeisiä piirteitä ovat korkea luottamus, työn arvostus, tasa-arvoisuus, luonnonläheisyys ja realismi – joka usein taittuu pessimismin suuntaan.

Suomalaisten arvoja leimaavat myös sisäiset jännitteet ja ristiriidat. Yhteiskunnan instituutiot arvostetaan Suomessa korkealle, mutta politiikkaa ja sen toimijoita ei. Talouden instituutioiden kohdalla suhde on käänteinen: markkinatalouteen suhtaudutaan epäilevästi, mutta kilpailuun ja yrittäjiin myönteisesti. Kolmas paradoksi koskee kansainvälisyyttä. Sitä pidetään tärkeänä, mutta kansainvälisyyden käytännön ilmiöihin, kuten globalisaatioon tai maahanmuuttoon, suhtaudutaan varauksella.

Nämä arvorakenteet ovat varsin pysyviä ja niiden muutos on verikkaista. Peukalosääntö on, että arvojen muutokset kulkevat yleensä yhteiskunnallisten muutosten perässä, eivät niiden edellä.

Globaalisti merkittävimmät arvoja muuttavat voimat ovat olleet taloudellinen vaurastuminen ja yhteiskuntien demokratisoituminen. Pitkän aikavälin kehitys on kulkenut turvallisuutta, uskontoa ja perinteitä korostavista arvoista kohti vapautta, rationaalisuutta ja itseilmaisua korostavia arvoja. Näin on käynyt meillä Suomessakin.

Vaurastumisen ja demokratian vaikutus arvojen muuttumiseen yli ajan ei kuitenkaan ole suoraviivaista. Tutkimuksista tiedetään, että taloudellinen vaurastuminen lisää arvojen yhtenäisyyttä, demokratisoituminen taas vähentää sitä. Arvomuutos ei liioin voi olla yhdenmukaista eri maissa, koska erot eri kulttuureille ominaisissa arvoissa ovat suuret.

Näistä syistä ”historian loppu”, jossa ihmisoikeudet, liberaali demokratia ja kapitalistinen markkinatalous vallitsisivat kaikkialla, voi olla saavuttamattomissa. Markkinatalous, globalisaatio ja nopea vaurastuminen eivät ole tehneet Kiinasta yhtään aiempaa demokraattisempaa. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä ei länsimaistunut, vaan on edelleen Venäjä. Pikemminkin epädemokraattisten maiden taloudellinen vaurastuminen on lisännyt niiden yhtenäisyyttä ja arvojen ristiriitaa läntisten liberaalien demokratioiden kanssa.

Erityisen vaikeaa on demokratian vienti. Moni entinen neuvostotasavalta on pysynyt autoritäärisessä mallissa, ja kaipuuta kohti autoritäärisyyttä on ollut havaittavissa myös sellaisten entisten Varsovan liiton maiden kuten Unkarin kohdalla. 2010-luvun alun arabikevät ei myöskään johtanut vakaiden demokratioiden syntyyn lukuun ottamatta ehkä Tunisiaa.

Euroopan unioni on myös arvoyhteisö, mutta juuri erot arvoissa asettavat kapuloita integraation rattaisiin ja rajoittavat sen vauhtia, syvyyttä ja laajuutta. Pohjoinen on nuuka ja tarkka, etelä huolettomampi. Länsi on liberaali, itä perinteisempi. EU:n sisäiset ristiriidat eteläisten ja pohjoisten sekä läntisten ja itäisten jäsenmaiden välillä eivät johdu vain yksittäisten johtajien oikuista.

Vaikka yhteiskuntien arvorakenteet ovat jäykkiä, se ei tarkoita, että ne olisivat koskemattomia. Niihin kohdistuu jatkuvasti muutospaineita. Yksi oire niiden kasvusta on eri maissa ja tutkimuksissa havaittu mielipideerojen kärjistyminen.

Esimerkiksi globalisaatioon, ympäristökysymyksiin, nationalismiin, eri-arvoisuuteen, maahanmuuttoon sekä yksilöiden vapauksiin ja oikeuksiin liittyvissä aiheissa mielipiteet ovat osassa väestöä erkaantuneet toisistaan. Kehitykseen liittyy myös aktivismia, kansanliikkeitä, populismia ja puoluekentän muutoksia monissa maissa.

Monet arvomuutokset ovat saaneet alkunsa pienen vähemmistön asias-
ta. Mielipiteiden kärjistyminen tiettyjen väestöryhmien välillä ei kuiten-
kaan vielä kerro syvälle käyvästä arvomuutoksesta. Usein alle kätkeytyy
väestön enemmistön arvostusten verraten laaja yksimielisyys ja vakaus.

Nopeammin arvoja saattaa muokata arkea ja työtä nopeasti muuttava
teknologinen kehitys. Työllisyyden rakenteet muuttuvat, saatavilla olevan
tiedon määrä kasvaa ja välimatkojen merkitys kommunikaatiossa vähe-
nee entisestään. Kaikkien näiden tiedetään vaikuttavan ihmisten toimin-
taa ohjaaviin arvoihin.

EU:N VAPAA LIIKKUVUUS UHATTUNA

Kirjoittaja Teemu Tammikko on Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija.

Koronaviruspandemia sulki tilapäisesti Euroopan unionin sisä- ja ulkorajat – ainakin mitä tulee ihmisten vapaaseen liikkuvuuteen. Samalla puututtiin yhteen EU:n kulmakivistä, jonka päälle poliittista ja taloudellista järjestelmää on rakennettu.

Menettely oli perusteltua lähinnä hallinnollisesti, sillä viruksen tarttuvuus ei riipu valtioiden rajoista tai ihmisten kansalaisuuksista. Perustellut liikkumisen pysäyttämiseksi olivat kirjavia, eivätkä välttämättä edes Schengenin sopimuksen mukaisia. Pandemiaan liittynyt nopea ja poikkeuksellinen toimi oli esimerkki siitä, että sopimus kestää sääntöjen venyttämisen, kunhan poliittista tahtoa löytyy.

Vapaa liikkuvuus oli jo 2010-luvulla poikkeuksellisen suurten sisäisten ja ulkoisten paineiden kohteena. Schengenin sopimusta koettelivat Syyrian ja Irakin konfliktialueille ja sieltä takaisin pyrkivät eurooppalaiset vierastaistelijat, vuoden 2015 pakolaiskriisiin liittyneet ulkorajaongelmat ja hallitsematon liike sisärajojen yli sekä kansallisten rajojen palauttamista vaativat oikeistopopulistiset liikkeet.

Suuret paineet toivat nopeasti suuren muutoksen. EU onnistui päättämään vuosina 2016–2017 raja- ja merivartiovirasto Frontexin mandaatin muuttamisesta ja kapasiteetin kasvattamisesta. Vuoteen 2027 mennessä Frontexilla on määrä olla jopa 10 000 lainvalvontaviranomaisen vahvuinen henkilöstö sekä oma kalusto laivoineen ja lentokoneineen. Se on yli kymmenkertainen suhteessa vuoden 2015 tilanteeseen. Uusi mandaatti puolestaan mahdollistaa ulkorajavalvontaan, siirtolaisuuteen, terrorismiin ja rajat ylittävään rikollisuuteen puuttumisen missä päin maailmaa hyvänsä, ei pelkästään unionin sisällä tai ulkorajoilla.

Eurooppa on Frontexin muodonmuutoksen myötä aikaisempaa huomattavasti paremmin varautunut ulkoisten uhkien torjuntaan. Sitä tarvitaan, sillä lähialueiden sodat ja konfliktit työntävät pakolaisia jatkossakin vakaaseen ja turvalliseen Eurooppaan, ja ilmastonmuutos saa ihmi-

siä tavoittelemaan elinkeinoa paremmilta alueilta myös tulevaisuudessa. Yhteisiin haasteisiin on helpointa ja tehokkainta vastata yhteisin menetelmin.

Ollakseen kestävällä pohjalla Frontex-reformi kuitenkin tarvitsee tuekseen sisäisesti yhtenäisen Euroopan. Siinä missä ulkorajaturvallisuudesta on ollut helppo päästä yksimielisyyteen, yhteistä linjaa maahanmuuttoon liittyvästä taakanjaosta, eli turvapaikanhakijoiden tasapuolisesta jakamisesta jäsenmaiden kesken, ei ole löytynyt. Visiot pakolaisten tehokkaasta käsittelystä Euroopan ulkopuolisissa hotspoteissa ovat tyssänneet poliittiseen mahdottomuuteen, sillä unionin naapurimaat eivät halua toimia EU:n lajittelukeskuksena.

Myös vuoden 2015 pakolaiskriisin tukahduttanut sopimus Turkin kanssa on ollut toistuvasti koetuksella, sillä Turkin oma maahanmuuttovastaisuus on ollut voimakkaassa kasvussa, ja Turkin presidentti Recep Tayyip Erdoğan on uhannut irtisanoutua sopimuksesta. Koska Eurooppaan kohdistuvan maahanmuuton laillisia kanavia ei ole myöskään onnistuttu merkittävästi lisäämään, hallitsematon maahanmuutto kohdistuu lähinnä muutamiaan EU:n ulkorajavaltioon Etelä-Euroopassa. Voimassa olevien sopimusten mukaisesti niiden tulee kantaa vastuu koko EU:hun kohdistuvasta turvapaikanhausta, eli niistä on tullut käytännössä muun Euroopan puskurivyöhykettä.

Koronapandemiaan reagoiminen osoitti Schengenin joustavan tarvittaessa. Yhdistettynä erimielisiin jäsenmaihiin, on jokseenkin varmaa, että Schengenin sopimusta mukautetaan myös virallisesti joustavammaksi. Tilapäiset rajojen sulkutoimet ja liikkumisen rajoitukset yleistyvät siis jatkossa. Toimiva rajaturvallisuus kuitenkin edellyttää myös kykyä vastata sisäisiin kriiseihin, oli sitten kyse pankkikriiseistä, terroristeista tai pandemioista. Vapaan liikkuvuuden pahin uhka onkin jäsenvaltioiden käpertyminen aikaisempaa enemmän sisäänpäin, jolloin yhteinen tavoite rajattomasta Euroopasta katoaa.

KOLMINAPAINEN MAAILMA EI SALLI HAAVEKUVIA

Kirjoittaja Risto E. J. Penttilä on Nordic West Officen toimitusjohtaja.

Yhteistyön aika on ohi. Kiina, Yhdysvallat ja Eurooppa kilpailevat siitä, kuka on suurin ja kaunein. Ne liittoutuvat toistensa kanssa, jos siitä on itselle etua, mutta vaihtavat kumppania, jos saavat paremman tarjouksen.

Tällaista on suurvaltapolitiikka kolminapaisessa maailmassa. Kun Trump valittiin presidentiksi vuonna 2016, Eurooppa ja Kiina löysivät toisensa. Ne päättivät puolustaa sääntöihin perustuvaa kansainvälistä yhteistyötä Donald Trumpin äksyilyä vastaan. Sitten Eurooppa huomasi, ettei Kiina olekaan kiltti multilateralismin kannattaja vaan armoton oman edun tavoittelija. Kaunis romanssi Brysselin ja Beijingin välillä päättyi. Euroopan unioni julisti Kiinan strategiseksi kilpailijaksi.

Mikäli Joe Biden valitaan presidentiksi, on odotettavissa Euroopan ja Yhdysvaltain yhteinen rintama Kiinaa vastaan. Intia, Japani, Australia ja Uusi-Seelanti todennäköisesti liittyvät rintamaan. Samoin Britannia. Mutta kuinka kauan tämä tilanne kestää? Vastaus riippuu siitä, oletko idealisti vai realisti.

Realistit uskovat, että kansallisen edun tavoittelu on määräävässä asemassa kansainvälisessä politiikassa. Idealistit uskovat yhteiseen hyvään. Jos olet idealisti, ajattelet, että Euroopan ja Yhdysvaltain yhteinen rintama kestää, kunnes Kiina on siirtynyt demokratiaan tai vähintäänkin ottanut ihmisoikeudet tosissaan. Jos olet realisti, ajattelet, että yhteinen rintama kestää niin kauan kuin siitä on etua osallistujille. Jos yhteisestä rintamasta lipeäminen tarjoaa merkittäviä etuja yksittäisille maille, ei rintama kestä. Voi olla, että rintamasta lipeää Eurooppa tai Yhdysvallat tai yksittäinen maa (kuten Ranska tai Saksa) Euroopan sisältä.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on lukemattomia erilaisia koulukuntia. Viime kädessä tutkijat voidaan jakaa mainittuun kahteen ryh-

mään: realisteihin ja idealisteihin. Realistit uskovat, että suurvaltojen kilpailu ja kansallisen edun tavoittelu ovat määräävässä asemassa kansainvälisessä järjestelmässä. Viime kädessä asiat ratkotaan sotilaallisella voimalla. Idealistit uskovat kansainväliseen yhteistoimintaan. Valtiot ymmärtävät, että yhteistyö on hyödyllisempää kuin itsekkyyks, että yhteiset pelinsäännöt ja vahvat kansainväliset instituutiot parantavat kaikkien turvallisuutta ja elintasoja. Tärkeintä on edistää demokratiaa, koska demokratiat eivät sodi toistensa kanssa.

Sama kahtiajako on nähtävissä ilmastopolitiikassa. Realistit uskovat, että kansainvälisessä ilmastopolitiikassa saadaan aikaan yhteisiä sopimuksia vain silloin, kun kolmen suuren intressit otetaan huomioon. Realistit eivät kuitenkaan usko, että sopimukset ratkaisevat ilmasto-ongelmaa. Ratkaisut syntyvät siitä, että yritykset ja valtiot kilpailevat uusilla teknologioilla ja toimintamalleilla. Idealistit ovat sitä mieltä, että tärkeintä ovat kunnianhimoiset kansainväliset sopimukset: ne luovat uusia normeja ja siten vaikuttavat valtioiden toimintaan. Sääntely on kilpailua tärkeämpää.

Suomi on perinteisesti ollut retoriikassa idealisti ja toiminnassa realisti. Tämä on palvellut meitä hyvin. Kylmän sodan aikana puhuimme kauniisti rauhanomaisesta yhteistyöstä Neuvostoliiton kanssa, mutta pidimme yllä suurta asevelvollisuusarmeijaa ja alueellista puolustusta. Kylmän sodan päättymisen jälkeen edistimme vapaakauppaa, yhteistyötä sekä demokratiaa, mutta ostimme samaan aikaan Saksasta panssarivaunuja ja Yhdysvalloista hävittäjiä. Viime vuosina hallitus on kiinnittänyt huomiota demokratian lipsumiseen ja oikeusvaltiokehityksen taantumiseen niin Euroopassa kuin Euroopan ulkopuolella. Samaa aikaan presidentti on pitänyt yllä hyviä suhteita Kiinan, Yhdysvaltain ja Venäjän johtoon.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että realistien kuvaus siitä, miten maailma toimii on lähempänä totuutta, kuin idealistien. Realistit väittävät, että suurvallat pyrkivät varmistamaan hegemonian lähialueillaan. Teoria näyttää toteutuvan niin Euroopassa, Amerikassa kuin Aasiassa.

Euroopan unioni haluaa olla ainoa vallan keskus Euroopassa. Britannia ja Sveitsi pyristelevät vastaan. Yhdysvallat haluaa olla ainoa vallan keskus Pohjois-Amerikassa. Meksiko ja Kanada pyristelevät vastaan. Kiina haluaa olla ainoa vallan keskus Itä-Aasiassa. Taiwan ja Hongkong pyris-

televät vastaan. Japani ylläpitää tiiviitä suhteita länteen. Samaan aikaan nämä kolme uutta imperiumia kilpailevat siitä, kuka on suurin ja kaunein kansainvälisessä taloudessa ja politiikassa. Uutta on se, että perinteisten sotien sijasta suurvallat käyvät kauppaa-, teknologia- ja propagandasotia.

Sotilaallisen voiman merkitys ei kuitenkaan ole kadonnut. Kiina on kehittää sotilaallista voimaansa määrätietoisesti. Yhdysvaltain puolustusbudjetti on tähtitieteellisen suuri. Eurooppa on ryhtynyt puhumaan strategisesta autonomiasta eli siitä, miten se tulee toimeen ilman Yhdysvaltain turvatakuita. Samaan aikaan Venäjä harjoittaa köyhän miehen suurvalta-politiikka: se käyttää sotilaallista voimaansa silloin, kun vaaraa suurvalta-konfliktista ei ole. Muutoin se keskittyy kybersodankäyntiin, trollaukseen ja hybridi vaikuttamiseen.

Mitä Suomen tulee tehdä? Meidän tulee varmistaa, että analyysimme kansainvälisestä politiikasta ei perustu haavekuviin vaan realiteetteihin. Meidän on vahvistettava Kiinan ja Yhdysvaltain tutkimusta ja katsottava Eurooppaa kansallisvaltioiden – eikä ainoastaan Brysselin – näkökulmasta.

KUN MAAILMA HERÄSI HYBRIDIUHKIEN TODELLISUUTEEN

Kirjoittaja Sinikukka Saari on Senior Associate Analyst EU:n turvallisuuden tutkimuksen instituutissa (EU Institute for Security Studies).

"Viron turvallisuuspoliisin mukaan levottomuuksia edeltäneiden viikkojen aikana Venäjän suurlähetystön lähetystöneuvos Sergei Overtshenko tapasi Tallinnan kasvitieteellisessä puutarhassa useita kertoja Dmitri Linterin, joka toimi 'Yöpartion' – mellakoinnista syytetyn ryhmän – johtajana".

– ICDS (2007) Russia's Involvement in the Tallinn Disturbances.

"Viimeisen kolmen vuoden aikana China Energy Fund Committee [CEFC] on tehnyt hankintoja Tšekissä – – Nämä 'sijoitukset' ovat toimineet porttina korkeimman poliittisen eliitin piiriin. Tšekin presidentti nimitti CEFC:n johtajan Ye Jianmingin viralliseksi neuvonantajakseen."

– Raska, M. (2015). Hybrid Warfare with Chinese Characteristics, RSIS.

"Turkki käynnisti hybridioperaation, jossa kohti Kreikan rajaa lähti tuhansia ihmisiä. He lähtivät rajalle selvästi paitsi Turkin presidentin Recep Tayyip Erdoğanin kehotuksen vuoksi myös jollain tavalla avustettuina."

– Ulkoministeri Pekka Haavisto Helsingin Sanomissa 14.3.2020.

Edellä on kolme esimerkkiä sanomalehtien ja raporttien sivuilta erilaisista hybridioperaatioista viimeisten 13 vuoden ajalta. Yhteistä näille esimerkeille on, että sijaistoimijoilla on ollut epävirallinen kytkös toimintaa koordinoineeseen valtioon, ja että operaatiot ovat hyödyntäneet kohdemaiden heikkouksia – etnisiä ristiriitoja, korruptiota, maahanmuuttoon liittyviä jännitteitä. Tarkoitus on ollut horjuttaa kohdemaiden yhteiskunnallista vakautta ja muokata poliittista ilmapiiriä ja valintoja Venäjän, Kiinan tai Turkin etujen mukaiseksi.

Useat maat näkevät kansainvälisen politiikan jatkuvana kamppailuna, jossa kaikki keinot ovat sallittuja kansallisten etujen puolustamiseksi. Vihamielinen ja peitelty toiminta pyritään pitämään vastapuolen reagoitukynnyksen alapuolella niin pitkään kuin mahdollista.

Hybridivaikuttamisen kenttiin kuuluvat niin talous, infrastruktuuri, tietoverkot, sotilastoimet, tiedustelu, tiedonvälitys kuin yhteiskunnallinen toiminta. Hybriditoiminnan työkalut muuttuvat jatkuvasti tarpeiden, uusien esteiden ja avautuvien mahdollisuuksien mukaisesti: esimerkiksi informaatiovaikuttamisessa Venäjällä sijainneesta 'trollitehtaasta' siirryttiin botteihin, ja kun palveluntarjoajat rajoittivat niiden käyttöä, on kohdemaasta yritetty saada tai vuokrata sosiaalisen median tilejä. Hybridivaikuttaminen voi olla yhtä lailla valtioon kohdistuvaa painostamista kuin lempeää etujen tarjoamista kansalaisille tai yrityksille. Onnistunut hybridioperaatio on sellainen, jota vastapuoli ei havaitse laisinkaan.

Useimmiten hybridikeinoihin turvautuvat autoritaariset maat, sillä laittomien keinojen käyttö onnistuu helpommin ilman demokraattista valvontaa. Toisaalta, demokraattiset yhteiskunnat ja avoimet taloudet ovat protektionistisempia maita alttiimpia peitellylle poliittiselle ja taloudelliselle vaikuttamiselle. Toimintaa, jota nykyisin kutsutaan hybridivaikuttamiseksi, on tapahtunut maailman sivu, mutta sen käyttö on yleistynyt globaalin keskinäisriippuvuuden kasvun ja teknologisen kehityksen myötä: esimerkiksi vaaleihin liittyvä manipulaatio onnistuu nykyisin ylittämättä edes valtionrajoja, ja myös vaikkapa energianjakelua ja viranomaisviestintää voidaan häiritä tietoverkkojen kautta.

Vaikka hybridiuhkien yleistymisestä on puhuttu turvallisuustutkimuksen kentällä ainakin 2000-luvun puolivälistä saakka, vasta Krimin valtaus sai länsimaat ja läntiset järjestöt heräämään laajemmin tähän ilmiöön ja tehostamaan varautumistaan hybridiuhkisiin. Pitkään myös uskottiin, että hybridiuhat olivat lähinnä entisten neuvostotasavaltojen ongelma. Viimeistään Venäjän sotkeutuminen Yhdysvaltojen 2016 presidentinvaaleihin, ja Sergei Skripalin murhayritys Salisburyssa vuonna 2018 osoittivat tämän oletuksen vääräksi.

Hybridioperaatioihin kiinteästi kuuluva peittely sekä päämäärien ja vastuusuhteiden epävarmuus hidastavat ja vaikeuttavat niiden tunnistamista

ja torjuntaa. Yksi keskeisistä haasteista on satunnaisilta vaikuttavien tapahtumien yhdistäminen kokonaisuudeksi.

Hybridiuhkien torjunnassa tarvitaan usein monen erilaisen toimijan – esimerkiksi yksityisen sektorin tai paikallishallinnon – yhteistyötä. Uudessa turvallisuusympäristössä hybridiuhista tiedottaminen mahdollisimman avoimesti on tärkeää, jotta eri toimijoiden tilannekuva olisi jaettu ja yhteinen. Suomen vahvuuksia hybridiuhkien torjunnassa ovat varautumisen yhteistoimintamalli ja kansalaisten vahva luottamus viranomaisiin.

VIHREÄ VALTA

”Mitä tahansa yritykset halusivatkin yhteisestä eurooppalaisesta hunajapurkista, niiden piti osoittaa hankkeidensa ekologinen ja sosiaalinen kestävyys.”

SKENAARIOJAKSON TAPAHTUMIA

Heinäkuu 2022

Saksan liittovaltio pelastaa autoteollisuutta. Valtiot aktivoituvat teollisuus-politiikassa.

Tammikuu 2021

Joe Biden ja Kamala Harris astuvat virkoihinsa.

Helmikuu 2021

EU vahvistaa vihreän kehityksen ohjelmaansa ja lisää EU:n yhteistä velkaa. EKP kiihdyttää velkakirjaostoja.

Maaliskuu 2021

Ensimmäisten koronarokotteiden jakelu kangertelee hidastaen talouden kohenemista.

Joulukuu 2023

Yhdysvaltain presidentti Joe Biden menehtyy. Kamala Harrisista tulee Yhdysvaltain historian ensimmäinen naispresidentti.

Huhtikuu 2023

Eduskuntavaalit Suomessa. Vanha hallituspohja jatkaa. Vaalien jälkeen veroja kiristetään kautta linjan.

Kesä–heinäkuu 2021

Jalkapallon EM-kisat perutaan.

Heinä–elokuu 2021

Tokion kesäolympialaiset peruuntuvat.

Helmikuu 2022

Pekingin talviolympialaiset

Toukokuu 2022

Jääkiekon MM-kisat Suomessa

Marras–joulukuu 2022

Jalkapallon MM-kisat Qatarissa

Tammi–helmikuu 2024

Presidentinvaalit
Suomessa

Maalis–huhtikuu 2024

Vladimir Putin jatkaa
Venäjän johdossa.
Venäjä kituuttelee
maakaasuviennin
varassa.

Huhtikuu 2025

Kuntavaalit
Suomessa

Marraskuu 2028

Yhdysvaltain
presidentinvaalit

Toukokuu 2024

Ison-Britannian
parlamenttivaalit

Kesäkuu 2024

Eurovaalien jälkeen
integraatio kiihtyy.
Heikoimmat euromaat
putoavat kyydistä.

Marraskuu 2024

Kamala Harris
valitaan toiselle
kaudelleen
Yhdysvaltain
presidentiksi.

Lokakuu 2028

Helsingin ilmastokokouksessa
sovitaan maailmanlaajuisesta
taakanjaosta ja hiilibudjeteista.

Huhtikuu 2027

Ranskan
presidentinvaalit

Huhtikuu 2027

Eduskuntavaalit Suomessa.
Suomi ei ole vieläkaan
saavuttanut vuoden 2019
taloudellista elintasoja.
Vaalien teemaksi nousee
myös sananvapaus.

Heinäkuu 2024

Pariisin
kesäolympialaiset

Heinäkuu 2028

Los Angelesin
kesäolympialaiset

Kesä–heinäkuu 2026

Jalkapallon MM-kisat
Kanadassa, Meksikossa
ja Yhdysvalloissa

Helmikuu 2026

Milanon
talviolympialaiset

Uusikaupunki 30.9.2023

Tätä oli odotettu. Frans Timmermans ja muut kutsuvieraat taputtivat, kun Mercedes-katumaasturin runkoon kytkettiin suuri akkumoduuli. Maailman ensimmäinen sarjatuotantoautoon asennettu natriumakku. Suolaa, hiekkaa ja rikkiä, niitä löytyisi maapallolta melkein rajattomasti. Hyvästi vanha tekniikka, litiumin ongelmat ja puheet sähköautojen riittämättömästä toimintasäteestä. Mercedes lupasi ensimmäiselle natriumakulla varustetulle autolle noin tuhannen kilometrin toimintamatkan. Muut valmistajat tulisivat pian perässä. Fossiilisten polttoaineiden käyttö henkilöautoissa päättyisi 2030-luvun aikana.

Timmermans hymyili. Hän muisti vanhan Aristoteleen neuvon, josta hän oli saanut voimaa lukemattomia kertoja työssään EU-komission varapuheenjohtajana: ”Kaikkein synkimpinä hetkinä meidän täytyy keskittyä, jotta voimme nähdä valon.”

Jotkut pitivät Brysselissä suomalaisia kulmikkaina ja synkänpuoleisina hahmoina, mutta suomalaisista tiedettiin myös se, etteivät he antaisi koskaan periksi. Timmermans katsoi vieressään seisovaa pääministeri Sanna Marinia, jonka kasvoilta saattoi erottaa hymyntapaisen ilmeen.

”Me teemme yhdessä historiaa”, Timmermans sanoi.

”Siltä minustakin tuntuu”, Marin vastasi.

Valtion kehitysyhtiö Vake oli kaksi vuotta aiemmin lähtenyt merkittäväksi sijoittajaksi suomalaisen Novasod Solutions Oy:n urauurtavaan akkuprojektiin. Kehityshanke oli saanut rahoitusta myös Euroopan unionin vihreän kehityksen ohjelmasta.

Läpimurron jälkeen natriumteknologia oli lisensoitu akkuja valmistavalle tehtaalle, joka rakennettiin ennätyksellisen nopeassa ajassa Raumalle, UPM:n paperitehtaan käytöstä vapautuneelle teollisuusalueelle. Uuden akkutehtaan uskottavuuden ja resurssit takasi arvovaltainen omistajajoukko, jonka ytimen muodostivat Kemira, Neste ja Vake. Vähemmistöosakkaaksi oli kutsuttu myös saksalainen akkuvalmistaja Varta.

1

Natriumakkujen läpimurto oli yksi niistä asioista, joita EU-komissio oli lähtenyt tavoittelemaan *European Green Dealillaan* jo koronakriisin aikana. Koronavirus oli pilannut kaksi vuotta ihmiskunnan historiassa. Sitten se oli kukistettu rokotteen avulla. Jäljelle oli kuitenkin jäänyt vielä koronaakin viheliäisempi ongelma. Ilmastonmuutos ei ollut poistunut mihinkään.

Komissio oli määritellyt, että kaikkea poliittista ja taloudellista toimintaa tarkastellaan ensisijaisesti kestäväen kehityksen näkökulmasta. Ilmastonmuutoksen torjuntaan oli valjastettu kaikki EU:n keskeiset instituutiot: keskuspankki, markkinavalvojat, Euroopan investointipankki, rakennerahastot ja niin edelleen. Vihreän kehityksen ohjelmasta vastannut Timmermans oli lähettänyt eurooppalaisille yrityksille selkeän viestin jo vuoden 2021 alussa:

Vihreä elvytys edellyttää sitä, että koko yhteiskunta lähtee yhdessä torjumaan ilmastonmuutosta parhaaseen tieteelliseen tutkimustietoon nojaten. Kaikkien yritysten täytyy perustaa toimintansa suunnittelu hiilineutraalisuuden tavoitteeseen. Yritysten omistajien ja johtajien tulee arvioida tuotteisiinsa, palveluihinsa ja toimitusketjuihinsa liittyvät ilmatoriskit ja laatia tiekartta niiden minimoimiseksi. Lainsäädäntömme tulee palkitsemaan niitä yrityksiä, jotka toimivat kestävästi, ja rankaisemaan niitä yrityksiä, jotka toimivat piittaamattomasti. Emme voi olettaa, että markkinat pysyvät yksin ratkaisemaan ilmastonmuutoksen kaltaisen haasteen. Me teemme sen yhdessä.

Mitä tahansa yritykset halusivatkin yhteisestä eurooppalaisesta huna-japurkista, niiden piti osoittaa hankkeidensa ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Jos yritys ei pystynyt siihen, se joutui maksamaan investoinnista kilpailijoitaan kovemman hinnan – sivu suun menneiden tukien

vuoksi. Kaikki tärkeät ilmastopäätökset runnottiin läpi vuoteen 2025 mennessä. Niiden avulla EU saavuttaisi hiilineutraalisuuden viimeistään vuonna 2050.

Bryssel sai vihreälle diililleen laajan tuen. Entistä useammat suomalaiset ja eurooppalaiset yritysvaikuttajat totesivat, että yritysten kannattaa mieluummin osallistua ihmiskunnan suurimpien ongelmien ratkaisemiseen kuin olla osa ongelmaa.

Bryssel sai vihreälle diililleen laajan tuen.

Monet heistä pitivät vihreää diiliä välttämättömänä, jotta hallitsemattoman ilmastomuutoksen riskejä voitaisiin hillitä. Synkimpien arvioiden mukaan luonnon ja ihmisen yhteentörmäys voisi aiheuttaa tulevien vuosikymmenien aikana katastrofien aallon, joka johtaisi taloudellisiin tuhoihin, poliittisiin kriiseihin, sosiaalisiin levottomuuksiin ja inhimilliseen kaaokseen. Mustat tulevaisuudenkuvat eivät toteutuisi vielä 2020-luvulla. Mutta jotta niiltä voitaisiin välttyä, suurten muutosten toteuttaminen pitäisi aloittaa heti.

Vihreä diili herätti toivoa yhteiskuntarauhasta huolestuneiden vaikuttajien joukossa. Koronakriisin raskaassa jälkiselvittelyssä useimmat vallankäyttäjät ajattelivat, että vihreästä diilistä tulisi uuden aiempaa reilumman talousjärjestelmän ydin. Ympäristön painottaminen päätöksenteossa voisi heikentää talouden tehokkuutta ja ihmisten elintasoja lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä, mutta turvaisi pitkällä aikavälillä hyvän elämän edellytykset mahdollisimman monelle. Talouden vastuullisempi versio vastaisi myös kovaan kritiikkiin, jota kapitalismin arvostelijat olivat esittäneet.

2

Vielä vuoden 2020 lopulla vihreät unelmat olivat tuntuneet kovin kaukaisilta. Sairaalat täyttyivät Miamissa, Berliinissä ja Helsingissä, kun koronaviruksen toinen aalto iski Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin. Kesäksi avattuja ravintoloita, hotelleja, rantoja ja teemapuistoja suljettiin uudestaan. Miljoonat oppilaat joutuivat palaamaan kotikouluihin. Rakenustyömaat hiljenivät. Teollisuuden laitokset vähensivät tuotantoaan. Asuntokauppa tyrehtyi. Kansalaisten luottamus viranomaisten ja johtavien poliitikkojen toimintaan alkoi horjua monissa maissa.

Yhdysvalloissa tyytymättömyyden myrsky kohdistui etenkin presidentti Donald Trumpiin, joka menetti paikkansa Joe Bidenille marraskuun 2020 vaaleissa. Vaalien jälkeen tehdyissä analyyseissa arvioitiin, että se, mikä olisi ollut tavanomaisissa olosuhteissa lyhytjänteistä ja joiltakin osiltaan vastuutonta politiikkaa, oli johtanut sotaa muistuttavissa poikkeusoloissa vaarallisten virheiden sarjaan. Valtava joukko amerikkalaisia oli kuollut turhaan.

Koronavirus oli kuitenkin maanjäristystä, tsunamia tai sotaa hienotunteisempi katastrofi. Kansalaiset eivät nähneet uutiskuvissa verta, savuaviksi raunioiksi pommitettuja entisiä unelmia eivätkä synkällä merellä ajelehtivia tyhjiä pelastuslauttoja. He näkivät suojapukuihin pukeutuneita terveydenhuollon ammattilaisia ja tottuivat näihin kuviin. Visuaalisesti armollinen kriisi, viranomaisten luottavaiset puheet ja toivoa herättävät tilastotiedot auttoivat kansalaisia sopeutumaan. He hyväksyivät vähitellen sen, että sairaaloiden teho-osastoilla ja vanhusten hoivakodeissa kuolee ihmisiä, joiden ei pitänyt vielä lähteä. Taloutta voitaisiin lähteä vähitellen avaamaan.

Kohtalokkaat päätökset oli tehty keväällä 2020, pian sen jälkeen, kun uutiskuvat kevätauringosta nauttivista Tukholman asukkaista olivat levinneet kaikkialle maailmaan. Terasseilla istuvat kaupunkilaiset olivat nuoria ja he hymyilivät mustien lasien takana hallitun viileästi niin kuin tyylikkääst skandinaavit aina hymyilevät. Ruotsi oli kulkenut omaa

polkuaan luottaen siihen, että ruotsalaiset voivat olla yksin oikeassa ja muu maailma väärässä.

Valtionepidemiologi Anders Tegnell oli sanonut, että pian muutkin seuraavat Ruotsin esimerkkiä. Hän oli oikeassa. Poliittinen paine koronaviruksen rajoitusten purkamiseen alkoi kasvaa muissakin Euroopan maissa, myös Suomessa. Kansalaiset halusivat elämänsä takaisin. Yritysten johtajat ja poliitikot halusivat käynnistää talouden uudelleen. Se tapahtui kuitenkin liian varhain. Tauti lähti leviämään uudelleen syksyllä 2020.

Koronaviruksen ensimmäisestä aallosta oli opittu paljon, onneksi. Sairaaloiden tehohoidon kapasiteettia oli nostettu, testaamista lisätty ja jäljittämisen prosessia vahvistettu. Kansalaiset olivat noudattaneet viranomaisten ohjeita kohtuullisen kuuliaisesti myös länsimaissa demokratioissa. Tuhannet tutkijat eri puolilla maailmaa olivat tehneet pitkiä päiviä, jotta virukseen löydettäisiin toimiva ja turvallinen rokote. Niiden käyttöönotto vaati kuitenkin vielä aikaa.

Uutta syöksyä ei voitu estää mitenkään.

Pandemian toinen hyökkäys pakotti länsimaat seuraamaan Etelä-Korean, Taiwanin ja Thaimaan esimerkkejä kansalaisten suojaamiseksi.

Yksityisyydensuojaan liittyvää lainsäädäntöä muokattiin myös Suomessa. Hallitus joutui turvautumaan poikkeuslakiin, koska jäljityssovelluksen vapaaehtoiseen käyttöön kannustaneet suositukset eivät olleet tuottaneet riittävän hyvää tulosta. Mobiilitekniikan, maskien ja tehokkaan testaa, jäljitä ja eristä -prosessin avulla viruksen leviämistä voitiin hidastaa tehokkaammin kuin pandemian ensimmäisen aallon aikana. Suojatarvikkeiden kysyntä kiihtyi, mutta niitä saatiin myös kotimaisilta valmistajilta.

Talouden uutta syöksyä ei voitu estää mitenkään. Työttömyys kohosi Suomessa vuoden 2020 lopulla yli kymmeneen prosenttiin kansallisista ja eurooppalaisista hätätoimista huolimatta. Kriisi oli yhdistänyt suomalaisia, mutta ilmassa oli myös pelkoa, apatiaa ja katkeruutta.

Vuodesta 2020 tuli yksi taloushistorian murheellisimmista vuosista länsimaissa. Terveysten ja talouden kriisi runteli voimakkaimmin Yhdysvaltoja, joka reagoi koronaviruksen ensimmäiseen vaiheeseen muita länsimaita hitaammin ja avasi talouttaan liian hätäisesti. Euroopassa kipeimmän iskun otti vastaan Iso-Britannia. EU oli tiivistänyt rivejään yhdennellätoista hetkellä.

Koronaviruksen aiheuttamia rajoituksia kevennettiin uudestaan vuoden 2021 alkupuoliskolla, kun ensimmäiset rokotteet saatiin tuotantoon. Väestön kattava rokottaminen vaati kuitenkin aikaa lähes kaikissa maailman valtioissa. Viruksen voima heikkeni vähitellen myös väestön immuniteetin vahvistuessa. Talous kääntyi vähitellen kasvuun.

Päätelmien aika: Mitä kriisi opetti ja mitä oli edessä? Millainen olisi uusi normaali?

Kun pandemia oli vielä alkuvaiheessa, monet vaikuttajat ennustivat, että koronakriisi muuttaa kaiken. Sen jälkeen mikään ei olisi niin kuin ennen.

Tällainen dramatisointi on tyypillistä ihmiselle: ensin epäilemme ja vähättelemme, sitten liioittelemme. Kun näköalamme sitten vähitellen paranee, etsimme ja korostamme sellaisia havaintoja, jotka tukevat omia käsityksiämme, tavoitteitamme ja maailmankuvaamme. Ne meistä, jotka olivat uskoneet ennen koronakriisiä esimerkiksi EU:n hajoamiseen tai kapitalismin romahdukseen, arvioivat, että pandemia olisi armonlaukaus näille väistämättömille prosesseille. Ne tahot, jotka olivat puhuneet pitkään rakenteellisten uudistusten välttämättömyydestä, olivat vakuuttuneita siitä, että koronakriisiä seuraava talouskriisi pakottaisi 1900-luvun käytäntöihin juuttuneet demokratiat uudistusten tielle.

Vuosien 2020–21 pandemia osoitti, että ihmisten teot ja arkiset tavat voivat muuttua pakon edessä hyvin nopeasti. Pilvipalveluiden suosio kasvoi kahdessa kuukaudessa yhtä paljon kuin se olisi ilman pandemiaa kasvanut kahdessa vuodessa. Työskentelimme, opiskelimme ja ostimme etänä.

Asenteet muuttuvat hitaammin ja arvot hyvin hitaasti. 2020-luvun ensimmäisellä puoliskolla kuitenkin nähtiin, että individualismin kul-
taiset vuodet olivat jääneet 2010-luvun muistoiksi. Pandemia oli taitekohta. Selviytymisen kokemus oli yhdistänyt ihmisiä. Ihmiset kaipasi-

vat uutta tarinaa, joka herättäisi toivon paremmasta tulevaisuudesta ja kannustaisi työhön ja toimintaan viikon jokaisena päivänä.

EU oli liikkunut kriisin aikana kankeasti. Komission tekemät korjausliikkeet olivat kuitenkin oikeansuuntaisia. Tiedotusvälineet ja kansalaiset olivat havainneet pandemian aikana, että EU-päättäjät luottivat enemmän tieteeseen ja tutkimukseen kuin omiin ennakkoluuloihinsa tai kavereiden kertomuksiin. Populismien suurimmat tähdet Donald Trump ja Jair Bolsonaro olivat epäonnistuneet nolosti.

Populismien suurimmat tähdet olivat epäonnistuneet nolosti.

Toinen tärkeä oivallus liittyi resursseihin. EU ja Yhdysvallat olivat finanssikriisistä viisastuneina turvautuneet nopeasti keskuspankkien suhteen. Ne olivat ostaneet yritysten ja valtioiden velkakirjoja, luoneet uutta rahaa ja vahvistaneet lausunnoillaan markkinavoimien luottamusta. Koronaongelman ratkaisuun oli pystytty varaamaan muutamassa viikossa satoja miljardeja euroja ja dollareita. Inflaation peikko heitettiin syrjään, koska tuotanto matelisi vielä pitkään, ja kasvava työttömyys hillitsi kulutusta.

Monet päättäjät ajattelivat, että ilmasto-ongelma voitaisiin hoitaa samalla tavalla: painamalla lisää rahaa.

Unionin pohjoiset jäsenmaat olivat vastustelleet vanhasta tottumuksesta velkojen ja vastuiden jakamista. Kriisin syentyessä niiden hallituksissa oli kuitenkin ymmärretty, että solidaarisuuden puute vaaransi EU:n tulevaisuuden. Myös Saksa oli muuttanut mieltä. Saksan liittokansleri ja ministerit eivät halunneet jäädä historiaan päättäjinä, jotka tuhosivat suurella vaivalla pystytetyn eurooppalaisen projektin.

Kaikki eurooppalaiset maat olivat ratkaisseet ongelman ottamalla lisää velkaa. Osa uudesta lastista otettiin yhdessä, solidaarisuuden hengessä.

3

Markkinat reagoivat valtioiden velkaantumiseen maltillisesti, koska jokseenkin kaikki maailman maat velkaantuivat samaan aikaan. Suomenkin velkasuhde kohosi kahdessa vuodessa yli sataan prosenttiin kokonaistuotantoon suhteutettuna. Se mitä oli pidetty 2000-luvun alussa kauhistuttavan raskaana lastina, muodostui 2020-luvulla uudeksi normaaliksi. Kasvu- ja vakaussopimus oli muuttunut kuolleeksi kirjaimeksi. Talous oli heikossa kunnossa lähes kaikissa EU:n jäsenmaissa. Seuraa-va nousua edeltävää elvytystä voitiin kuitenkin lähteä rakentamaan vihreiden ideoiden varaan.

Vihreä diili edellytti massiivista järjestelmätason muutosta, joka pyyhki jokseenkin kaikkien tärkeiden talouden sektoreiden yli energiantuotannosta valmistavaan teollisuuteen, liikenteeseen, ruoantuotantoon ja rahoitukseen saakka. Kulutuskeskeisestä taloudesta siirryttäisiin kiertotalouteen. Yhden jäte muuttuisi toisen raaka-aineeksi.

Lähiruoka tunnettiin jo 2010-luvulla, mutta 2020-luvun puoliväliin tultaessa puhuttiin myös lähiteollisuudesta ja lähimatkailusta. Toimintuketjuja tiivistettiin eli tuotantoa siirrettiin sinne, missä tehtaiden valmistamia tuotteita käytettiin. Valtioiden omavaraisuuden merkitys nousi. Kansainvälisen kaupan volyymit supistuivat. Uuden ajan vahvat virtaukset heijastuivat myös teollisuuspolitiikkaan ja tuotekehitykseen.

Vihreä diili edellytti liikenteen aiheuttamien päästöjen supistamista 90 prosentilla EU:n alueella vuoteen 2050 mennessä. Liikenteen digitalisaatio ja älykkäät ratkaisut veivät tuota tavoitetta kohti, mutta suurin vaikutus tulisi kulkuvälineiden voimanlähteen vaihtamisesta. Sähköautot parantaisivat myös saastuneiden kaupunkien ilmanlaatua ja vähentäisivät katumelua. Natriumakkujen voimalla liikenteessä tehtäisiin puhtaan energian vallankumous.

Teollisuuspolitiikan muutokset vahvistivat valtion roolia monilla talouden keskeisillä toimialoilla. Useat eurooppalaiset valtiot ostivat energiayhtiöiden fossiilisia polttoaineita käyttäviä yksiköitä – jotta voi-

sivat ajaa ne nopeasti mutta hallitusti alas. Saksan liittovaltio ja Baijerin osavaltio olivat pelastaneet BMW:n vuonna 2022, ruiskuttaen siihen useita miljardeja euroja pääomaa. Sen jälkeen baijerilaisten ylpeys oli fuusioitu Volkswageniin, jotta Saksa voisi säilyttää johtoasemansa liikenteen sähköistymisen ja robotisaation aiheuttamassa teknologisessä murroksessa. Tesla ja sen uudet kiinalaiset kilpailijat olivat menestyneet parhaiten koronakriisin aikana ja sen jälkeen.

Enemmistö Mercedes-Benzellä valmistavan Daimler-konsernin omistuksesta oli ehtinyt siirtyä kiinalaisten haltuun jo aiemmin. He näkivät tilaisuuden ja hyödynsivät sen, kun Daimlerin pörssikurssi syöksyi syksyllä 2020. Saksa ei halunnut menettää enää yhtään teollisuutensa kruununjalokiveä kiinalaisille tai intialaisille.

Baijerilaisten ylpeys oli fuusioitu Volkswageniin.

Energian tuotannon ja käyttämisen päästöt ajettaisiin alas massiivisilla investoinneilla vähäpäästöiseen ja uusiutuvaan energiaan, energiatehokkuuteen, sähköverkon vahvistamiseen ja sähkön varastoinnin tuotekehitykseen. Pohjoismaiden rannikot täyttyisivät tuulivoimaloista, joiden tuottama sähkö siirrettäisiin järeitä siirtolinjoja pitkin Keski-Eurooppaan. Sähkön varastoinnin hinta laskisi, kun teknologia kehittyisi. Vuonna 2025 energiantuotannon tueksi valmistetut akut olivat jo niin halpoja, etteivät niiden ostajat tarvitse julkista tukea. Tämä ratkaisi suuren osan tuulivoiman ja aurinkoenergian kasvavan tuotannon aiheuttamasta haasteesta. Päivällä tuotettua sähköä voitiin käyttää yöllä ja päinvastoin.

Teknologia kuului vihreän vallan maailmassa poliittisen ja hallinnollisen toiminnan ytimeen. Valtio kasvatti teknologian hankintoja ja alan yritysten t&k-tukea. Infra ja alustat kietoutuivat yhteen. Globaalien ratkaisujen sijaan tavoiteltiin alueellisia ratkaisuja ja alueellisia mestareita.

ta. Nokia ja Ericsson muodostivat Euroopan 5G-markkinoille duopolin, kun Huawei ja muiden kiinalaisten verkkovalmistajien toiminta muuttui käytännössä mahdottomaksi tietoturvaan liittyvän tiukan sääntelyn seurauksena.

Kuluttamisen painopiste siirtyi tavaroista palveluihin. Lentäminen väheni. Jos joku oli tehnyt kymmenen vuotta sitten kolmekin ulkomaanmatkaa vuodessa, nyt hän teki enää yhden. Jos unelmien asunnon pinta-ala oli ollut 100 neliömetriä, nyt riitti 80.

Ruoan tuotannossa EU oli ottanut käyttöön strategian, jota kutsutaan nimellä *Farm to fork*. Ruoka tuotettiin mahdollisimman lähellä. Lihan tuottajia kannustettiin siirtymään proteiinipitoisten palkokasvien viljelyyn. Kemiallisten lannoitteiden, torjunta-aineiden ja antibioottien käyttöä vähennettiin. EU-komissio panosti myös luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen ja metsien hiilinieluihin. Mutta nämäkään toimet eivät riittäneet vihreiksi haukoiksi kutsutuille komission jäsenille. He esittivät kaupungeille, yrityksille ja kotitalouksille yksilöllisiä hiilibudjetteja, jotka supistuisivat joka vuosi. Jos perheesi hiilibudjetti alituisi, saisit veronpalautusta. Voisitte toki ylittää budjettinne, mutta silloin verottaja muistaisi teitä lisäverolla.

Selkeää, reilua ja kestäväää? Kyllä ja ei.

Kansalaisten enemmistö antoi tukensa ympäristöä, terveyttä, tietoa ja tutkimusta sekä oikeudenmukaisuutta painottavalle politiikalle. Vihreiden unelmien toteuttaminen ei kuitenkaan ollut helppoa päättäjille. He halusivat täyttää myös kansalaisten muut toiveet, mutta se ei ollut mahdollista.

4

Maailmantalous palasi kasvu-uralle vuodesta 2021 lähtien. Länsimaissa aiemman tuotannon tason saavuttaminen vei kuitenkin vuosia. Työttömyys pysyi sekä kehittyneissä että kehittyvissä talouksissa koronavuosi edeltänyttä aikaa korkeammalla tasolla. Köyhyys piinasi erityisesti Italian, Espanjan ja Ranskan heikompia provinsseja ja suurten amerikkalaisten kaupunkien lähiöitä. Julkiset menot kasvoivat ja tulot jäivät pienemmiksi kuin päättäjät olivat toivoneet. Terveystalouteen, eläkkeisiin ja ilmastoinvestointeihin tarvittiin lisää rahaa. Säästökohteita oli vaikea löytää. Ne oli tehty jo edellisellä vuosikymmenellä.

Rohkeimmat talousjärjestelmän uudistajat kannustivat länsimaiden päättäjiä painamaan entistä enemmän rahaa, mutta kun lukuisat raskaan sarjan ekonomistit varoittivat inflaation kiihtymisen vaaroista, poliitikot painoivat jarrua. Vuonna 2023 puhuttiin taas talouden tasapainottamisesta. Siihen pyrittiin monissa maissa veroja kiristämällä. EU, Iso-Britannia ja Yhdysvallat yrittivät rauhoitella levottomia markkinoita vetoamalla Pohjoismaiden esimerkkiin. Tanska, Ruotsi ja Suomi olivat menestyneet 2000-luvulla useilla keskeisillä inhimillisen ja taloudellisen kehityksen mittareilla tarkasteltuna kireästä verotuksesta huolimatta. Veroja voitaisiin kiristää myös muualla – kunhan ne käytettäisiin hyviin tarkoituksiin.

Uusia verotuloja haettiin ensisijaisesti kahdesta lähteestä. Ensimmäinen oli ympäristölle haitallinen kuluttaminen. Toisen pääluokan muodosti ihmisille ja yrityksille kertynyt varallisuus. Bensiinin ja dieselin verot kiristyivät, samoin kiinteistö- ja perintöverot. Arvonlisäverokantoja korotettiin. Varallisuusvero palasi monen maan keinovalikoimaan. Aggressiivista verosuunnittelua suitsittiin uusilla veroilla, jotka kohdistettiin rajat ylittäviin pääomansiirtoihin. Tämä kehitys (jota jotkut kutsuivat kapitalismin pohjoismaiseksi versioksi) vahvistui vuoden 2023 syksyllä.

Yhdysvaltain valtamediat olivat kirjoittaneet jo useiden kuukausien ajan presidentti Joe Bidenin heikentyvästä terveydentilasta. Trumpin

aiheuttaman sekasorron korjaaminen oli vienyt Bidenin voimat. Presidentti sai joulun alla ensin lievän aivoinfarktin ja pian toisen, joka vei hänen puhekykynsä. Miljoonat amerikkalaiset itkivät, kun pyörätuolissa istuva väsynyt mies nosti hitaasti kätensä ja piirsi sillä ilmaan pienen kaaren hyvästiksi. Entisten trumpilaisten tunteet olivat ristiriitaiset. Moni oli hiljaa tyytyväinen, mutta samaan aikaan kauhuissaan tietäessään, kuka nyt nousisi presidentiksi. Bidenin politiikka oli ollut maltillista. Hänen seuraajansa olisi tätä edistysmielisempi. Varapresidentti Kamala Harrisista tuli Yhdysvaltain historian ensimmäinen naispresidentti.

Kamala Harrisista tuli Yhdysvaltain historian ensimmäinen naispresidentti.

Vuosien 2020–21 pandemia oli jättänyt pysyvän jäljen maailmaan kuten vuoden 2008 finanssikriisi ja terroristit vuonna 2001. Pandemia ei kuitenkaan muuttanut kaikkea. Sen vaikutukset olivat pikemminkin voimistaneet monia trendejä, jotka olivat alkaneet jo finanssikriisiä seuranneina vuosina. Kapitalismin ja globalisaation kritiikki oli voimistunut jo silloin. Kansainvälistä kauppaa rajoitettiin. Yritysten ja yksilöiden vapauksia kavennettiin. Vahva valtio sai vahvan mandaatin.

Omia vihreän diilin versioita toteuttavat EU, Kiina ja Yhdysvallat onnistuivat ilmastonmuutoksen hillitsemisessä niin hyvin, että globaalien päästöjen kasvu kääntyi pysyvästi loivaan laskuun 2020-luvun puolivälissä. Tämä saavutus herätti toivoa kaikkialla maailmassa.

Muutoksesta oli kuitenkin maksettu kova hinta. Valtion kasvava rooli, kiristytvä verotus ja protektionismin nousu heikensivät talouden tuottavuutta lähes kaikissa merkittävässä maissa. Valtaosa kehittyneistä talouksista saavutti vuoden 2019 elintason vasta 2020-luvun lopussa. Lukuisten kehittyvien talouksien kehitys oli jämähtänyt paikoilleen. Vihreän valtavirran arvostelijat sanoivat, että 2020-luku tulisi jäämään taloushistoriaan mitättömänä vuosikymmenenä (*dismal decade*).

Maailman suurten talousblokkien kasvu oli jäänyt odotuksia vaimeammaksi. Alkuinnostuksen jälkeen julkiseen keskusteluun nousi myös muita huolia. Yksi niistä oli vihreän ideologian vaikutus henkiseen ilmapiiriin. Kriitikot sanoivat, ettei Euroopassa voinut enää puhua niin vapaasti kuin aiemmin. Ne tahot, jotka olivat puhuneet aiemmin niin innokkaasti suvaitsevaisuuden ja moniarvoisuuden puolesta, suvaisivat yllättävän huonosti näkemyksiä, jotka olivat ristiriidassa uuden valtavirran kanssa. Ajattelun ja sanan vapaudet saattoivat olla kaventumassa.

5

Vihreään talouteen oli ladattu paljon odotuksia myös Suomessa. Kansantalouden suorituskyky vaihteli kuitenkin 2020-luvun vuosina välttävän ja tyydyttävän välillä.

Tärkeiden vientimaiden Saksan, Ruotsin ja Britannian voimakas elvytys piti yllä suomalaisen koneenrakennuksen, muiden teknologia-alojen ja terästehtaiden kysyntää. Niiden kilpailuetuihin kuuluivat muun muassa suhteellisen pienet päästöt. Terveysteknologia menestyi ja peliteollisuus kukoisti. Vaasan seudusta kehittyi merkittävä eurooppalainen energiateknologian keskus, ja Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto nousi arvostetuimpien energiaan erikoistuneiden yliopistojen joukkoon. Kaksi Suomen keskeistä toimialaa joutui kuitenkin näinä vuosina vaikeuksiin:

Nouseva biotalous koki takaiskun vuonna 2025, kun EU muutti bioenergian kestävyyskriteereitä ja metsien käyttöä säätelevää politiikkaa. Hakkuita rajoitettiin myös Suomessa. Meriteollisuus horjui kuilun parthaalla, koska loistoristeilijät eivät vetäneet enää entiseen tapaan matkustajia. Varustamot olivat joutuneet perumaan uusien laivojen tilauksia, ja varustamojen ahdinko pakotti Turun telakan saksalaisen omistajan Meyerin lopettamaan toiminnan Suomessa.

Vienti veti heikosti myös Venäjällä. Öljyn surkea kysyntä ahdisti itänaapuria, jonka talous säästyi vain vaivoin romahdukselta. Venäläiset sinnittelivät lähinnä tulovirroilla, joita he saivat kaasun myynnistä länteen. EU joutui tukeutumaan maakaasuun ennen kaikkea kiinteistöjen lämmityksessä.

Suomella riitti myös sisäisiä haasteita. Kilpailukykyä heikensivät edelleen 2010-luvulta periytyneet ongelmat, joita Sanna Marinin hallitus ei ollut saanut ratkaistua: työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan uudistaminen, työperäisen maahanmuuton edistäminen ja väestön ikääntymiseen liittyvien menojen hillitseminen. Hallituksen aika ja energia oli mennyt – monien mielestä ymmärrettävästi – terveyden ja talouden kriisin ongelmien ratkaisemiseen ja niiden seurausten hoitamiseen.

Yhteiskuntarauha oli kuitenkin onnistuttu säilyttämään työttömille ja pienituloisille kohdistettujen tukien avulla. Suomalaiset kuuluivat edelleen Euroopan onnellisimpiin kansoihin. Muilla meni vielä huonommin, monet lohduttivat itseään.

EU:ssa Suomi toimi edelleen aktiivisesti. Liittovaltiorakenteiden vahvistaminen ei miellyttänyt kaikkia suomalaisia poliitikkoja, mutta heikko talouskehitys ja Venäjän aggressiivisuus pitivät Suomen vihertyvän EU:n ytimessä. Suomi suhtautui epäluuloisesti unionin federalistisiin taipumuksiin, mutta liikkui tuttuun tapaan samaan suuntaan ja samaan aikaan kuin Saksa. EU oli osoittanut, että se pystyi oppimaan virheistään. Saksa oli tinkinyt omista eduistaan pelastaakseen Euroopan. Jäsenyys unionissa tarjosi poliittista ja taloudellista turvaa Suomelle, ja jäsenmaiden sotilaallinen yhteistyö tiivistyi.

Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka luopuivat eurosta kokonaan.

Jäsenyys eurossa oli Suomelle itsestään selvä asia, edelleen. Hallituksessa ajateltiin, että siirtyminen omaan valuuttaan olisi liian suuri riski pienelle maalle, jonka luottoluokitukset olivat vuoteen 2028 tultaessa heikentyneet niin monta kertaa, että vain harvat ekonomistit muistivat tapausten tarkan määrän. Eurokerho ei ollut kuitenkaan entisellään. Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka olivat irtautuneet kansallisten rinnakkaisvaluuttojen kautta omille teilleen. Lopulta ne luopuivat eurosta kokonaan, vaikka pysyivätkin EU:ssa. Britannian keltainen media kirjoitti vahingoniloisesti minieurosta.

Venäjän heikkous ei ollut pelkästään huono asia Suomelle. EU:n myönteinen kehitys ja geopolitiikan suhteellinen vakaus rauhoittivat edellisen vuosikymmenen kuohujen jälkeen. Tuulivoimaloiden siipiä oli tietysti mukavampi katsella kuin Itämeren yllä kieppuvien hävittäjien tiivistysvanoja.

Taloudellisesti ja poliittisesti vihreä diili oli torjuntavoitto niin Suomelle kuin monille muillekin kehittyneille talouksille. Vapaan markkinatalouden apostolit hyväksyivät tällaisen näkemyksen korkeintaan vastahakoisesti, mutta kapitalismin pohjoismainen versio sopi heillekin paremmin kuin takavuosina pelätty sosialismi. Vihreä valta ei kieltänyt yksityistä omistusta. Elinkeinoja sai harjoittaa ja voittoja tehdä. Verotaja vain vei niistä aiempaa suuremman osan.

Monet yritykset suorastaan iloitsivat julkisen vallan aktiivisista otteista – etenkin silloin, kun ne lisäsivät myyntiä ja kasvattivat voittoja. Tulevaisuus oli näyttänyt kymmenen vuotta sitten hyvin huolestuttavalta, mutta lohduttomat tulevaisuudenkuvat eivät olleet toteutuneet.

Yrittäjien ja yritysjohtajien enemmistö sopeutui uuteen tilanteeseen myös siksi, että he ovat isiä, äitejä ja ihmisiä. Työ ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tuntui merkitykselliseltä. Yhteiskunta ja yritykset olivat saavuttaneet kohtuullisen selkeän konsensuksen ympäristöstä. Kaikkein tyytyväisimpiä olivat kuitenkin nuoret. Syntyvyys kääntyi Suomessa ja monissa muissa maissa pieneen nousuun 2020-luvun lopulla, kun luottamus tulevaisuuteen vahvistui. Nuoret aikuiset ymmärsivät, että nyt syntyvät lapset aiheuttaisivat elämänsä aikana murto-osan niistä päästöistä, joita lasten vanhemmat ja isovanhemmat olivat aiheuttaneet. Apokalyptiset puheet vauvasta ilmasto-ongelmana voitiin unohtaa.

EU, Kiina ja USA kilpailivat edelleen voimakkaasti monilla talouden sektoreilla. Koronakriisin jälkeen ne olivat kuitenkin ymmärtäneet, ettei ympäristöuhkien ratkaiseminen onnistu ilman globaalia yhteistyötä.

Vuoden 2028 ilmastokokous järjestettiin Helsingissä. Suomalaisten johdolla ilmastoneuvottelijat saavuttivat vihreän vallan tähänastisen historian suurimman läpimurron:

Maailman valtionpäämiehet sopivat Kalastajatorpalla, että ilmasto-politiikan johtaminen ulkoistettaisiin tekoälyn hoidettavaksi. Maailman tehokkaimpien supertietokoneiden klusterille syötettäisiin taakanjaon periaate ja politiikan toivottu tulos. Algoritmi määritteli hiilibudjetit, kertoisi sanktiot ja laittaisi laskut maksuun. Kylmä kone voisi onnistua siinä, mitä ihmiset olivat turhaan yrittäneet lähes neljän vuosikymmenen ajan.

VIHREÄ VALTA: VALTIOJOHTOISUUS SYÖ KASVUVAUHTIA

Koronapandemian toinen aalto painaa maailmantalouden kasvua vuoden 2020 lopulla.

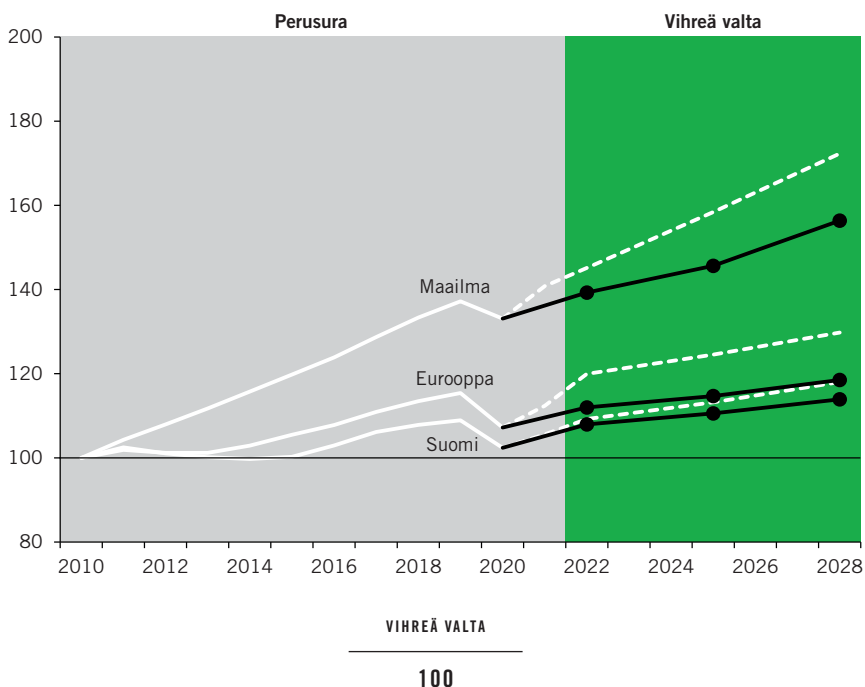
Valtioiden voimakas velkaantuminen ja vihreä elvytys kääntävät taloudet hitaaseen kasvuun, mutta voimistunut sääntely aiheuttaa tehottomuutta.

Välimeren alueen maita putoaa rahaliitosta 2020-luvun loppupuolella, mikä lisää epävarmuutta edelleen Euroopassa ja pitää kasvun heikkona.

Suomessa työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan uudistaminen jäävät ilmastopolitiikan jalkoihin.

Bkt:n kasvu alueittain verrattuna OECD:n ennustamaan perusuraan (indeksi, 2010=100)

Lähteet: Perusura 2010–2021 IMF:n World Economic Outlook (huhtikuu 2020) ja vuodet 2022–2028 OECD:n pitkän aikavälin ennuste.

PANDEMIAT EIVÄT TÄHÄN LOPU

Kirjoittaja Tuomas Aivelo on evoluutiobiologi ja tutkija Helsingin yliopistossa.

Nisäkäslajeilla on arviolta 10 000 viruslajia, jotka voivat tarttua ihmisiin. Linnuilla ja muilla selkärangaisilla tämä luku on pienempi, mutta silti merkittävä. Miksi jotkut näistä viruksista hyppäävät ihmisiin ja miten tätä riskiä voidaan pienentää?

Pandemioiden synty on numeropeliä. Oli oikeastaan sattumaa, että juuri SARS-CoV-2 lähti leviämään ympäri maailman. Pandemian aiheuttavalle taudinaiheuttajalle on oikeastaan vain yksi vaatimus: sen pitää pystyä leviämään tehokkaasti ihmisestä toiseen.

MERS:iä aiheuttava koronaviruslaji ei täytä pandemiavaatimusta, sillä se tarttuu heikosti ihmisestä toiseen. Ihmiset saavat jatkuvasti MERS-tartuntoja kameleilta, mutta keskimäärin kustakin MERS-tartunnasta seuraa alle yksi uusi tartunta. Siksi epidemiat ovat yleensä lyhyitä ja sammuvat. Onneksi, sillä MERS'in kuolleisuus on yli 20 prosenttia. Jatkuvana pelkona on, että virus jossain vaiheessa muuntuisi niin, että se leviäisi paremmin ihmisestä toiseen.

Suurin osa tartunnoista ei johda tartuntaan eteenpäin minkään tartuntataudin kohdalla. Esimerkiksi koronaviruspandemiassa arviolta vain 10 prosenttia tartunnan saajista aiheuttaa 80 prosenttia kaikista tartunnoista. Niin kävi myös pandemian alkuaskelilla: on vain pieni mahdollisuus, että viruksen tarttuminen eläimestä ihmiseen johtaa viruksen leviämiseen eteenpäin muille ihmisille.

Maailmassa on kuitenkin monta ihmistä ja monta eläintä, jotka kohtavat jatkuvasti toisiaan. Riskit taudin tarttumiseen joistain eläinryhmistä ovat suurempia kuin toisista: monet vaaralliset taudinaiheuttajat ovat peräisin jyrsijöistä tai lepakoista. Tämä ei tarkoita, että nämä olisivat erityisen vaarallisia eläinryhmiä sinänsä. Kyse on siitä, että lepakat ja jyrsijät ovat lajirikkaimmat nisäkäsrühmät. Tämäkin on numeropeliä.

Ihmisten ja villieläinten kohtaamiset johtavat tartuntariskeihin. Mitä enemmän villieläinten elinympäristöt pienentyvät, sitä ahtaammalle eläimet joutuvat. Mitä enemmän elinympäristöt pirstoutuvat, sitä useammin

kohtaamme villieläimiä. Mitä vähemmän elinympäristöissä on muita eläimiä kuin ihmisiä, sitä helpommin villieläimessä yleistynyt tartunnanaiheuttaja päättyy ihmiseen. Mitä häiriintyneempi luonnonympäristö on, sitä todennäköisemmin menestyvät sellaiset isäntälajit, jotka tulevat myös toimeen ihmisten kanssa, ja kohtaavat siksi enemmän ihmisiä. Numeropeliä.

Maailman linnuista ja nisäkkäistä vain pieni osa on villieläimiä. Ihmisten biomassassa, eli kokonaispaino, on arviolta kuusi kertaa villien nisäkkäiden ja lintujen biomassassa. Kotieläintemme biomassassa on noin kaksi kertaa omaamme suurempi. Toden totta: ruuantuotanto altistaa meidät monille tartuntataudeille, koska kotieläimiä on niin paljon. Esimerkiksi influenssat ovat tulleet ihmisille sioista ja siipikarjasta. Moderni, teollinen ruuantuotanto on johtanut valtaviin samanlaisten eläinten keskittymiin. Niissä taudit leviävät nopeasti ja tehokkaasti, jos sille tarjoutuu tilaisuus.

Viime vuosina on käytetty merkittäviä rahamääriä tartunnanaiheuttajien, kuten uusien virusten, löytämiseen. Virusten tunnistaminen ja nimeäminen on kuitenkin vain osa ratkaisua: esimerkiksi influenssa on kuvattu tieteelle 1933, zika 1947 ja chikungunya 1952 – se ei estänyt niitä aiheuttamasta laajoja epidemioita 2000-luvulla. Uudet mallinnusmenetelmät auttavat tunnistamaan riskitekijöitä pandemioiden synnylle, mutta emme vielä pysty tehokkaasti estämään pandemian syntyä.

Pandemioihin ei ole helppoja ratkaisuja. Luonnon monimuotoisuuden romahtaminen, elinympäristöjen tuhoutuminen ja eläinten massatuotanto lisäävät todennäköisyyttä, että uudet virukset leviävät ihmisiin. Jos haluamme ehkäistä pandemian syntymisen riskiä, nämä ovat asioita, joihin pitää tarttua.

Seuraava pandemia on vain ajan kysymys. Siksi on tärkeää panostaa terveydenhuollon valmiuteen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Kun uusi virus tarttuu ihmiseen ja lähtee leviämään eteenpäin, tärkeintä on pysäyttää leviäminen mahdollisimman nopeasti.

FINANSSI- JA RAHAPOLITIIKAN LIITOSTA UNOHTUI AVIOEHTO

Kirjoittaja Reijo Heiskanen on OP Ryhmän pääekonomisti.

Rahapolitiikka on saanut yhä suuremman roolin taloudessa. Keskuspankkien toiminta on ollut perusteltua ja itsenäisesti harkittua. Niiden on kuitenkin vaikea perääntyä toimistaan. Tämän seurauksena rahapolitiikan itsenäisyys kaventuu, ja finanssipolitiikka uhkaa alkaa viedä myös rahapolitiikkaa. Japanissa tämä riski on jo ehkä toteutunut, ja nyt se on yhä ilmeisempi myös euroalueella.

Juuri kun luulimme keskuspankkien taseiden paisumisen alkavan olla takanapäin, koronakriisin räjäytti ne uusiin ulottuvuuksiin. Suuren osan taseiden kasvusta selittävät valtionlainojen ostot. Keskuspankit toki ostavat yleensä valtioiden joukkolainat markkinoilta, jos kohta ainakin Englannin keskuspankki on myös rahoittanut valtiota suoraan.

Keskuspankkien toimet voidaan perustella niiden tavoitteiden ja mandaattien perusteella ja ne ovat myös olleet enemmän kuin tervetulleita. Markkinat kävivät kevättälven 2020 hankien hohtaessa kriisin partaalla. Ilman keskuspankkien ripeää toimintaa käsillä olisi koronakeväänä ollut myös finanssikriisi.

Rahapolitiikkaa on myös hoidettu itsenäisesti. Mikään taho ei ole ohjeistanut, painostanut, saati pakottanut keskuspankkeja toimimaan niin kuin ne ovat toimineet. Kyse on puhtaasti keskuspankkien omista lähtökohdista olevasta politiikasta.

Keskuspankit ovat nousseet laaja-alaiseksi yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. Ne hoitavat perinteistä rooliaan yhä laajemmin politiikkakeinoin. Samalla ne valvovat ja sääntelevät rahoitusmarkkinoita. Nyt ne myös ohjeistavat ja mahdollistavat finanssipolitiikan toteutusta.

Euroalueella keskuspankki on toiminut rahoitusmarkkinoiden vakauden takaajana, mutta myös toimillaan mahdollistanut euron olemassaolon. Harva on sisäistänyt, kuinka lähellä kuilua euro oli kesällä 2012,

kunnes EKP:n silloinen pääjohtaja Mario Draghi loihi lausumaan historiaan jääneet sanansa "whatever it takes".

Tuolloin verbaalinen viesti ja taitava suhdetyö riittivät. Sittemmin EKP on ostanut valtionlainoja 2,6 biljoonalla eurolla, joista 0,5 biljoonaa euroa koronakriisin aikana. EKP:n toimien tarkoitus sinällään on markkinoiden vakauttaminen, ja mandaatin mukaisen inflaatiovauhdin tavoittelemisen. Sattumoisin tämä myös mahdollistaa kevyen finanssipolitiikan, ja edulliset korot myös maille, joiden valtiontalous on heikoissa kantimissa.

Keskuspankit, ja varsinkin EKP, ovat huomanneet maalanneensa itsensä nurkkaan. EKP on vaatinut vuosikaudet valtioita toteuttamaan uudistuksia, jotka kohentaisivat niiden kasvupotentiaalia ja vakauttaisivat julkista taloutta. Vaatimukset ovat jääneet pölyttymään EKP:n lausuntoihin. EKP on näin joutunut sellaisen finanssipolitiikan takaajaksi, mitä se ei välttämättä hyväksy.

Euron alkutaipaleella ajatus oli, että "markkinakuri" ja finanssipoliittiset säännöt pitävät julkiset velat kurissa, jolloin keskuspankin ei tarvitse muuttaa rahapolitiikkaansa niitä rahoittaakseen, vaan keskuspankki voi keskittyä inflaatiotavoitteeseensa. Nyt rahapolitiikalla on "markkinakuri" poistettu, ja finanssipoliittisten sääntöjen noudattamisesta ei juuri löydy näyttöä. Alussa kyllä sovittiin pelisäännöistä, mutta unohdettiin sopia, miten toimitaan, jos sukset menevät ristiin. Raha- ja finanssipolitiikan välinen avioehto jäi tekemättä.

EKP on kietonut itsensä yhä tiukemmin euron ja euroalueen olemassaolon takaajaksi, vaikka tämä rooli kuuluisi finanssipolitiikalle ja euroalueen politiikoille. Samalla se itse luopuu osasta itsenäisyyttään, koska se ei enää voi yhtä vapaasti valita politiikkaansa ilman, että sillä on olennainen vaikutus koko euroalueen tulevaisuudelle.

Nyt keskuspankin ja finanssipolitiikan päättäjien ajatukset kulkevat samaan suuntaan. Näin ei välttämättä ole tulevaisuudessa. Silloin keskin paikalla voikin olla finanssipolitiikan päätöksentekijä ja keskuspankki joutuu sopeutumaan siihen. Tyypillisesti tämä järjestely ei ole kasvatanut taloudellista hyvinvointia.

KESKEISTÄ ON PÄÄSTÖJEN HINNOITTELU

Kirjoittaja Jussi Lintunen on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkija.

Nykykäsityksen mukaan ihmisen toiminta on aiheuttanut noin yhden celciusasteen lämpötilan nousun esiteollisesta ajasta. Lämpötilan nousun jatkumisen on arvioitu aiheuttavan monia haitallisia muutoksia: äärimmäisiä sääilmiöitä (kuumuus, sateet ja kuivuus), merenpinnan nousua ja merien happamoitumista. Kahden asteen lämpötilan nousu aiheuttaisi terveyteen, elinkeinoihin, vesihuoltoon ja talouskasvuun liittyviä riskejä, mutta vaarantaisi myös luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemejä sekä maalla että merissä.

Lämpenemistä aiheuttavat ilmakehässä oleva hiilidioksidi ja muut kasvihuonekaasut, joiden kohonneet pitoisuudet voimistavat maapallon luonnollista kasvihuoneilmiötä. Lisäksi ilmastoon vaikuttavat muun muassa aerosolit sekä maankäytön muutosten ja mustan hiilen päästöjen aiheuttama maapallon heijastuskyvyn heikkeneminen.

Keskeinen kasvihuonekaasu on hiilidioksidi. On arvioitu, että hetkellisen hiilidioksidipulssin päästäminen ilmakehään aiheuttaa hyvin pitkäkestoisen hiilidioksidipitoisuuden häiriön. Sen suuruus on noin viidennes alkuperäisen pulssin suuruudesta vielä tuhannen vuoden päästä. Vaikka hiilidioksidipäästöt saataisiin siis välittömästi lopetettua, ilmakehän ylimääräinen hiili ei poistuisi – eikä lämmittävä vaikutus lakkaisi – vielä pitkään aikaan. Hiiltä voidaan kuitenkin poistaa ilmakehästä esimerkiksi biomassaan sitomalla.

Hiilidioksidin pitoisuus ilmakehässä kasvaa, koska polttoprosessit vapauttavat polttoaineisiin sitoutunutta hiiltä kaasumaiseen muotoon. Siten hiilidioksidipäästöt aiheutuvat erityisesti energiantuotannosta energiateollisuudessa (sähkö ja lämpö), liikenteessä, teollisuudessa ja rakentamisessa. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2018 energiantuotannon osuus hiilidioksidiekvivalenteista päästöistä oli 75 prosenttia. Muita kasvihuonekaasujen lähteitä ovat maatalous ja teolliset prosessit. Maankäyttösektori on Suomessa hiilinielu, eli se poistaa hiiltä ilmakehästä. Tämä johtuu eri-

tyisesti metsän kasvun hiiltä sitovasta vaikutuksesta. Nykyisellään päästöt ylittävät maankäyttösektorin vuotuisen hiilensidonnan, joten Suomen nettopäästöt ovat positiiviset.

Kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttama lämpeneminen on ihmisten toiminnan ulkoisvaikutus. Pääsääntöisesti talouden toimijat eivät tätä ulkoisvaikutusta – ainakaan täysimääräisesti – huomioi. Sitä varten tarvitaan ilmastopolitiikkaa. Keskeinen toimenpide on kasvihuonekaasupäästöjen hinnoittelu, joka pakottaa päästöjä aiheuttavat toimijat huomioimaan ulkoisvaikutuksen yhteiskunnalliset kustannukset päätöksenteossa.

Kattava ja yhtenäinen päästöjen hinnoittelu ohjaisi päätöksentekijöitä etsimään kustannustehokkaita tapoja vähentää päästöjä ja loisi hintasignaalin myötä oikean suuruiset kannustimet energiansäästötoimiin. Päästöhinnoittelua vastaavasti hiilinielujen hiilensidonta voidaan nähdä negatiivisina päästöinä, joten ilmastopolitiikan tulisi kannustaa siihen negatiivisella päästömaksulla eli vastaavansuuruisella tuella.

Päästöjen hinnoittelu voidaan luoda päästöveron tai päästökaupan avulla. Vaikka toteutustapojen yksityiskohdissa on eroja, keskeistä on päästöjen hinnoittelu.

Päästöhinnoittelun lisäksi on perusteltua tukea myös teknistä kehitystä siltä osin, kuin se madaltaa päästövähennyskustannuksia ja tekninen kehitys ”läikky” yhteiskuntaan laajemmin. Tuet voivat olla tarpeen myös uusien teknisten ratkaisujen käyttöönotossa, mikä mahdollistaa ratkaisujen käytön tehostamisen ja lisäksi näin syntyvät markkinat kannustavat kehittämään näitä ratkaisuja edelleen. Esimerkiksi aurinkoenergian kustannukset ovat laskeneet voimakkaasti viime vuosina.

Päästömaksun ja muiden tukien tasot riippuvat ilmastopolitiikan kunnianhimosta. EU tavoittelee hiilineutraalisuutta vuonna 2050 ja Suomi vuonna 2035. Talous on hiilineutraali, kun sen hiilinielut riittävät kattamaan päästöt. Suomen tavoite on erityisen kunnianhimoinen ja vaatii merkittäviä päästövähennystoimia nopeasti. Kunnianhimoinen ilmastopolitiikka voi tarkoittaa korkeita päästöhintoja, mikä voi johtaa kohonneisiin elinkustannuksiin. Tällaisen politiikan toteuttaminen vaatii tuekseen esimerkiksi tulonjakotoimia, jotka kompensoivat kohonneita kustannuksia ja siten lisäävät politiikan sosiaalista hyväksyttävyyttä.

EU ON EPÄTÄYDELLINEN, MUTTA KRIISINKESTÄVÄ LIITTO

**Kirjoittaja Juhana Aunesluoma on Helsingin yliopiston
Eurooppa-tutkimuksen keskuksen tutkimusjohtaja.**

Euroopan unionissa on kaksi ainutlaatuista piirrettä, jotka ovat myös sen keskeisiä vahvuuksia: sisämarkkinat ja unionin perusluonne oikeudellisena yhteisönä.

Unionin vahvuuksien merkitys korostuu 2020-luvulla, jolloin sen on otettava iso loikka eteenpäin ilmastonmuutoksen hidastamiseksi, korjattava koronaviruksen aiheuttamat taloudelliset vahingot sekä voimistettava globaalia vaikutusvaltaansa.

Vuosikymmeniä kestäneen lainsäädäntötyön tuloksena syntyneet unionin sisämarkkinat muodostavat yhden maailman merkittävimmistä markkina-alueista. Sisämarkkinat tekevät unionista talouden globaalin suurvalan. Ne pohjautuvat kansainvälisesti omintakeiseen oikeusjärjestykseen eli eurooppaoikeuteen. Unioni luo normeja ja standardeja, joiden vaikutus ulottuu eurooppalaisten lisäksi kaikkialle maailmaan. Oikeusjärjestys kattaa myös EU:n kansalaisuuden ja perusoikeudet.

EU:n toimivalta, jäsenmaiden asema ja päätöksenteon muodot on määritelty perustuslakia muistuttavalla tavalla unionin perussopimuksissa. Näin pitkälle menevä sääntöpohjaisuus itsenäisten valtioiden välisessä yhteistyössä on poikkeuksellista sekä historiallisesti että nykypäivän maailmassa.

Unionia vankistavat tekijät ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa ja niitä on testattu useissa kriiseissä. 2020-luvulla nämä muodostavat edelleen EU:n tukevan pohjarakenteen. Ajankohtaisista haasteista vakavimpia ovat Ison-Britannian EU-eron aiheuttama paine sisämarkkinoiden yhtenäisyydelle, unionin oman oikeusjärjestyksen rakoilu kriisipäätöksenteossa sekä jäsenmaiden sisäinen oikeusvaltiokehitys.

Tutkijat ovat kuvanneet unionin kehitystä polkuriippuvuuden käsitteellä: jo tehdyt ratkaisut määrittelevät pitkälti rajat sille, minkälaisia asioi-

ta tulevaisuudessa on mahdollista tehdä. Radikaalitkaan uudistajat eivät pääse aloittamaan puhtaalta pöydältä halusivat he sitten unionin purkamista tai sen tiivistämistä.

Suuria muutoksia tulee kertarysäyksellä harvoin. Aiemmin näin on tapahtunut globaalin järjestyksen muokkautuessa tyystin uuteen asentoon: toisen maailmansodan jälkeen sekä kylmän sodan päätyttyä 1990-luvun alussa.

Vuoden 2008 finanssikriisistä vauhdittunut globaalin järjestelmän muutos ei ainakaan vielä ole muuttanut EU:n perusolemusta. Jäsenmääräkin on 2020-luvun alkaessa sama kuin vuosikymmen aiemmin.

Vaikka unioni kestää sisäisiä ja ulkoisia paineita suorastaan hämmästyttävän hyvin, heikkoudet ovat tuttuja menneisyydestä.

Jäsenvaltiot ovat riitaisia monissa kysymyksissä. Vakavimmillaan jännitteet ovat olleet keskusteluissa yhteisvastuullisesta talouspolitiikasta, josta on haettu apua eurojärjestelmän vankistamiseksi, jäsenmaiden taloudellisen koheesion lisäämiseksi ja aika ajoin toistuvien talouskriisien selättämiseksi.

Euroalueen menestys, tai hajoaminen, nähdään usein unionin kohtalonkysymyksenä. Yhteinen eurovaluutta syventää ja tehostaa sisämarkkinoita, mutta ei ole niiden toiminnan kannalta välttämätön. Järjestelmän hallittu purkaminen on kuitenkin niin vaikeaa, että yhteisvaluutasta pidetään puutteineenkin tiukasti kiinni. Eurojärjestelmä on kuin unioni muutenkin: epätäydellinen, mutta yllättävän kestävä.

Toinen hankala aihe on ollut turvapaikanhakijapolitiikan yhtenäistäminen, mikä puolestaan kytkeytyy ulkorajojen valvontaan ja ihmisten vapaan sisäisen liikkuvuuden takaavan Schengenin sopimuksen kohtaloon. Vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen sopimusta ei ole enää kattavasti sovellettu. Väliaikainen uhkaa jäädä pysyväksi.

Kolmas vaikea kysymys on unionin jäsenmaiden yhtenäisyys suhteessa globaaleihin taloudellisiin ja geopolittisiin jännitteisiin ja ryhmittymiin. EU on pyrkinyt esiintymään ulkopoliitikassa yhdellä äänellä, mutta yhtenäiseen kansainväliseen vallankäyttöön on vielä matkaa. Keinoina on turvauduttu pehmeään valtaan, diplomatiaan ja taloudellisiin voimavaroihin.

2020-luvun odotettavasti jännitteisessä ja konfliktialttiissa maailmassa todennäköisesti tarvitaan myös muita, kovempia vaikuttamisen keinoja. Eurooppalaiset tuntevat ne omasta historiastaan, mikä ei ole omiaan lisäämään halukkuutta niiden käyttöön.

Sanotaan, että EU kehittyy kriisien kautta. Kriisit kuitenkin jättävät epätasaisen jäljen unionin rakenteisiin ja jäsenmaihiin. Enemmän vaikutusta on vähittäisellä muutoksella: unionin suoriutumisella perustehtävistään ja sisämarkkinoiden ja eurooppalaisen oikeusjärjestyksen syvenemisellä. Näitä varjellen ja kehittäen unioni voi auttaa eurooppalaisia ja koko maailmaa etsimään ratkaisuja edessä odottaviin ongelmiin.

UUDET HEIMOT

”Suomesta pitäisi tehdä sellainen maa,
jossa kaikkia asioita ei edes yritettäisi
ratkaista keskitetysti Senaatintorin laidalta.
Esimerkkejä katsottiin Sveitsin ja Saksan
federalistisista järjestelmistä.”

SKENAARIOJAKSON TAPAHTUMIA

Tammikuu 2021

Donald Trump astuu toiselle presidentti kaudelleen mellakoiden ja väkivaltaisuuksien keskellä.

Syyskuu 2021

Hallituksen budjettiriihessä kiristetään kulutuksen ja pääomien verotusta.

Huhtikuu 2022

Hallitus hajoaa talouskriisin ja joukkotyöttömyyden seurauksena.

Kesäkuu 2022

Ennen aikaiset vaalit Suomessa. Hallitus käynnistää suuren demokratiareformin Sveitsin ja Saksan mallien mukaisesti.

Joulukuu 2022

Donald Trump saa potkut ja Mike Pence siirtyy presidentiksi. Osavaltiot kasvattavat valtaansa.

Tammikuu 2023

Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka irtoavat eurosta ja siirtyvät kansallisiin valuuttoihin.

Joulukuu 2023

Vladimir Putin siirtyy eläkkeelle, tilalle Mihail Mišustin. Kuvernöörien valta vahvistuu Venäjällä.

Kesä–heinäkuu 2021

Jalkapallon EM-kisat perutaan.

Toukokuu 2022

Jääkiekon MM-kisat Suomessa perutaan koronaviruksen takia.

Helmikuu 2022

Pekingin talviolympialaiset perutaan. Koronavirukseen ei ole tehokasta ja turvallista rokotetta.

Heinä–elokuu 2021

Tokion kesäolympialaiset perutaan koronaviruksen takia. Globaali lama pitkittyy ja syvenee.

Marras–joulukuu 2022

Jalkapallon MM-kisat Qatarissa järjestetään pitkän pandemian hellitettävä.

Tammi–helmikuu 2024

Presidentinvaalit Suomessa.
Valtaa hajauttava perustuslakiuudistus etenee.

Toukokuu 2024

Ison-Britannian parlamenttivaalit

Kesäkuu 2024

Eurovaalit

Huhtikuu 2025

Kuntavaalit Suomessa

Joulukuu 2025

Yhteisvaluutta euro lakkautetaan
jäsenmaiden yhteisellä päätöksellä.

Huhtikuu 2026

Skotlanti itsenäistyy

Kesäkuu 2026

Eduskunta- ja maakuntavaalit
Suomessa. Uusi perustuslaki
sinetöi vallan hajauttamisen
maakunnille.

Marraskuu 2026

Suomen maakuntien kuvernöörit
ehdottavat pohjoismaisen
valuuttaunionin perustamista.

Huhtikuu 2027

Ranskan presidentinvaalit

Maaliskuu 2028

Pietarin kuvernööri
esittää yhteistyön
tiivistämistä
Pohjoismaiden kanssa.

Marraskuu 2028

Yhdysvaltain
presidentinvaalit

Heinäkuu 2024

Pariisin
kesäolympialaiset

Heinäkuu 2028

Los Angelesin
kesäolympialaiset

Kesä–heinäkuu 2026

Jalkapallon MM-kisat
Kanadassa, Meksikossa
ja Yhdysvalloissa

Helmikuu 2026

Milanon
talviolympialaiset

Seinäjoki 31.12.2028

Etelä-Pohjanmaan kuvernööri Antti Kurvinen kohottaa maljan. Kurvinen katsoo maakuntahallituksen uudenvuodenjuhliin kutsuttua monisatapäistä joukkoa ja panee ilahtuneena merkille, kuinka monien posket kuumottavat tungoksen ja lähialueella valmistettujen alkoholijuomien vaikutuksesta. Sitten kuvernööri aloittaa puheen, jota hän on odottanut pitkään.

Hyvät ystävät! Pohjalaiset! Lämpimästi tervetuloa uuteen Eepeekeskukseen. Uudet upeat tilat mahdollistavat maakunnan päättäjien ja hallinnon työskentelyn saman katon alla. Toimintamme kasvaa voimakkaasti, koska tekemistä on enemmän kuin koskaan. Olemme saaneet reilusti lisää vapauksia ja valtaa omiin asioihimme. Mutta ennen kuin ryhdymme tositoimiin, haluan kohottaa maljan maakuntamme menestyksen kunniaksi. Kiitos, kun tulitte, ja hauskaa iltaa!

Antti Kurvinen ja monet muut johtavat poliitikot olivat nähneet jo vuosia aikaisemmin, että keskusjohtoisten kansallisvaltioiden aika oli päättynyt. Ne eivät olleet pystyneet ratkaisemaan alueelliseen polarisointumiseen liittyviä ongelmia. Uudenmaan asukkaat tavoittelivat erilaisia asioita kuin pohjalaiset ja kainuulaiset. Kalifornia halusi jotakin muuta kuin Alabama. Milano oli kulkenut pitkään eri suuntaan kuin Napoli. Valtaa ryhdyttiin siksi siirtämään lähemmäksi ihmisiä: osavaltioille, maakunnille ja kaupungeille. Lokalisoitumisesta tuli 2020-luvun uusi megatrendi.

1

Hajaannuksen alku oli ollut murheellista seurattavaa niille tahoille, jotka olivat tehneet työtä kansainvälisen yhteistyön ja globalisaation hyväksi. Liberaalien demokratioiden integraatio oli kääntynyt disintegraatioksi. Pyörteeseen olivat joutuneet myös ne voimat, jotka olivat aiemmin halunneet hajaannusta ja tehneet työtä sen hyväksi. He olivat tarjonneet kansalaisille helppoja selityksiä ja halpoja ratkaisuja, mutta ne eivät olleet muuttuneet todellisuudeksi.

Valtaosa muutoksista tapahtui kuitenkin rauhanomaisesti. Kansallisvaltiot eivät kadonneet kokonaan kuvioista, vaan jäivät taustalle yövartijan tehtäviin. Niiden vastuulle jätettiin lähinnä ulkorajojen vartioiminen ja puolustaminen. Kaikkialla maailmassa väännettiin kättä siitä, mitkä tehtävät kuuluisivat edelleen kansallisvaltiolle. Olennaista oli käännetty todistustaakka: jos jonkin tehtävän keskitettyä hoitamista ei voitu pitää välttämättömänä, se kuului alueille.

Jälkeenpäin oli helppo nähdä, että vuosien 2020–22 pandemia oli ollut historiallinen taitekohta. Koronavirus oli kiertänyt maapalloon moneen kertaan. Riittävän tehokasta ja vaaratonta rokotetta ei ollut löytynyt, ja maailmantalous oli kärsinyt ennennäkemättömiä vaurioita. Näkymätön vihollinen oli vienyt keskitetyn päätöksenteon syvään kriisiin.

Massiivisia tukitoimia oli seurannut poliittinen ja taloudellinen krapula, joka käynnisti monissa keskeisissä yhteiskunnissa valtion rooliin liittyvän uudelleenarvioinnin. Kriisin alkuvaiheessa oli ajateltu, että valtiolle pitäisi antaa enemmän valtaa. Mutta asenteet muuttuivat, kun väsymys valtasi mielet ja toivo sammui toistuvien pettymysten jälkeen.

Presidentti Donald Trump oli sotkenut sekä Yhdysvaltain sisäiset asiat että ulkosuhteet. Kun kongressi joutui leikkaamaan liittovaltion menoja, osavaltiot tekivät itsenäisiä ratkaisuja aiempien liittovaltion tehtävien korvaamiseksi. Trump joutui lopulta luopumaan omista tehtävistään kesken toisen kautensa virkarikossyytteen seurauksena, ja presidentiksi siirtyi Mike Pence.

Keskitetty valta mureni jopa Venäjällä. Presidentti Vladimir Putin oli väistynyt syrjään vapaaehtoisesti, kun liittovaltion duuma ja perustuslakituomioistuimien olivat sopineet hänen eläkkeensä ehdoista. Niihin kuului muun muassa juridinen immuniteetti. Federaation presidentiksi siirtyi pääministeri Mihail Mišustin, jota pidettiin edeltäjäänsä pehmeämpänä hallitsijana.

Merkkejä keskusvallan otteen herpaantumisesta nähtiin jopa Kiinassa. Hidas mutta väistämätön keskipakoinen kehitys oli alkanut koko maailmassa.

EU:ssa sama prosessi oli käynnistynyt jo useita vuosia aikaisemmin. Taloudellinen ja henkinen railo etelän ja pohjoisen välillä oli kasvanut liian suureksi, ja toinen murtuma oli ilmestynyt länttä ja itää yhdistävään akseliin. Saksan välitysyrietykset olivat epäonnistuneet. Sopua unionin jäsenmaiden taloudellisesta taakanjaosta ei ollut syntynyt. Myös toiseen pakolaisaaltoon liittyvät ratkaisut olivat jääneet tekemättä. EU oli ollut jättiläinen, joka oli yrittänyt juosta yhdellä jalalla.

Katastrofi tappoi lopulta kolme miljoonaa ihmistä.

Brysselissä vain harvat myönsivät, että suuri eurooppalainen unelma oli tullut tiensä päähän. Komission päämajassa toisteltiin, että tämä on integraation aikalisä, mutta provinseissa ajateltiin, ettei paluuta vanhaan ollut. Paikallisella tasolla osattaisiin tehdä parempia päätöksiä. Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka olivat irronneet eurosta vuonna 2023. Oman valuutan kannatus kasvoi myös Ranskassa ja Saksassa, ja vuonna 2025 euro lopetettiin rahaliiton jäsenten yhteisellä päätöksellä. Saksa ja Suomi saivat markkansa takaisin ja Ranska franginsa.

Disintegraatio eteni talouden lisäksi myös politiikan ja hallinnon aloilla. Kun Katalonia vahvisti autonomiaansa 2026, Lombardia ja Flanderi ilmoittivat pyrkivänsä samaan. Isosta-Britanniasta tuli Pieni-Bri-

tannia seuraavana vuonna, kun Skotlanti itsenäistyi ja ryhtyi tunnustelemaan talous- ja turvallisuusyhteistyön mahdollisuuksia Pohjoismaiden kanssa.

Hajaannuksen heiluriliike kiikutti muita eurooppalaisia kansoja kohti integraatiokehityksen alkupistettä. Täydellinen hajoaminen näytti kuitenkin epätodennäköiseltä. Asiantuntijat arvioivat, että Eurooppa voisi jatkaa löyhempää yhteistyötä suuressa vapaakauppa-alueessa, samaan tapaan kuin entisaikojen EEC:ssä. Tavaroiden kulku jatkuisi lähes entisellään – niin toivottiin – vaikka ihmiset ja pääomat liikkuisivat vähemmän.

Uusi aika muutti myös ihmisen suhdetta yhteisöön. Ne, jotka pystyivät, ryhtyivät valmistelemaan muuttoa kaupungeista maaseuduille ja muuttivatkin, lähemmäksi juuriaan ja aitoja asioita. Pienestä tuli taas kaunista. Lakeudet kutsuivat.

Suurten kaupunkien asukkaista tuntui siltä, että etäisyys vahvistaisi myös turvallisuutta. Tulevaisuuden pandemiat saattaisivat olla vielä vaarallisempia kuin vuosikymmenen alussa koettu katastrofi, joka tappoi lopulta maailmanlaajuisesti kolme miljoonaa ihmistä ennenaikaisesti. Omassa autossa olisi turvallisempaa kulkea kuin täyteen ahde-
tuissa metrojunissa. Periferioista pääsisi kuitenkin edelleen maailmal-
le, varsinkin digitaalisesti. Hengenheimolaisiin rakennettiin digitaalisia yhteyksiä yli rajojen, ennennäkemättömän tehokkaiden mutta kansalli-
sesti säädeltyjen 5G-verkkojen välityksellä.

2

Maailma on monimutkaisempi paikka kuin siitä kirjoitetuista kertomuksista voisi päätellä. Muutoksen voimilla on vastavoimia, mustan ja valkoisen välissä suuri määrä harmaan sävyjä, kurjuuden keskellä kukoistuksen saarekkeita.

2020-luvun hajaannus hidasti kansainvälistä kauppaa ja vaikeutti yhteisten asioiden hoitamista, mutta ei pysäyttänyt niitä kokonaan. Muutoksen iso kuva ei luvannut hyvää varsinkaan pienille, syrjäisille ja viennistä riippuvaisille maille. Monilla pienillä valtioilla ja niiden provinseilla oli kuitenkin sellaisia vahvuuksia, joiden saavuttaminen oli ollut vaikeaa tai jopa mahdotonta niiden suuremmille kilpailijoille.

Suomen valttina oli pidetty muun muassa resilienssiä, joka tarkoittaa kestävyyttä ja sisukkuutta. Monia kilpailijamaita monipuolisempi elinkeinorakenne ja omavaraisuuden perinne pehmensivät 2020-luvulla iskua, jonka ylikansallisten rakenteiden heikentyminen aiheutti. Turvallisuus ja vakaus hillitsivät väestöltään harmaantuvan maan aivovuotoa. Ilma oli raikasta hengittää, ja puhdasta vettä sai suoraan hanasta.

Nämä tärkeät perusasiat kiinnostivat myös elämäntavan muutoksesta kiinnostuneita maahanmuuttajia, jotka halusivat pois maailman metropoleista. Menestyminen Suomessa ja sen maakunnissa oli kuitenkin muuttunut aiempaa vaikeammaksi. Korot nousivat, tuontihinnat kallistuivat ja verotus kiristyi.

Terästehtaat, konepajat ja telakat joutuivat armottomaan taisteluun kansainvälisillä markkinoilla, joilla suosittiin ennen kaikkea oman alueen teollisuutta. Nokia hävisi kilpailun 5G-verkkojen maailmanherruudesta, koska se ei saanut toivomaansa eurooppalaista tukea teknologialleen, amerikkalaisesta puhumattakaan.

Suomen asema finanssisijoitusten ja teollisten investointien kohde-
maana heikkeni. Tärkeimmät poikkeukset tähän sääntöön olivat met-
säteollisuus ja peliala. Eurooppa tarvitsi edelleen sellua pakkausten ja
hygieniatuotteiden raaka-aineeksi, vaikka paperikoneita ajettiin tasai-

seen tahtiin alas. Hiljaisia mutta eteviä koodareita maassa riitti. Suomalaisen valtteen kuului muun muassa poikkeuksellisen hyvä hinnan ja laadun suhde. Entistä useammat koodarit jäivät tekemään työtä kotiseuduilleen, joiden kulttuuria ja talouselämää paluumuuttajien panos rikasti.

Silloin kun Suomella meni vielä hyvin, monet opposition edustajat puhuivat lämpimästi oman valuutan puolesta. Katsokaa Tanskan ja Ruotsin esimerkkiä, markan kaipailijat kehottivat. Omat kruunut, keskuspankit ja korot eivät olleet estäneet niiden menestystä.

Valuuttaunionin hajoamisen ajankohta oli kuitenkin kiusallinen Suomelle, jonka julkinen talous oli selvästi pohjoismaisia naapureita heikommissa kunnossa. Suhteellinen velkalasti oli vuonna 2025 kolme kertaa Tanskan ja kaksi kertaa Ruotsin kokoinen, kun miljardit suhteutettiin kansantalouksien kokoon. Tämä asetelma heijastui selvästi rahan hintaan. Suomen valtio joutui maksamaan liikkeeseen laskemistaan kymmenen vuoden joukkovelkakirjoista jo kahden prosenttiyksikön preemion Saksaan verrattuna, ja korkoeron ennustettiin vain kasvavan 2020-luvun loppua kohti. Kaukana olivat ne ajat, jolloin Suomi kuului samaan taloustähtien kerhoon Saksan kanssa ja maksoi lainoistaan yhtä matalia korkoja kuin Saksa.

Sama logiikka nosti myös yritysten ja kotitalouksien korkoja. Asuntojen hinnat kääntyivät laskuun. Eläkejärjestelmän kestävyys heikkeni, kun osakemarkkinoiden tuotto näytti laskeutuvan pysyvästi aiempia arvioita matalammalle tasolle.

Julkisen sektorin painolastia kasvattivat myös sääntelyyn, standardointiin ja infran rakentamiseen tarvittavat uudet resurssit. Osa Brysseliin aikoinaan siirtyneestä byrokratiasta muutti takaisin Helsinkiin. Toiminnan tehokkuus ei kuitenkaan kasvanut, koska se, mikä työmaailmassa ehkä voitti, menetettiin säänneltävien markkinoiden koossa.

Ylikansalliselta tasolta kansalliselle ja kansalliselta paikalliselle tasolle siirtyvä sääntely nosti tuotteiden ja palveluiden hintoja, koska suuretkin kansainväliset yritykset joutuivat räätälöimään palvelunsa paikallisten tarpeiden mukaan. Standardien mosaiikki korvasi aiemman maailman, jossa standardien määrä pyrittiin minimoimaan.

Suomalaiset päättäjät uudistivat hallintoa sitkeästi, mutta tulevaisuus hajautetussa maailmassa näytti vaikealta. Antti Kurvinen ja muut maakuntien kuvernöörit kehittivät siksi idean, jonka toteuttaminen annettiin Suomen hallituksen tehtäväksi.

EU:n hapertumisen jälkeen Suomessa heräsi vähitellen haave pohjoismaisesta liittovaltiosta, joka olisi yhtenäinen talousalue, mutta kykenisi myös suojelemaan asukkaitaan ulkoisilta uhilta. Alueet pelkäsivät, että ne jäisivät tulevilla kriiseillä yksin.

Suomessa heräsi vähitellen haave pohjoismaisesta liittovaltiosta.

Kuvernöörit ehdottivat siksi, että pohjoismaista yhteistyötä laajennettaisiin rahapolitiikkaan, jonka ytimen muodostaisivat yhteinen valuutta ja keskuspankki. Kurvisen ja kumppaneiden iloksi ajatus sai myönteisen vastaanoton sekä skandinaavisilta kollegoilta että skoteilta. Uuden valuutan työnimeksi valittiin *neuro*, joka muodostui sanoista Nordic ja euro. Pohjoisen rahaliiton luonnostelijat ajattelivat, että yhteinen raha voisi lisätä vakautta 2030-luvun Pohjolassa. Se, mikä oli osoittautunut liian kovaksi haasteeksi eurooppalaisten maiden mosaiikille, saattaisi toimia järkevämmässä mittakaavassa pohjoisessa.

Työlästä, hidasta ja kallista. Vahvojen heimojen aika tarkoitti kaikkea sitä, mutta myös paljon muuta. Disintegraation ensimmäisinä vuosina kansalaisten luottamus demokratiaan vahvistui monissa maissa, myös Suomessa. Tämä johtui siitä, että maakuntiin ja kaupunkeihin siirtyvä valta tuli lähemmäksi ihmisiä. Kansalaiset kokivat tämän niin, että heidän vaikutusmahdollisuutensa paranevat. Vain harvat viitsivät tai pystyivät vertailemaan uuden ja vanhan maailman hyötyjä ja haittoja toisiinsa. Omiin asioihin keskittyminen sopi suomalaisille hyvin. Suomessa huomattiin, että myös ruotsalaiset vähensivät muille kansoille osoitettujen neuvojen antamista.

3

Hajaannuksen aika hidasti maailmantalouden kasvua. Euroopan valtioiden talouskasvu liikkui 2020-luvulla keskimäärin yhdessä prosentissa. Suomi jäi keskiarvosta joitakin prosenttiyksikön kymmenyksiä.

Koronakriisin aikana Sanna Marinin hallitus oli yrittänyt paikata julkisen talouden heikkoutta ensisijaisesti veroja korottamalla. Pääomatulojen verotuksen progressiota oli kiristetty tuntuvasti vuoden 2022 alusta. Kiinteistöveroja korotettiin, kuten ekonomistit olivat suositelleet. Arvonlisäveroa ja polttoaineiden verotusta kiristettiin. Maakunnat saivat oikeuden yritysten ja tulojen verottamiseen – ja sote-uudistuksen tehtäväkseen. Kun kaikki tämä oli tehty, valtio korotti useiden naisvaltaisten julkisen sektorin ammattilaisten kuten sairaanhoitajien, lastentarhanopettajien ja opettajien palkkoja.

Valtiovarainministeriö ja hallituksen tukena työskentelevät professorit olivat varoittaneet hallitusta tällaisesta kokonaisuudesta. He huomauttivat sekä kansainvälisen ja alueellisen verokilpailun kiristymisestä että veronkiristysten kielteisistä dynaamisista vaikutuksista. Kulutusky-syntä hidastuisi ja investoinnit Suomeen kuivuisivat. Verokertymät eivät kasvaisi niin voimakkaasti kuin staattiset laskelmat näyttivät. Talouden päätöksissä hallitus antoi kuitenkin asiantuntijoilleen vähemmän painoarvoa kuin koronataudin hoitamisessa. Marin uskoi, että hän saisi linjauksille kansalaisten tuen.

Suuri joukko äänestäjistä piti siitä, että hallitus lupasi vähentää eri-arvoisuutta, vaikka Suomi oli jo aiemmin kuulunut tulonjaoltaan tasa-arvoisimpien maiden joukkoon.

Taloudessa vaikeudet kuitenkin jatkuivat. Korkojen nousu, joukko-työttömyys ja kansainvälisen talouden heikot näkymät suistivat Suomen entistä syvempään talouskriisiin. Äänestäjien suosioistakaan ei ollut apua Sanna Marinille.

Hallitus hajosi keväällä 2022, kun keskustan kannatus laski alle kahdeksaan prosenttiin. Suomeen määrättiin ennenaikaiset vaalit, joissa

vallan vaa'ankieli siirtyi punaiselta siniselle. Poliitiikan asiantuntijat arvioivat, että radikaalin vasemmistolaista politiikkaa toteuttanut Marin oli menettänyt osan maltillisista kannattajistaan kokoomukselle ja vihreille. Näiden vaalien suurimpien voittajien lisäksi hallitukseen mahtuivat myös alle kymmenen prosentin puolueeksi kutistunut keskusta sekä RKP. Toiseksi suurimmaksi puolueeksi yltäneet perussuomalaiset jätettiin kylmästi pois hallituksesta.

Uusi hallitus sai tehtäväkseen talouden pelastamisen. Ensimmäiseksi tavoitteekseen se nimesi kuitenkin yllättäen demokraattisen järjestelmän uudistamisen:

Kainuu siirtyi tielle, jonka päässä kajasteli tasavero.

Suomesta pitäisi tehdä sellainen maa, jossa kaikkia asioita ei edes yritettäisi ratkaista keskitetysti Senaatintorin laidalta. Esimerkkejä katsottiin muun muassa Sveitsin ja Saksan federalistisista järjestelmistä ja toisaalta Irlannista ja Singaporesta. Kaksi viimeksi mainittua olivat osoittaneet jo pitempään, ettei pieni koko estä menestymistä kansainvälisessä kilpailussa.

Taloutta porvarihallitus lähti korjaamaan kahden kärjen taktiikalla: ensimmäinen kärki perustui digitaalisuuteen ja toinen kiertotalouudessa vahvaan teollisuuteen. Yrittämisen ja omistamisen edellytyksiä yritettiin vahvistaa veroja keventämällä ja sääntelyä vähentämällä. Päätösvalta yritysveroista siirtyi maakunnille. Työehdoistakin päästiin keskustelemaan. Ammattiliitot olivat ymmärtäneet pakon edessä, ettei Suomi voi jatkaa keskitetyn sopimisen tiellä, kun kilpailevissa maissa, provinseissa ja kaupungeissa työehdoista sovittiin paikallisesti. Monilla perinteisillä aloilla, kuten esimerkiksi vähittäiskaupassa, digitalisaatio oli tuhonnut työpaikkoja jopa odotuksia nopeammin. Keskiluokka oli kutistunut.

Paikalliset veroratkaisut johtivat nopeasti mielenkiintoiseen asetelmaan. Aggressiivisinta verokilpailua lähtivät käymään Kainuu ja Pohjois-Karjala, jotka tarvitsivat kipeimmin sekä uusia yrityksiä että työikäisiä osaavia ihmisiä. Yritysvero painettiin näissä kahdessa maakunnassa nollaan. Kainuun ja Pohjois-Karjalan veroratkaisut saavuttivat yhtä paljon kansainvälistä huomiota kuin Irlannin päätökset 2000-luvun alussa. Kainuu meni vielä pitemmälle kuin eteläinen naapurinsa. Kajaanin pääläiköt lupasivat, että maakunta maksaa kaikkien hyvätuloisten asukkaidensa valtion tuloverot siltä osuudelta, joka ylittäisi 30 prosenttia. Kainuu siirtyi tielle, jonka päässä kajasteli tasavero.

4

Suomi oli viivytellyt suuria rakenneuudistuksia useiden vuosikymmenten ajan. Hyvinvointivaltion keskeiset ongelmat oli tunnistettu jo kauan sitten. Kun Aarne Nurmio ja Tapani Ruokanen selvittivät Suomen mahdollisia skenaarioita vuonna 1995, raportissa arvioitiin, että hyvinvointivaltion pitäisi muuttua, jotta se ei tuhoutuisi. Raportin kirjoittajat totesivat kuitenkin silloisten asiantuntijoiden korostaneen, että uudistukset on tehtävä varovaisesti ja hitaasti: *jyrkät toimet talouden tasapainottamiseksi ja vaikeuksien jatkuva siirtäminen julkista velkaa kasvattamalla ovat molemmat huonoja vaihtoehtoja.*

Suomi oli toteuttanut jälkimmäistä strategiaa, vaikka kukaan ei ollut valinnut sitä tietoisesti. Päätösten lykkääminen oli osoittautunut hämmästyttävän toimivaksi tieksi, vaikka sitä ei voinut pitää kovinkaan vastuullisena vaihtoehtona. Suomi oli uudistunut tuskin lainkaan. Jyrkkiin toimiin ryhdyttiin vasta sitten, kun oli pakko. Suomalaiset olivat jälleen kerran osoittaneet, että he ovat parhaimmillaan kriiseissä mutta eivät ennen niitä.

Digitaalinen demokratia mahdollisti suoran vaikuttamisen.

Vuoden 2023 suuri talousuudistus ei ollut kädenlämpöinen kompromissi, vaikka sen tueksi saatiin laaja konsensus. Tavoitteena oli maailman paras järjestelmä ja kestävin pohja vuosikymmeniksi eteenpäin. Suunnittelun lähtökohdaksi asetettiin niin sanottu alaston hyvinvointivaltio. Millaiseksi se tehtäisiin, jos kaikki aloitettaisiin tyhjästä? Mikä oli kansalaisille arvokkaan hyvinvoinnin ydin ja mikä ei ollut niin tärkeää? Millaisia julkisia palveluita Suomi oli tarjonnut 1980-luvulla, jota

pidettiin eräänlaisena hyvinvointivaltion kulta-aikana – vaikka julkisten menojen osuus oli silloin lähes 20 prosenttiyksikköä pienempi kuin 2020-luvun puolivälissä?

Taloussuodistukseen nostettiin myös poikkeuksellisen innovatiivisia ratkaisuja. Niistä suurinta huomiota maailmalla herätti uusi järjestelmä, jota sanottiin suoraksi digitaaliseksi demokratiaksi.

Digitaalinen demokratia avaisi kansalaisille mahdollisuuden suoraan vaikuttamiseen ja poisti valtaosan edustuksellisen demokratian kitkasta ja kustannuksista. Käytännössä kyse olisi applikaatiosta, joka nimettäisiin Suomeksi. Kaikille kansalaisille tarkoitettu äppi heijastaisi valtion, maakuntien, kaupunkien ja kylien asiat pelikentälle, jonka kohteita jokainen pääsi säätämään reaaliajassa. Uuden järjestelmän kehittäjäksi valittiin kilpailutuksen jälkeen Supercell. Yhtiön tavoitteena oli tehdä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta yhtä hauskaa kuin mobiilipeleistä.

Hallituksen uudistukset kruunasi työperäistä maahanmuuttoa edistävä uusi lainsäädäntö, jonka tavoitteena oli vuosittain jopa 30 000 maahanmuuttajan nopea kotouttaminen ja integrointi toipuvan talouden edulliseksi työvoimaksi. Suomeen haluavat ulkomaalaiset osallistuisivat eräänlaiseen kilpailuun, jossa heidän osaamisensa ja motivaationsa pisteytettiin. Kaikki Pohjoismaat olivat joutuneet määrittelemään maahanmuuttopolitiikkansa uudestaan kahden syyn vuoksi. Ensimmäinen oli populistien kannatuksen hillitseminen ja toinen ilmastonmuutos.

5

Niin, ilmastonmuutos. Hajaannuksen aikana siihen ei kiinnitetty enää yhtä suurta huomiota kuin kahdella edellisellä vuosikymmenellä. Globaalit hiilidioksidipäästöt olivat supistuneet pandemian aikana, mutta sitten ne olivat palanneet entiselle uralleen. Lämpömittarit hakkasivat uusia ennätyksiä. Meren pinta nousi.

Kansainvälinen yhteistyö ilmasto-ongelman ratkaisemiseksi oli ollut aina vaikeaa. Mielenkiinto ilmastokokouksiin heikkeni koronaviruksen jälkeen, kun valtiot keskittyivät sisäisiin asioihinsa. Yhdysvallat, Kiina, Intia, Venäjä ja muutamat muut Itä-Euroopan maat jäivät pois useista ilmastokokouksista. Ilmastopolitiikan tärkeimpien virtausten joukkoon oli ilmestynyt uusi vahva näkökulma, jota pidettiin joko pragmaattisena tai epämiellyttävän kyynisenä linjauksena – puhujan mielipiteistä riippuen.

Uutta valtavirtaa kutsuttiin lomborgilaiseksi tulkinnaksi. Tanskalaisen taloustieteilijän Björn Lomborgin mukaan nimetty ajattelu lähti siitä, että ilmastonmuutos on oikea ongelma, mutta maailmassa oli suurempiakin pulmia, jotka pitäisi ratkaista ensin. Niistä merkittävin oli köyhyys. Teknologian kehitys vähentäisi energiantuotannon, liikenteen ja maatalouden päästöjä vähitellen. Lomborg oli varoittanut, että liian nopea irtautuminen fossiilisista polttoaineista hidastaisi liikaa talouskasvua, joka nostaa ihmisiä köyhyydestä. Samalla tulisi valmistautua ilmastonmuutoksen aiheuttamiin väistämättömiin muutoksiin, kuten kuivien alueiden laajenemiseen ja merenpinnan nousuun.

Yksi lomborgilaisuuden ilmentymä oli 2020-luvun lopulla useissa maissa käynnistynyt keskustelu rannikoilla sijaitsevien suurkaupunkien tulevaisuudesta. Kööpenhaminan, Lontoon, New Yorkin, Tokion, Mumbain ja Dubain rannoille suunniteltiin valtavia tulvavalleja ja monissa kaupungeissa oli jo aloitettu niiden rakennustyöt. Riittäisivätkö tällaiset varustukset vai pitäisikö tulvimisille alttiiden kaupunkien kehittäminen lopettaa? Varautua siihen, että 2050-luvun puoliväli-

tä lähtien valtaosa nykyisten metropolien väestöstä siirtyy ylävämmille alueille, jotka sijaitsevat vähintään 50 metriä nykyistä merenpintaa ylempänä?

Sopeutumista korostava keskustelu näkyi myös suomalaisissa tiedotusvälineissä. Hallitus reagoi asiaan käynnistämällä esiselvityksen pääkaupungin siirtämisestä Lahteen. Muuttoa pidettiin epätodennäköisenä, mutta hallitus halusi varautua myös sellaisiin skenaarioihin, joita pidettiin vielä miltei mahdottomina mutta jotka saattaisivat muuttua myöhemmin mahdollisiksi.

Hallitus käynnisti esiselvityksen pääkaupungin siirtämisestä Lahteen.

Björn Lomborgin puheet olivat ilahduttaneet niitä tahoja, jotka saivat runsaasti tuloja fossiilisten polttoaineiden myynnistä. Tähän joukkoon kuuluivat muun muassa Venäjä ja Lähi-Idän maat.

Öljytuotteiden ja kaasun vakaa kysyntä oli edistänyt taloudellista ja poliittista vakautta näillä alueilla 2020-luvun kuluessa, mikä oli hyvä asia varsinkin öljyvaltioiden naapurimaille. EU:n heikkeneminen ja Naton hajoaminen olivat keventäneet Venäjän perinteistä huolta lännen muodostamasta uhkasta, ja keskusvallan heikkeneminen oli vähentänyt Moskovan kiinnostusta kansainvälisiin voimannäyttöihin.

Mutta Venäjällä on ollut aina kyky yllätyksiin. Vuoden 2028 keväällä Venäjän federaatio toteutti laajan hallinnollisen uudistuksen, joka siirsi valtaa provinsseihin.

Pietarin kuvernööri esitteli Venäjän oloissa poikkeuksellisen dynaamisen modernisointiohjelman, jonka tavoitteeksi määriteltiin Pietarin alueen elintason nostaminen pohjoismaiselle tasolle. Yksi kuvernöörin valmistelemista keinoista oli tiivis taloudellinen yhteistyö Itämeren alueella ja lopulta integroituminen neuroalueeseen eli valmisteilla olevaan pohjoismaiseen valuuttaunioniin. Neuro voisi tulla digitaaliseksi

rinnakkaisvaluutaksi ruplan rinnalle. Takapajuisesta Karjalan tasaval-
lasta tehtäisiin erityistalousalue, jonka kehittäjiksi kutsuttaisiin lukui-
sia arvostettuja pohjoismaisia suuryrityksiä. Karjalasta tulisi uusi pieni
Kiina, suomalaisten ja ruotsalaisten rahoilla.

Inhimillisen kehityksen heiluriliike yllätti jälleen kerran. Vain hyvin
harvat olivat osanneet nähdä vuonna 2020, millaiseksi tulevaisuudek-
si silloinen nykyisyys purkautuisi. Arvovaltaiset tahot olivat laatineet
kolme tai neljä skenaariota, joista viides toteutui. Maailmanloppu oli
peruttu, tai se oli vähintäänkin siirtynyt myöhäisempään ajankohtaan.

Monet viisaat ihmiset olivat sanoneet, että muutoksessa varmaa oli
vain epävarmuus. Se oli tietenkin yksi helpoimmista ennusteista. Eliit-
tien edustajat ja kadunmiehet olivat langenneet lohduttomaan pessi-
mismiin – siihen että kaikki asiat, jotka voisivat mennä päin helvettiä,
menisivät päin helvettiä.

He eivät olleet ehkä muistaneet filosofi Georg Henrik von Wrigh-
tin sanoja, joiden mukaan edes pessimistien ei pitäisi uskoa siihen, että
tulevaisuus tarjoaa pelkästään tuskallisia yllätyksiä. Odottamattoman
kohtaaminen avaa aina mahdollisuuden uuteen ajatteluun. Voittajiksi
nousevat ne ihmiset, yritykset ja alueet, jotka pystyvät oppimaan nope-
ammin kuin kilpailijansa.

UUDET HEIMOT: KAUPANKÄYNTIÄ PIRSTOUTUNEESSA MAAILMASSA

Keskusjohtoinen valta epäonnistuu pandemian hoidossa, ja alueet ottavat ohjat omiin käsiin. Arvoketjut alueellistuvat, mikä heikentää kasvua.

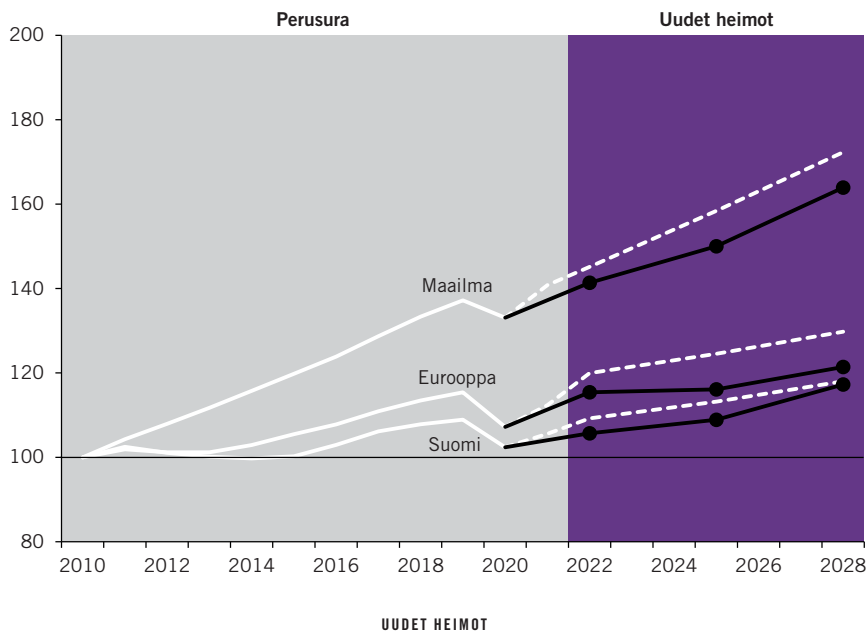
Globaali finanssikriisi uhkaa, ja Euroopassa pankkisektori ajautuu syviin ongelmiin. Euro hajoaa, ja EU keskittyy vapaan kaupan ja liikkuvuuden jatkumiseen.

Paikallisesti sääntely kiristyy, mutta toisaalta veroja lasketaan ja myös alueiden välinen vaihdanta vilkastuu uudelleen. Suomi on alkuun nostamassa veroja, kun julkiset menot kasvavat nopeasti.

Suomi pääsee kohtalaisesti mukaan uuteen nousuun 20-luvun lopulla, kun maakunnat keksivät uusia keinoja houkutella työvoimaa myös tuotaviin teknologia-alan tehtäviin ulkomailta. Osa maakunnista aloittaa voimakkaan verokilpailun.

Bkt:n kasvu alueittain verrattuna OECD:n ennustamaan perusuraan (indeksi, 2010=100)

Lähteet: Perusura 2010–2021 IMF:n World Economic Outlook (huhtikuu 2020) ja vuodet 2022–2028 OECD:n pitkän aikavälin ennuste.

VENÄJÄ ON KONSERVATIIVINEN JA SISÄÄNPÄINKÄÄNTYVÄ

**Kirjoittaja Laura Solanko on vanhempi neuvonantaja Suomen Pankin
rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla.**

Venäjän lähivuosien kehitystä määrittävät autoritaarisuus, konservatiivisuus ja epäluulo ulkomaailmaa kohtaan. Näiden kaikkien seurauksena valtion rooli yhteiskunnan eri alueilla kasvaa.

Venäjä on ylemmän keskitulon maa, missä vauraus jakautuu erittäin epätasaisesti. Talouspolitiikka perustuu ajatusmallille, jonka mukaan suvereenin valtion talous ei voi olla riippuvainen ulkoisesta rahoituksesta. Siksi finanssipolitiikassa pyritään tasapainoiseen budjettiin ja puskuri-rahaston kartuttamiseen seuraavan pahan päivän varalle. Talouspolitiikan päämäärä ei niinkään ole kotimaisen tuotannon tai kulutuksen tukeminen itsessään, vaan julkiset menot nähdään ensisijaisesti vallassa pysymisen välineinä. Vaalimenestyksen varmistamiseksi eläkeläiset, julkisen sektorin työntekijät, puolustusteollisuus ja lapsiperheet on pidettävä kohtuullisen tyytyväisinä.

Halu suojella kotimaista tuotantoa ulkomaiselta kilpailulta voimistuu, eikä kansainvälistä yhteistyötä kauppapolitiikassa, standardoinnissa tai tutkimuksessa koeta houkuttelevaksi. Vaikka joillain aloilla kotimainen tuotanto on kasvanut merkittävästi, koko talouden kehitys on yhä vahvasti kytköksissä maailmantalouden muutoksiin. Raaka-aineiden hintojen muutokset ja kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden häiriöt heijastuvat nopeasti kotimaiseen kulutukseen ja investointeihin.

Juhlapuheista huolimatta tuonninkorvausohjelmat ovat monella alalla vaihtuneet lokalisaatiovaatimuksiin ja tuontimaiden monipuolistumiseen. Erityisesti Kiinan ja Intian merkitys Venäjän ulkomaankaupassa kasvaa, ja Venäjästä on tullut hyvin riippuvainen Kiinasta tuoduista koneista ja laitteista. Myös öljyn ja kaasun viennissä Kiinan osuus on huomattavasti suurempi kuin kymmenen vuotta sitten.

Venäjä säilyy presidenttikeskeisenä, autoritaarisena valtiona, missä epävirallisten rakenteiden ja henkilökohtaisten suhteiden merkitys on suuri. Omistusoikeuksien heikkous, kilpailun vähäisyys, sääntelyviidakko ja korruptio heikentävät erityisesti pienten ja yksityisten yritysten toimintaedellytyksiä. Valtion suoraan tai välillisesti omistamat yritykset hallitsevat monia toimialoja, ja kotimaisuusvaatimusten mukana kiristynyt sääntely kasvattaa viranomaisten valtaa kaikkialla. Myös turvallisuusviranomaisten asema sekä kansalaisten että yritysten toimien valvojana kasvaa. Voima-ministeriöiden haastaminen on entistä vaikeampaa.

Keskusvallan rooli säilyy vahvana, sillä alueet ovat riippuvaisia keskusvallan tuesta ja kuvernöörit ovat yhä enemmän presidentin nimittämiä teknokraattisia ammattijohtajia. Vastuu kansalaisia koskevista kriiseistä, ovat ne sitten kulkutauteja, öljytuhoja, puuttuvia palkankorotuksia tai vuotavia kaatopaikkoja, sysätään jatkossakin aluehallinnoille.

Samaan aikaan valtiojohdon näkemyksiä tukevaa venäläiskansallista identiteettiä rakennetaan tietoisesti muun muassa muokkaamalla histori-ankirjoitusta ja koulujen opetussisältöjä. Myös uusi perustuslaki vahvistaa yhteiskunnan muutosta venäläiskansallisempaan ja konservatiivisempaan suuntaan. Tässä ympäristössä kipeästi kaivatut talouden rakenneuudistukset eivät etene.

Suurvalta-asemasta haaveileva Venäjä ei ole taloudellinen suurvalta millään relevantilla mittarilla. Arvojohtajaksikaan siitä tuskin on. Venäjän ajama autoritaarinen ja konservatiivinen arvomaailma on monin tavoin vastakkainen länsimaiden moniarvoiselle ja yksilökeskeiselle ajatusmaailmalle. 2020-luvulla todettaneen, ettei EU:lla ja Venäjällä ole yhteistä arvopohjaa. Sotilaallinen suurvalta Venäjä yhä on. Kylmän sodan perinnön ja ydinaseiden lisäksi sotilaallista pelotetta lisäävät röyhkeys ja tarvittaessa poliittisen päätöksenteon nopeus. Venäjä voi aina yllättää.

UUSI, ULJAS KIINA

Kirjoittaja Mikael Mattlin on Turun yliopiston kollegiumtutkija ja dosentti.

Kun Xi Jinping tuli valtaan vuonna 2012, Kiinan uudistuspolitiikka oli ollut suuri menestystarina. Kiinan kommunistisen puolueen johdossa oltiin silti huolissaan. Kiinan yhteiskunta oli asteittain vapautumassa ja puolue oli organisatorisessa kriisissä. Koulutettu, vaurastunut ja yhä sofistikoituneempi väestö ei tulevaisuudessa ehkä enää tarvitsisi puoluetta ohjaamaan kaikkea. Kiinan yksipuoluejärjestelmälle oli käymässä vastaavalla tavalla kuin sitä monin tavoin muistuttaneelle Kuomintangille kävi Taiwanissa 1980-luvulla (Taiwan liberalisoitui ja Kuomintang syrjäytettiin myöhemmin vallasta). Kiinan kommunistinen puolue oli vaarassa joutua taloudellisen menestyksen uhriksi.

Puolueen johtoon tarvittiin ihminen, joka pystyy palauttamaan uskon puolueeseen ja aatteeseen. Tehtävään valittiin Xi, joka onkin järjestelmällisesti toiminut palauttaakseen puolueen ehdottoman johtoaseman. Valtaa on keskitetty yhteiskunnassa puolueelle ja puolueen sisällä ylimmälle johtajalle. Taloudessa valtionyhtiöt jyräävät jälleen. Kansalaisyhteiskunnan tila on kaventunut kaventumistaan, niin uusilla laeilla kuin viranomaisten toimilla.

Kiinan johdon uuteen visioon ei mahdu virallisen totuuden kanssa kilpailevia ajatuksia. Kiinasta ollaan tekemässä entistä voimallisemmin yhteinäisvaltiota. Tämä tarkoittaa sitä, että etniselle, uskonnolliselle ja hallinnolliselle monimuotoisuudelle ei juuri ole tilaa. Puolueen johdon visio on luotu puolueuskollisuuden, han-kiinalaisuuden (n. 92 % väestöstä) ja nationalismin pohjalle. Kulttuurisesti autonominen Xinjiang, samoin kuin hallinnollisesti autonominen erityishallintoalue Hongkong, ovat tämän vision kannalta ongelmallisia. Erillisyyden korostaminen tulkitaan herkästi ulkoa ohjatuiksi separatismipyrkimyksiksi, joihin täytyy puuttua kovin ottein. Horisontin takana siintää Taiwan, jonka aika tulee, kunhan Hongkongin kuohunnan muodostama uhka ensin on neutralisoitu.

Kauas ollaan ajautettu Kiinan edesmenneen johtajan ja reformiarkkitehdin Deng Xiaopingin ohjenuorista. Dengin perua olivat niin pragmaattinen talouspolitiikka, taloudellisen päätöksenteon ja aloitteellisuuden desentralisaatio, kuin myös varovainen ulkopoliitiikka ja pyrkimykset puolueen vallankäytön institutionalisoimiseen. Taiwania varten kehiteltiin ”yksi maa, kaksi järjestelmää” -malli, jonka onnistuneen soveltamisen Hongkongissa ja Macaossa piti tehdä taiwanilaiset ajan myötä myöntämielisemmiksi yhdistymiselle Kiinan kansantasavallan kanssa. Ennen kaikkea Kiinalla oli Dengin aikana aikaa odottaa. Kaikkia näitä viisauksia ollaan nyt kuoppaamassa.

Tilalle ollaan saatu uusi, uljas Kiina, jota puolueen 100-vuotispäivän (2021) kynnyksellä leimaavat luisuminen takaisin kovaan autoritarismiin, ylimmän johtajan henkilökultti, lähes pakkomielteinen vakauden ja kontrollin tarve, kärsimätön nationalismi ja epäluulo ulkomaalaisia kohtaan.

Uusi Kiina on kunnianhimoinen. Se pitää omaa poliittista järjestelmää ylivertaisena läntisiin demokratioihin nähden. Enää Kiinan johtajat eivät ujostele sanoa, että kehittyvät maat voisivat ottaa siitä oppia. Uusi Kiina valmistautuu pärjäämään omillaan. Strateginen irtautuminen Yhdysvalloista on käynnissä niin kaupassa, investoinneissa kuin teknologiassa. Pidemmällä aikavälillä Kiina pyrkii syrjäyttämään Yhdysvallat johtoasemastaan, ensin Aasiassa ja myöhemmin koko maailmassa. Uusi kylmä sota näyttää lähenevän vääjäämättömällä logiikalla, eikä sotilaallisten selkkausten mahdollisuuttakaan enää voi poissulkea. Tämä riski on olemassa Etelä-Kiinan merellä ja Taiwanin salmessa, ehkä jopa Himalajan raja-alueella..

Uusi Kiina pyrkii aktiivisesti ohjaamaan, miten ajattelemme siitä. Kiinan ennen niin hillityn ammattimaiset diplomaatit puolustavat nyt maansa kunniaa ”suisotureiden” taistelutantereella Twitterissä. Kiina haluaa myös päästä määrittelemään globaalin hallinnan pelisääntöjä, niin teknologisissa standardeissa kuin arvokysymyksissä. Kiinan poliittinen järjestelmä vaikuttaa yhä suuremmin meihin kaikkiin.

Rinnakkaiselo uuden uljaan Kiinan kanssa on suuri haaste ympäröivälle maailmalle.

AFRIKKA TARVITSEE VIHREÄN RENESSANSSIN

**Kirjoittaja Jutta Urpilainen on kansainvälisistä kumppanuuksista
vastaava komissaari Euroopan komissiossa.**

Yhteiskuntien ja talouksien on koronakriisin myötä uudistuttava ja tultava kriisistä ulos entistä vastustuskykyisempinä. Myös Euroopan ja Afrikan kumppanuus elää murroskautta.

Afrikan ja Euroopan yhteistyöllä oli vahva perusta jo ennen kriisiä. Vuonna 2018 Afrikan kaupasta 32 prosenttia eli 235 miljardia euroa suuntautui EU-maihin. Esimerkiksi Kiina jäi kauas taaksemme 125 miljardin euron osuudellaan.

Euroopan komission ehdotus EU:n uudeksi Afrikka-strategiaksi painottaa win-win-ratkaisuihin ankkuroitua kumppanuutta. Väestöllisesti nuori ja kasvava 1,2 miljardin ihmisen sisarmantereemme on kiistatta tulevaisuuden maanosa, jonka muutos heijastuu kauas mantereen ulkopuolelle.

Vuosikymmenen loppuun mennessä Afrikassa asuu lähes puolitoistakertaa enemmän työikäisiä, kuin EU:ssa on väestöä kokonaisuudessaan. Maailman nuorin ja nopeimmin kasvava keskiluokka pyrkii kohti taloudellisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia unelmiaan.

Demografisen kehityksen rinnalla muutoksen ajureina toimivat globaalit megatrendit: sukupolvemme suuresta haasteesta ilmastonmuutoksesta rauhan ja vakauden turvaamiseen, digitaalisesta transformaatiosta uusiutuvaan energiaan ja edelleen säällisestä työstä kestävään kasvuun.

Ilmastonmuutoksen ehkäisyn ja luonnonmonimuotoisuuden vaalimisen kannalta on ratkaisevaa, millaiseksi Afrikan kehitys tulevana vuosikymmeninä muodostuu. Kykeneekö manner loikkaamaan esimerkiksi tiettyjen teollistumisen kehitysvaiheiden yli vai seuraako se meidän jalanjäljissämme polkua, joka on osoittautunut osin kestäättömäksi? Ottaen huomioon väestönkasvun Afrikan pitäisi kaksinkertaistaa energiantuotantonsa vuoteen 2040 mennessä ja turvata sähkönsaanti 600 miljoonalle ihmiselle. Yhtä-

lö edellyttää Afrikan vihreää renessanssia, jonka vauhdittamisessa Euroopan unionilla voi Afrikan tärkeimpänä kumppanina olla keskeinen rooli.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelman, Green Dealin, maanosamme ulkopuolinen ulottuvuus muotoutuu strategioissa, jotka räätälöimme maantieteellisesti ja kunkin kumppanimaan erityisolosuhteet huomioiden. Muodostamme afrikkalaisten kumppaniemme kanssa vihreitä alliansseja, joiden puitteissa rakennamme yhdessä integroituja, ilmaston ja ympäristön kannalta kestäviä ratkaisuja – sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä unohtamatta. YK:n *Agenda 2030 – kestävä kehityksen tavoitteet* on kudottu sisään kaikkeen ulkosuhdetoimintaamme ja ne tarjoavat meille mittariston, jolla arvioida onnistumistamme.

Vihreys ja kiertotalous, kestävät energia- ja ruokajärjestelmät, älykoupungit sekä esimerkiksi kestävä maa- ja metsätalous ovat teemoja, joiden on löydettävä sekä oman mantereemme että Afrikan tulevaisuusskenaariosta. Yksi konkreettinen esimerkki Afrikasta on NaturAfrica-aloite, jossa samalla vahvistamme luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemejä sekä rakennamme vihreää taloutta ekoturismin, maatalouden ja metsien arvoketjujen muodossa. Edistämme näitä politiikkatoimia keskinäisellä politiikkadialogilla, teknisellä avulla sekä innovatiivisilla rahoitusvälineillä, joilla ohjaamme vihreitä investointeja Afrikkaan.

Kyse on myös yhteisten hyötyjen hakemisesta. Vihreä kasvu synnyttää paljon mahdollisuuksia eurooppalaisille ja suomalaisille yrityksille, joilla on tunnetusti vahvaa digi- ja viherosaamista; konkreettisena esimerkkinä suomalainen metsäosaaminen.

EU tukee afrikkalaisten yhteiskuntien investointiolosuhteiden kehittämistä sekä tasavertaisten kilpailuedellytysten turvaamista. Liiketoimintaympäristöjä on vakautettava ja taloudellisia ja poliittisia riskejä matallettava. Afrika kulkee määrätietoisesti kohti vahvempaa alueellista ja jopa mantereen kattavaa kauppaintegraatiota, jossa olemme maailman suurimpana sisämarkkina-alueena sparrauskumppani.

Investoinnit kasvaville tulevaisuuden aloille vauhdittavat kumppanuutemme kehittymistä kohti 2030-lukua. Paluuta vanhaan ei ole, vaan rakennamme siltaa uuteen, vihreämpään, reilumpaan ja kestävämpään huomiseen.

SKENAARIO- MATRIISIT

Yhteenveto skenaarioiden
kehityskuluista teemoittain

KVANTTIHYPPY GLOBAALI KEHITYS

TALOUS NOUSEE VUOTEELTA Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Markkinatalous osoittaa voimansa, kun Kiina ja Yhdysvallat hautaavat sotakirveet ja sopivat liennytyksestä kahdenvälisesti. EU jää sivurooliin.

Sopimuksenvarainen normiohjaus vahvistuu kansainvälisissä suhteissa sääntöpohjaisuuden kustannuksella.

ILMASTO

Vähähiilisten tuotteiden, palveluiden ja ratkaisujen kysyntä kasvaa, ja yritykset vastaavat huutoon.

Vihreät diilit kutistuvat Atlantin molemmin puolin ja sulautuvat osaksi talouden koronavaiheeseen jälkeistä elvytystä.

TALOUS

Koronapandemian aiheuttama talouskriisi on syvä, mutta rokote mahdollistaa nopean toipumisen.

Yritysten vetämä, digitaalinen transformatio käynnistyy. Markkinatalous ja kapitalismi vahvistuvat.

TEKNOLOGIA

Koronakriisin jälkeen suurten teknologiajättien asema on entistä vahvempi. Datan käyttöön liittyvät huolet hellittävät.

Teknojätit painavat kaasua. Voimakas kehityssyys palvelukehitykseen, tuotantoon, liikenteeseen ja energiasektorille.

TUOTTAVUUSHYPPY

Syksy 2022–Syksy 2025

Kansainvälinen yhteistyö rakentuu vapaakaupalle ja yritysten väliselle kilpailulle. Kaupan häiriöitä pyritään poistamaan kaikin keinoin.

Geopoliittisia jännitteitä ja konflikteja hillitsevät hyvä talouskehitys ja Yhdysvaltojen vahva rooli. Uuden ”Pax Amerikan” aikaa.

Kuluttajakäyttäytyminen korostaa yritysten vastuuta. Energia, teollisuus ja palvelut vihertyvät.

Yritysten investoinnit ympäristöystävällisiin ratkaisuihin yhdistyvät kannattavaan liiketoimintaan. Vastuullisten yritysten pääomakustannus laskee.

Veroja kevennetään kaikkialla. Talouskasvu kiihtyy, ja korot kääntyvät positiivisiksi. Kovaa verokilpailua maiden välillä.

Digitalisaatio, urbanisaatio ja robotisaatio etenevät nopeasti.

Ensimmäiset kvanttietokoneet tulevat operationaaliseen käyttöön. Laskenta-tehon räjähtäminen kiihdyttää innovaatioita.

Teknojatit laajentavat repertuaariaan biotieteisiin ja lääkkeisiin.

SUURI HAVAHTUMINEN

Talvi 2026–Syksy 2028

Suuret teknologiayhtiöt hallitsevat maailmaa. Valtiot purkavat kasvun ja kaupan esteitä. Myös Kiina menestyy valtiokapitalismillaan.

Populismi nostaa päätään länsimaissa eriarvoisuuden ja maahanmuuton kasvun myötä.

Ilmastonmuutos nousee asialistan kärkeen ympäristökatastrofen seurauksena.

Globaalin päästökaupan periaatteet suunnitellaan hyväksyttäväksi vuoden 2030 ilmastokokouksessa.

Talouskasvu jatkuu nopeana. Erot kasvavat maiden, alueiden ja yksilöiden välillä.

Robotit vievät rutiinitöitä, ja tekoäly tuhoaa valkokaulustyöpaikkoja. Tuloerot kasvavat, ja työmarkkinat eriytyvät.

Toimivat ratkaisut skaalautuvat nopeasti maailmanlaajuiseen käyttöön.

Suurten yritysten palvelutarjonta laajenee ja raivaa tieltään perinteisiä toimijoita ja toimialoja. Paineessa ovat etenkin kaupan alat.

KVANTTIHYPPY EU:N KEHITYS

TALOUS NOUSEE VUOTEELTA
Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Eurooppa herää kapitalismin nousuun jälkijunassa, ja EU päättyy peesaamaan Yhdysvaltoja.

Kolmen suuren – USA:n Kiinan ja EU:n – kiistoja kaupasta, verotuksesta ja teknologiajättien sääntelystä ratkotaan G7- ja G8-huippukokouksissa.

ILMASTO

EU:n neuvottelut päästötavoitteiden taakanjaosta kaatuvat jäsenmaiden erimielisyyksiin laskentaperusteista.

Päästöjen hetkellinen lasku koronakriisissä antaa myönteisen signaalin: kuluttajien ja yritysten toimilla on väliä.

TALOUS

EKP:n ja EU:n tukitoimet tepsivät talouskriisiin. Kuluttajien ja investojien luottamus palautuu, ja kasvu käynnistyy.

Euroopan finanssikeskus jää Lontooseen.

TEKNOLOGIA

Eurooppalaiset kehittävät sovelluksiaan globaalien teknojättien alustojen päälle.

Kilpailu markkinoilla on armotonta. Voittajat vievät kaiken ja ostavat pienempensä pois.

TUOTTAVUUSHYPPY

Syksy 2022–Syksy 2025

EU:n integraatio syvenee hitain askelin. Fokus on sisämarkkinoiden kehittämises-
sä ja euroalueen talouksien ohjauksessa.

Neljän Balkanin alueen maan liittymi-
sestä EU:hun sovitaan. Venäjä keskittyy
sisäisiin kysymyksiinsä.

Euroopan Vihreä diili suunnataan tekno-
logian kehittämiseen, ja se antaa sysäyk-
sen päästöjä vähentäville investoinneille.

Uusiutuvan energian kilpailukykyisyys
vähentää fossiilisen energian käyttöä ja
tarvetta päästökaupalle.

Velkakriisi kärjistyy Etelä-Euroopassa kor-
kojen nousun myötä. Tilanne ratkaistaan
velkajärjestelyllä ja tukipaketilla.

Britannia houkuttelee osajia ja investoin-
teja kevyemmillä veroilla ja sääntelyllä.

Asennoituminen tietosuojaan muuttuu
Euroopassa. GDPR osoittautuu liian jäy-
käksi ja sääntely kevenee.

EU:n digitaalisten sisämarkkinoiden toi-
minta kohenee. Euroopan maiden nopeat
mobiiliverkot lisäävät niiden houkuttele-
vuutta.

SUURI HAVAHTUMINEN

Talvi 2026–Syksy 2028

Tyytymättömyys eliitteihin leviää osassa
Eurooppaa. Tuloerot kasvavat, mutta talou-
den kasvu hillitsee tyytymättömyyttä.

Teknologiayritykset tarjoavat valtioille rat-
kaisuja julkisten palveluiden järjestämiseen.
Euroopassa reaktio on ristiriitainen.

Yritykset ovat aloitteellisia merkittävien
ilmastotavoitteiden luomisessa ja sitoutuvat
niihin vapaaehtoisesti.

Uusi teknologia jyllää myös alkutuotan-
nossa. Geenimuunneltujen kasvien viljelyn
sääntelyä helpotetaan.

Taloudelliset ja sosiaaliset erot Etelä- ja
Pohjois-Euroopan välillä kasvavat.

EKP palaa perinteiseen rooliinsa hinta-
vakauden vahdiksi.

Teknologiäjätit ja perinteiset teollisuusyri-
tykset liittoutuvat tai fuusioituvat esineiden
internetin palveluiden tuottamisessa.

Ydinvoima palaa sähkön- ja lämmöntuotan-
toon miniydinvoimaloiden muodossa.

KVANTTIHYPPY SUOMEN KEHITYS

TALOUS NOUSEE VUOTEELTA Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Suomi käyttää paljon rahaa koronaelvytykseen, mutta hallitus ei lähde toteuttamaan merkittäviä uudistuksia.

Kansainvälinen kysyntä elpyy, mutta Suomen kilpailukyky on heikko. Korjaavien toimenpiteiden löytäminen vie aikaa.

ILMASTO

Suomi hakee suuntaansa valtioiden välisen ilmastopolitiikan seisahtuessa.

Suomessa yritykset tarttuvat kansainväliseen trendiin ja profiloituvat kehittämällä vähäpäästöisiä tai päästöttömiä ratkaisuja.

TALOUS

Julkinen talous on kuralla, ja alijäämiä paikataan lisävelalla. Kasvu käynnistyy muuta Eurooppaa hitaampana.

Valtio varmistaa edullisen sähkönsaannin ja onnistuu saamaan alustayhtiöiden investointeja Suomeen.

TEKNOLOGIA

Kilpailu maailmalla kiristyy nopeasti. Teknojätit ostavat pois suomalaisia startup-yrityksiä.

5G-investoinnit kasvavat maailmalla. Operaattoreiden ohella iso asiakas on tuotantolaitoksiaan robotisoiva teollisuus.

TUOTTAVUUSHYPPY

Syksy 2022–Syksy 2025

Kevään 2023 vaalien jälkeinen hallitus tarttuu markkinoiden paineessa ja EU:n patistelemana talouden rakenteellisiin ongelmiin.

Uudistuspakettiin kohdistuvaa kritiikkiä vaimentavat nopeasti käyntiin lähtevät investoinnit ja koheneva työllisyys.

Kuluttajat ja rahoittajat painottavat yritystoiminnan vastuullisuutta.

Suomessa syntyy globaalisti skaalattavia fossiilisia raaka-aineita korvaavia ratkaisuja, mutta kilpailu maailmalla niissä on kovaa.

Talouden rakenneuudistukset toteutetaan. Yleissitovuus poistuu, työn verotus kevenee ja sosiaaliturva uudistuu. Yhteisövero painetaan 10 prosenttiin.

Kasvu kiihtyy, ja nousevat korot ohjaavat tervehdyttämään julkista taloutta.

Useat suomalaiset yritykset menestyvät etenkin B2B-markkinoilla ja kasvavat. Nokia nousee 5G-markkinoiden kuninkaaksi.

Markkinaehtoisuus korostuu innovaatio-rahoituksessa. Valtion rooli pienenee. Se kohdentaa panostuksensa yritysten alkuvaiheeseen.

SUURI HAVAHTUMINEN

Talvi 2026–Syksy 2028

Julkishallinnon rakennetta virtaviivaistetaan. Ministeriöiden väliset ”siilot” katoavat. Tekoäly lisää hallinnon tehokkuutta.

Vallankäyttöä ohjaa pyrkimys turvata Suomen kilpailukyky. Linjaa moititaan epädemokraattiseksi, mutta hyvä talouskehitys vaimentaa kritiikkiä.

Suomalaiset yritykset sopeutuvat toimialoilla globaalisti sovittuihin ilmastotavoitteisiin helposti.

Kehittynyt energian varastointi auttaa tekemään energiantuotannosta Suomessa lähes päästötöntä.

Talouskasvu on nopeaa, ja verotulot kasvavat nopeasti verokantojen alentamisesta huolimatta.

Alustatalous muuttaa arvoketjuja ja työtä voimakkaasti. Suomi on työperäisen maa-hanmuuton kohdemaana.

Suomalaiset yritykset ovat globaalisti tärkeitä energiateknologisten ratkaisujen tuottajia.

Alustojen reaaliaikainen kielenkääntäminen ja virtuaalitodellisuus avaavat aiemmin suojassa olleita palvelualoja globaalille kilpailulle Suomessa.

SÄÄNTÖ-SUOMI GLOBAALI KEHITYS

GEOPOLIITTINEN SHOKKI
Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Karun reaali politiikan aika palaa, kun Venäjä valtaa Narvan ja Itä-Virunmaan maakunnan.

Nato ei puolusta Viroa, Yhdysvallat kääntyy sisäänpäin. EU riitautuu eikä kykene toimimaan.

ILMASTO

Ilmastopolitiikka seisahtuu. Uudessa tilanteessa turvallisuus on kestävä kehitystä tärkeämpää.

Ilmastomuutoksen asema puheenaiheena vähentyy globaalisti. Talouden pysähdys pienentää päästöjä, mikä vahvistaa asenteiden muutosta.

TALOUS

Korot ja öljyn hinta kääntyvät jyrkkään nousuun.

Tuotanto putoaa kuin kivi. Kansainväliset arvoketjut katkeilevat tai katoavat. Nopeasti voimistuva protektionismi syö toiveet elpymisestä.

TEKNOLOGIA

Internet ”balkanisoituu” maiden ja alueiden sisäisiksi tietoverkoiksi. Tämä ei kuitenkaan suojaa länsimaita kyberuhkilta.

Yhdysvallat satsaa voimakkaasti edistyneeseen tietojenkäsittelyyn ja yrittää estää teknologiavuotoa Venäjälle ja Kiinaan.

KIERRE EI OIKENE
Syksy 2022–Syksy 2025

Kansainvälinen yhteistyö vaihtuu vastakainasetteluksi turvallisuudessa, politiikassa ja taloudessa.

Nato hajoaa. Venäjä ja Kiina kasvattavat vaikutusvaltaansa painostuksella, jossa sekoittuvat talous- ja hybridikeinot sekä aseellinen voimankäyttö.

Kansainväliset ilmastokokoukset lopetetaan. Jäljelle jäävät ilmastotoimet ovat kansallisia, ja niitä ajavat rinnakkaiset tavoitteet kuten vaarallisten ilmansaasteiden vähentäminen tai energiaomavaraisuuden lisääminen.

Fossiilisten polttoaineiden käyttö kiihtyy.

Talouden globalisaatio kääntyy peruutusvaihteelle. Maat pyrkivät kohti omavaraisuutta ja kisaavat raaka-aineista.

Kiina, Yhdysvallat, Japani, Saksa ja Britannia ajautuvat keskinäisten kauppasotien kierteseen.

Teknologian suojaaminen johtaa blokkien sisäisiin standardeihin.

Puolustusteolliset klusterit ovat teknologian kehittämisen kärjessä. Sotarobotit ovat aihioita siviilipuolen sovelluksille.

VANHA NORMAALI
Talvi 2026–Syksy 2028

Kansallisvaltiot ovat suvereenieja vallankäyttäjiä. Maiden sisällä valta keskittyy tiukasti keskushallinnoille. Länsimaissa edustuksellinen demokratia kuitenkin toimii.

Vahvat valtiot käyttävät säälimättä voimaa ja vaikutusvaltaansa. Pienet valtiot etsivät turvaa liittotumalla keskenään.

Australia, Sahelin Afrikka, Kalifornia ja Välimeren alueet kärsivät entistä vaikeammasta kuivuudesta.

Ilmastopakolaiset kolkuttelevat maiden rajoja, mutta muuttoliike jää alueelliseksi. Maiden väliset rajat ovat pääosin kiinni.

Protektionismi kääntyy uusmerkantilismiksi. Suurvallat rakentavat itselleen talousblokkeja siirtomaaperiaatteella.

Autoritäärisen Kiinan blokki kestää kauppasodat, ja myös Yhdysvallat pärjää suuren sisämarkkinansa turvin.

Syvien ympäristöongelmien ratkominen on tehnyt Kiinasta kiertotalouden ja ympäristöteknologian kärkeen.

Suurvaltojen välillä käynnistyy uusi kilpajuoksu avaruuteen.

SÄÄNTÖ-SUOMI EU:N KEHITYS

GEOPOLIITTINEN SHOKKI Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Eurooppa hajaantuu ulkoisen uhan edessä, eikä Nato toimi. EU:n jäsenvaltiot turvaavat omia etujaan ja käpertyvät kuoriinsa.

Ruotsi, Norja ja Tanska hakevat toisistaan turvaa. Etelä-Euroopan maat muodostavat vastaavan blokin EU:n etelälaidalle.

ILMASTO

EU-komissio reagoi muuttuneeseen tilanteeseen. Vihreä diili perutaan, ja toimet keskitetään sisämarkkinoiden säilyttämiseen ja turvallisuuteen.

Kaasuputkihankkeet Venäjältä Eurooppaan laajenevat.

TALOUS

Eurooppa ajautuu finanssikriisiin, jonka tukitoimet jäävät riittämättömiksi. Pankkeja kansallistetaan, ja talous- ja rahaliitto alkaa kutistua.

Kansalliset intressit ohjaavat talouspolitiikkaa. EU-maiden taloudet kutistuvat.

TEKNOLOGIA

Teollisuuspolitiikka sysää kilpailusäädökset syrjään, ja valtiot tukevat kansallisesti tärkeinä pitämiään yrityksiä.

Ranska ja Saksa luovat eurooppalaisen internetin. USA ja Kiina syyttävät EU:ta immateriaalioikeuksien rikkomisesta. Siemens palaa verkkolaitteiden valmistajaksi.

KIERRE EI OIKENE

Syksy 2022–Syksy 2025

Kansallismielisten puolueiden kannatus kasvaa kaikissa EU-maissa. EU:n hajottaminen ei kuitenkaan saa kannatusta, sillä integraatio hapertuu muutenkin.

Venäjä ehdottaa yhteistyön syventämistä Suomelle, Baltian maille ja Itä-Euroopan valtioille.

Eurooppa luopuu ilmastotavoitteistaan, koska niille ei löydy mitään globaalia vastakaikua.

Uusia ruskohiilikaivoksia avataan. Maat kinastelevat öljy- ja kaasukenttien omistajuudesta. Myös viljelysmaan ja puhtaan veden merkitys kasvaa.

Euro kutistuu Saksan ja Benelux-maiden valuutaksi muiden maiden irrotessa siitä.

Sisämarkkinat säilyvät periaatteessa mutta eivät aina käytännössä. Valtioiden ajoittaiset interventiot ja rajoitustoimet ovat uusi normaali.

Eurooppaan syntyy valtioiden vetämiä teollisuusklustereita, kärkialoja ovat teollinen internet ja energiateollisuus.

Kyberturvallisuusteknologia kehittyy Euroopassa. Sitä käytetään suojautumisen ja puolustautumisen lisäksi myös valvontaan ja turvallisuusoperaatioihin.

VANHA NORMAALI

Talvi 2026–Syksy 2028

EU-maiden välille kehkeytyy muutaman maan blokkeja, joiden sisällä kauppa toimii. Halu tiivistää poliittista integraatiota jää vähäiseksi.

Pohjoismainen yhteistyö hyödyttää Suomea, jonka talous on paljon skandinaavisia kumppaneita heikompi.

Ilmastotoimissa keskitytään sopeutumiseen Eurooppa-neuvoston linjausten pohjalta.

EU-maat tiukentavat kansainvälistä suoje-lua koskevien sopimusten tulkintaa. Turkin lisäksi pakolaissopimuksia solmitaan myös Afrikassa.

Saksan vienti alkaa vetää Euroopan sisällä ja Venäjälle. Kauppasodat haittaavat kuitenkin vientikoneen käynnistymistä.

Britannian ja Ranskan taloudet hyötyvät suhteista entisiin siirtomaihin. Monet näistä ovat kuitenkin jo Kiinan leirissä.

Eurooppalaisten alustojen kautta kerätty data on valtioiden käytettävissä, ja sitä aletaan hyödyntää julkisissa palveluissa ja viranomais toiminnassa.

Valtiot alkavat Ranskan johdolla käyttää Eurooppa-dataa myös talouden suunnitteluun ja ohjaukseen.

SÄÄNTÖ-SUOMI SUOMEN KEHITYS

GEOPOLIITTINEN SHOKKI Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Suomen lähialueella tapahtuu sotilaallinen konflikti, jonka seurauksena Suomi kytkeytyy irti läntisestä turvallisuusyhteistyöstä.

Valtio ja viranomaiset ottavat ohjat poikkeustilan nojalla, kansalaiset sopeutuvat kuu-
liaisesti uuteen normaaliin.

ILMASTO

Huoltovarmuus ja turvallisuus korostu-
vat syvässä taloudellis-poliittisessa kriisissä,
mikä vie pohjaa ilmastopoliitikalta.

Asennetutkimusten mukaan kansalaisten
enemmistö ajattelee, ettei Suomi voi yksin
tehdä juuri mitään ilmaston eteen.

TALOUS

Rajat menevät kiinni, vienti ja tuotanto
romahtavat. Nopeasti voimistuva protek-
tionismi syö toiveet elpymisestä.

Hallitus kokoaa talouden hätäohjelman:
verotus kiristyy rajusti, samoin sääntely.

TEKNOLOGIA

Markkinoiden sulkeutuminen, talousah-
dinko ja kiristyneet verot johtavat aivo-
vuotoon.

Teknologian kehittämistä ohjaavat valtion
tarpeet, regulaatio ja rahoitus. Kärjessä
ovat tietoturvateknologia sekä biotalous.

KIERRE EI OIKENE
Syksy 2022–Syksy 2025

Suomi solmii Venäjän kanssa sopimuksen taloudellisesta yhteistyöstä. Ruotsi myy Suomelle uudet hävittäjät.

Kansallismielisyys on arvossaan ja perussuomalaisista tulee ensi kertaa pääministeripuolue.

Suomi päättää lisätä ydinvoimaa ja tuo energiaa ja polttoaineita Venäjältä.

Suomi luopuu kansallisista päästötavoitteista ja tehostaa maankäyttöä. Turvemaita raivataan lisää viljelykäyttöön ja energiantuotantoon.

Suomi irttoa eurosta ja palaa markkaan.

Putoavaa taloutta yritetään vakauttaa ”Sisu-paketilla”, jonka osia ovat keskitetty tupo, hinta- ja valuuttakontrollit sekä sosiaaliturvan tiukka vastikkeellisuus.

Valtio perustaa kehitysyhtiöt neljälle alalle, metsä-, metalli-, kemian- ja tietotekniikka-teollisuuteen.

Vienti elpyy nihkeästi, ja yritykset kärsivät kotimarkkinan pienuudesta. Kilpailu ja innovaatiokyky hiipuvat.

VANHA NORMAALI
Talvi 2026–Syksy 2028

Valta keskittyy valtiolle, joka ohjaa talouden ja yhteiskunnan kehitystä. Vaateet sääntelyn höllentämisestä torjutaan.

Edustuksellinen demokratia ja kansalaisyhteiskunta ovat kuitenkin vireitä. Perinteisten arvojen kunnioitus kohenee.

Ilmasto lämpenee paljon ennakoitua nopeammin, ja Suomi aloittaa siihen sopeutumisen parhaansa mukaan.

Kasvukausi pitenee, mikä hyödyttää maaja metsätaloutta.

Inflaatio laukkaa ja markka devalvoituu. Julkisen velan suhde bkt:hen nousee 150 prosenttiin.

Tuottavuuskehitys on negatiivista. Alkutuotannon ja matkailun osuus taloudessa kasvaa.

Tekoälystä tulee keskeinen työkalu julkisen talouden suunnittelussa ja sääntelyssä.

Suomi vie teknologiaa Venäjälle, mutta mahdollisuuksia rajoittavat Yhdysvaltain ja EU:n tiukat vientikiellot.

VIHREÄ VALTA GLOBAALI KEHITYS

VIHREÄ ELVYTYSTÄ
Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Vahva sääntöpohjaisuus ohjaa kehitystä. EU ja Kiina ottavat johtoaseman. Julkisen vallan rooli ja merkitys kasvavat.

Demokraatit ottavat vallan Yhdysvalloissa, joka hakeutuu yhteistyöhön EU:n kanssa.

ILMASTO

Ilmastonmuutoksen vastainen työ nousee kaiken kansainvälisen yhteistyön kattoteemaksi.

”Vihreät diilit” etenevät Atlantin molemmin puolin, myös Kiinalla on vihreä tiekarttansa.

TALOUS

Koronapandemian toinen aalto ajaa maailmantalouden uudelleen taantumaan vuoden 2020 lopussa.

Kaikki maat harjoittavat voimakasta, vihreää elvytystä, ja velkaantuminen on nopeaa. Raja raha- ja finanssipolitiikan välillä hämärtyy entisestään.

TEKNOLOGIA

Valtiot lisäävät energia- ja ympäristöteknologian kehittämisen rahoitusta ja sääntelyä.

Globaalien teknojättien sääntely tiukkenee. Sääntely puuttuu datan keräämisen ja käytön lisäksi yhtiöiden ja rakenteisiin ja verotukseen.

SÄÄNTELY VOIMISTUU

Syksy 2022–Syksy 2025

Uusi alku monenväliselle yhteistyölle, mutta järjestöt tasapainoilevat lännen ja Kiinan ristipaineessa.

Kiistoista seuraa kauppasota, joka ajaa osapuolet neuvottelupöytään.

Kauppasopimukseen sisällytetään ilmastoklausuulit, joiden toteutumista säädel-
lään sanktioin.

Globaalien päästöjen kasvu hidastuu ja kääntyy loivaan laskuun.

Elvytyksestä huolimatta maailmantalous elpyy hitaasti. Kasvavat alijäämät johtavat verotuksen kiristymiseen länsimaissa.

Ympäristövastuun lisäksi sääntely koros-
taa myös sosiaalista koheesiota. Voimis-
tunut sääntely aiheuttaa tehottomuutta.

Valtiot valikoivat teknologiat, joihin satsa-
taan. Etusijalla vähäpäästöiset tai päästöt-
tömät teknologiat energiassa, liikenteessä
ja teollisuudessa.

Yritykset kisaavat pääsystä mukaan julki-
sen rahan pönkittämiin konsortioihin.

KOHTI SUURTA SOPIMUSTA

Talvi 2026–Syksy 2028

Lännen ja Kiinan blokkien välille muodos-
tuu uusi tasapaino.

EU:lla johtoasema, jota Yhdysvallat tukee.
Venäjä sinnittelee kaasun myynnin varassa.

Suuressa ilmastopimuksessa sitoudutaan
pysäyttämään ilmaston lämpeneminen 1,5
asteeseen vuonna 2050.

Maataloutta ja ruokaketjuja ohjataan glo-
baalisti kohti kasvipohjaisuutta.

Länsimaissa tapahtuu käänös kohti ”poh-
joismaista kapitalismia”. Laajemmasta julki-
sesta sektorista tulee uusi normaali.

Valtiot saavuttavat yhteisymmärryksen
verokilpailun suitsimisesta. Hanke siirtymi-
sestä globaaliin yritysverotukseen kuiten-
kin kaatuu.

Digitalisaatio etenee sääntelyn vuoksi
nopeammin julkishallinnossa kuin kulutta-
jamarkkinoilla.

Sääntely ja datan käytön rajoitukset johta-
vat internetin ja alustatalouden alueellistu-
miseen. Internet pirstoutuu neljään osaan.

VIHREÄ VALTA EU:N KEHITYS

VIHREÄÄ ELVYTYSTÄ Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

EU kompuroi koronakriisin toisen aallon aiheuttaman talouskriisin hoidossa.

Yhteisymmärrys solidaarisuuden lisäämisestä vakauttaa tilanteen. Yhteinen velka muuttuu pysyväksi järjestelyksi.

ILMASTO

”Euroopan vihreä diili” nousee korona-elvytyksen ytimeen. Kaiken EU-politiikan läpileikkaavaksi teemaksi otetaan kestävä kehitys.

Verotusta, tukia ja tariffeja käytetään vihreän agendan ajamiseen.

TALOUS

EU-maat päätyvät ottamaan lisää yhteistä velkaa koronakriisin syventyessä loppuvuodesta 2020.

Taloukasvu on hidasta. EU pelastaa valtioita ja valtiot avainyrityksiä tulemalla niiden omistajiksi.

TEKNOLOGIA

EU rahoittaa vihreitä tutkimus- ja teknologiahankkeita. Uudestisyntynyt teollisuuspolitiikka ohjaa yrityksiä massiivisilla tuilla.

Fokuksessa ovat kiertotalous, päästötön sähköntuotanto, energian varastointi ja vetytalous.

SÄÄNTELY VOIMISTUU

Syksy 2022–Syksy 2025

EU valjastaa kaikki keskeiset instituutiansa ilmastomuutoksen torjuntaan.

Euroopan komissio johtaa regulaatiota vahvalla kädellä. Lobbauksen ja korporatistimin rooli kasvaa.

EU ohjaa myös luonnon monimuotoisuuden ja hiilinielujen vahvistamiseen.

Komissio esittää kaupungeille, yrityksille ja kotitalouksille hiilibudjetteja, joiden alittamiseen kannustetaan ja ylittäminen sanktioidaan.

Euroopan taloudet ovat keskellä vihreää muutosta. Tuottavuuskasvu matelee, verot kiristyvät ja alijäämät paisuvat.

Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka ovat syvissä vaikeuksissa, ja niiden raju velkaantuminen alkaa huolesttaa.

Energiantuotantoon, liikenteeseen ja teollisuuden prosessien uudistamiseen investoidaan eurooppalaisten konsortioiden puitteissa.

Uusi infrastruktuuri, sääntely ja alustatalous kietoutuvat yhteen ja synnyttävät uusia, eurooppalaisia alustoja.

KOHTI SUURTA SOPIMUSTA

Talvi 2026–Syksy 2028

Integraatio syvenee kaikilla osa-alueilla, muun muassa puolustuksessa.

Ekologismi on hallitseva ideologia. Sen varjossa herää huoli demokratian ja vapauksien kaventumisesta.

EU johtaa kansainvälistä regulaatiota ja toimii uuden ilmastosopimuksen kättilönä.

Kauppasopimukseen kirjataan ilmastoklausuulit, joissa päästörajojen ylittäminen sanktioidaan.

Euroalueen yhteistyö tiivistyy. Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka putoavat pois rahanliiton kyydistä. Talouskasvu alkaa elpyä EU-maissa.

EU kattaa merkittävän osan budjetistaan omilla verotuloillaan.

Euroopan energiamarkkinat yhdentyvät. Suurista investoinneista huolimatta sähköstä on pulaa. Energian hinta nousee.

Eurooppalainen alustatalous kehittyy hitaasti ja on pahasti jäljessä Yhdysvalloista ja Kiinasta.

VIHREÄ VALTA SUOMEN KEHITYS

VIHREÄÄ ELVYTYSTÄ
Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Koronakriisin jatkuminen johtaa hallitusohjelman tarkistamiseen. Uusi ohjelma nojaa EU-tason vihreään elvytykseen.

Suomi seuraa tarkoin Saksaa ja lähtee mukaan nopeasti syvenevään EU-integraatioon.

ILMASTO

EU:n vihreä diili nousee Suomen elvytyksen johtotähdeksi.

Satsauksia julkiseen ja kevyeen liikenteeseen, biodiversiteetin varjeluun ja ruoantuotannon muutokseen.

TALOUS

Koronakriisin toinen aalto iskee Suomeen lujaa. Työttömyys kasvaa rajusti.

Julkisen talouden näkymät heikkenevät nopeasti. Suomen luottoluokitus laskee.

TEKNOLOGIA

Suomalaiset yritykset kisaavat pääsystä mukaan eurooppalaisiin konsortioihin energia- ja kiertotalouden teknologioissa ja palveluissa.

Ohjelmistoala ajautuu vaikeuksiin voimakkaan sääntelyn kiristymisen vuoksi.

SÄÄNTELY VOIMISTUU

Syksy 2022–Syksy 2025

KOHTI SUURTA SOPIMUSTA

Talvi 2026–Syksy 2028

Kolmikannan asema on vahva. Suomalaiset yritykset saavat valtion vetoavulla jalansijaa eurooppalaisten standardien määrittelyssä.

Valtionhallinto kasvaa ja laajenee. Läänit tekevät paluun.

EU:n ympäristöohjelmat sekä yhteisen maatalouspolitiikan uudistus muuttavat maaseudun elinkeinoja. Turpeen käyttö ajetaan alas.

Rajoitukset ja haittaverot ohjaavat kohti kestävästä kuluttamisesta.

EU:n elvytys auttaa teollisuuden vientiä, mutta Suomen metsien käyttöä rajoitetaan.

Työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan uudistaminen jää ilmastopolitiikan jalkoihin.

Nokia jakaa Ericssonin kanssa Euroopan 5G-markkinat. Suomalaiset pääsevät mukaan eurooppalaisten alustojen kehittämiseen.

Suomalaisten kaupunkien energiantuotanto uudistuu nopeasti, mutta investoinnit ovat kalliita.

Uusi maltillinen konsensus-sosiaalidemokratia syntyy vihreän agendan ympärille.

Vasemmistoliberaalien ja konservatiivien välillä kyttee ristiriita vapausarvoista ja kansallisesta itsemääräämisoikeudesta.

Suomi isännöi vuoden 2028 suurta ilmasto-kokousta ja kätilöi päästöjä tarkasti säätelevän sopimuksen syntyä.

Matkustaminen Suomesta ulkomaille kallistuu huomattavasti ja vähenee.

Suomen talouspolitiikkaa ohjataan Brysselistä ja Frankfurtista.

EU-Integraatio etenee verotuksen lisäksi myös työmarkkina- ja sosiaalipolitiikkaan.

Osin suomalainen, synteettisiä polttoaineita (Power-to-X) kehittävä konsortio tekee läpimurron.

Suomen julkishallinto on maailman kärkeä tekoälyn hyödyntämisessä viranomaispäästösten teossa.

UUDET HEIMOT GLOBAALI KEHITYS

KESKITETYN VALLAN KRIISI Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Kriittisyys hallintoa ja keskusjohtoisia valtioita kohtaan kasvaa pandemian jatkues-
sa pitkään. Kaupungit ja alueet ratkovat
ongelmia ketterämmin.

Vaateet vallan siirtämiseksi lähemmäs kan-
salaisia kasvavat. Autoritäärisiä johtajia
siirretään syrjään.

ILMASTO

Pandemia tappaa kolme miljoonaa ihmistä
ennenaikaisesti, eikä varmuutta sen katoa-
misesta saada.

Tarve etäisyyksien pitämiseen vaikuttaa
arvoihin ja käyttäytymiseen. Kaupungistu-
minen hidastuu, luonnon arvostus kasvaa.

TALOUS

Taloukasvu jää hyvin hitaaksi. Maailman-
kauppa hidastuu, arvoketjut alueellistu-
vat ja liiketoiminnan skaalaetujen tavoitte-
lu vaikeutuu.

Kehitys on hyvin eritahtista eri toimialojen
ja maiden välillä ja sisällä. Globaali finanssi-
kriisi uhkaa.

TEKNOLOGIA

Viestintäteknologian merkitys kasvaa
nopeasti rakenteiden hajautuessa.

Kiistat datan keräämisestä, hallinnoinnista
ja käytöstä kärjistyvät yritysten ja valtioi-
den ja kansalaisten välillä. Ratkaisua hae-
taan datan hinnoittelusta.

HAJAUTUMISEN VUODET

Syksy 2022–Syksy 2025

Valtioiden roolia arvioidaan kaikkialla uudelleen. Subsidiariteetin periaate palaa kunniaan: asiat, joista ei ole välttämätöntä päättää keskitetysti, kuuluvat alueille.

Integraatio kääntyy disintegraatioksi. USA:ssa osavaltiot vahvistavat valtaansa, Kiinassa puolueen valta rakoilee.

Mielenkiinto kansainvälisiä ilmastokokouksia kohtaan on laimeaa. Päästöjen kasvussa ei merkittävää hidastumista.

Ilmaston lämpenemiseen sopeutuminen ja paikalliset ratkaisut nousevat ilmastomuutoskeskustelun keskiöön.

Talouden pirstoutuminen kääntää hinnat ja korot nousuun.

Kilpailu viennissä on paikallista ja kovaa. Ilmenee pehmeää protektionismia, jossa paikallisia ratkaisuja suositaan.

Lohkoketjuteknologiat muuttavat alustatalouden toimintaa ja ansaintamalleja perinpohjaisesti.

Kansainväliset teknologian ja teollisuuden standardit menettävät asemiaan. Alueellisia ratkaisuja ja standardeja otetaan käyttöön.

UUSI JÄRJESTYS

Talvi 2026–Syksy 2028

Voimakasta ja maailmanlaajuisia vero- ja järjestelmäkilpailua osavaltioiden ja alueiden kesken.

Identiteetti ei ole paikkaan sidottua. Poliitiikkaan vaikuttavat ”uudet heimot”, joiden jäsenet löytävät toisensa etäisyyksistä ja rajoista riippumatta.

Alueellinen kilpailu ilmastoratkaisuissa edistää puhtaiden teknologioiden kehitystä. Parhaat keinot leviävät globaalisti, mutta sirpalemaisesti.

Pitkät etäisyydet kiihdyttävät demateriaalisaatiota sekä tavaroissa että palveluissa.

Kansainvälinen kauppa elpyy, mutta uudella rakenteella ja tavalla. Tavaroiden ja palveluiden virrat ovat aiempaa alueellisempia.

Muuttoliikkeet ovat voimakkaita. Kilpaasiantuntijoista on aiempaa moninapaisempaa.

Sääntelyn vähentyminen mahdollistaa kokeiluja bio- ja geeniteknologiassa sekä tekoälyn sovelluksissa. Kehitys on nopeaa, mutta osin hallitsematonta.

5G-verkot eivät enää ole yksin perinteisten operaattoreiden hallinnassa, vaan niitä rakentavat myös muut tahot.

UUDET HEIMOT EU:N KEHITYS

KESKITETYN VALLAN KRIISI Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

EU:n pohjoiset ja eteläiset maat ajautuvat ilmiiriitaan koronakriisin hoidosta ja solidaarisuudesta. Toinen raito EU:ssa repeää lännen ja idän välille.

Saksa ja Ranska eivät kykene vakauttamaan tilannetta. EU ajautuu välitilaan.

ILMASTO

Eurooppalainen ilmastopolitiikka pysähtyy, mutta ilmastomuutos säilyy politiikan aiheena.

Aihe jakaa eri maiden kansalaisia samantielisten heimoihin, joiden välillä asenteet ja elämäntavat eriävät.

TALOUS

Pitkään jatkuvat liikkumisrajoitukset ja rajatarkastukset rapauttavat sisämarkkinoiden toimintaa.

EKP:n toiminta halvaantuu. Rahoitusmarkkinat kriisiytyvät, ja pankkisektori ajautuu syviin ongelmiin.

TEKNOLOGIA

Tuotantoketjut paikallistuvat ja palaavat osin takaisin Eurooppaan.

Uudelleenjärjestely tuo teollisuuden komponenttien ja välituotteiden valmistusta Eurooppaan.

HAJAUTUMISEN VUODET

Syksy 2022–Syksy 2025

EU:n disintegraatio käynnistyy, talous- ja rahaliitto joutuu kaltevalle pohjalle.

Alueiden ja kaupunkien rooli korostuu Euroopassa. Vastuut näiden, valtioiden ja unionin välillä arvioidaan uudelleen. Läntiset arvot leviävät Venäjällä.

Urbanisaatio hidastuu, ja muutto maaseudulle kasvaa.

Ilmastopolitiikkaa tehdään paikallisista lähtökohdista eri tavoilla ja eri tahtiin. Parhaat ratkaisut leviävät alueiden välillä. EU:n valtioiden välinen koordinaatio jää julkilausumien asteelle.

Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka irtoavat eurosta 2023.

Minieuro ei toimi, ja lopulta EMU lopetetaan sen jäsenten yhteisellä päätöksellä. EU keskittyy vapaan kaupan ja liikkuvuuden jatkumiseen.

Kansallisten valuuttojen rinnalla otetaan käyttöön alueellisia virtuaalivaluuttoja.

Säätelyn tuki yhteisille standardeille jää vähäiseksi, markkinat suosivat avointa koodia ja yhteensopivuutta.

UUSI JÄRJESTYS

Talvi 2026–Syksy 2028

Katalonia, Lombardia ja Flanderi vahvistavat autonomiaansa. Skotlanti itsenäistyy ja hakeutuu yhteistyöhön pohjoismaiden kanssa.

Venäjän federaatio toteuttaa uudistuksen, jolla valtaa siirretään provinsseille.

Ilmasto lämpenee, ja kuivuus ja kuumuus vaivaavat Etelä- ja Keski-Eurooppaa. Jotkut harkitsevat muuttoa pohjoisemmaksi.

Alankomaalaisten tietotaidolle sopeutumisesta meren pinnan vaihteluihin on kysyntää.

Järjestelmäkilpailua veroilla, mutta myös sääntelyn määrällä ja laadulla.

Pohjoismaat päättävät talous- ja rahaliitosta. Pohjoinen euro eli neuro kiinnostaa myös Skotlantia ja Pietaria.

3D-tulostus yleistyy ja muuttaa arvoketjuja uudelleen lyhyen ajan sisällä.

Energiantuotanto paikallistuu: tuulivoimaa, minivoimaloita ja paikallista bioenergiaa.

UUDET HEIMOT SUOMEN KEHITYS

KESKITETYN VALLAN KRIISI
Syksy 2020–Kesä 2022

VALTA

Koronakriisin taloudelliset vaikutukset moukaroivat Suomea. Kaupungeissa ja maakunnissa kasvaa tyytymättömyys tapaan, jolla valtio hoitaa kriisiä.

Hallitus ei kykene päättämään rakenteellisista uudistuksista. Ennenaikaiset eduskuntavaalit järjestetään keväällä 2022.

ILMASTO

Ilmastotoimista ei synny kansallista sopua, ja EU:sta tuleva ohjaus väljenee.

Huomio kääntyy kansalaisten ja kuluttajien omiin toimiin ilmaston ja ympäristön eteen. Aktivismi lisääntyy.

TALOUS

Vienti ei elvy, ja talouskriisi syvenee Suomessa. Lomautukset muuttuvat irtisanomisiksi, ja työttömyys kasvaa nopeasti.

Julkisten menojen kasvu ja velkaantumisen nopeus yllättää. Hallitus korottaa veroja rajusti.

TEKNOLOGIA

Pandemian laukaisema etätyöilmiö vakiintuu. Hallinto ja yritykset pienentävät toimintonsa.

Suomessa kehitetään edistyneitä ratkaisuja koronatesteihin ja viruksen leviämisen ehkäisyyn. Suomi ei ota niitä käyttöön.

HAJAUTUMISEN VUODET

Syksy 2022–Syksy 2025

Suuri demokraattisen järjestelmän uudistaminen. Valtaa aletaan hajauttaa maakunnille, joilla on verotusoikeus.

Valtion sääntelyä ja verotusta kevennetään. Työmarkkinoilla siirrytään paikalliseen sopimiseen. Yrittäjyys vahvistuu, suuret yritykset sopeuttavat.

Kaupungistuminen pysähtyy, ja muutto alueille kasvaa.

Kansallisen ilmastopolitiikan päätavoitteeksi Suomen sopeutuminen ilmaston lämpenemiseen. Toimet delegoidaan alueiden vastuulle.

Suomi palaa markkaan. Inflaatio herää, korot nousevat ja asuntojen hinnat laskevat.

Hajautuva kehitys kasvattaa sekä hallinnon että yritysten kustannuksia. Vienti elpyy metsäteollisuudessa ja teknologiassa.

Teknologiateollisuuden perinteisten alojen toimintaympäristö vaikeutuu alueellisten standardien vallatessa alaa.

Suomalaiset yhtiöt kehittävät pieniä, skaalattavia konsepteja vientiin.

UUSI JÄRJESTYS

Talvi 2026–Syksy 2028

Perustuslakiuudistus sinetöi uuden vallanjaon valtion ja alueiden välillä. Siirtymisen hyvinvointivaltioista alueiden vetämään hyvinvointiyhteiskuntaan.

Demokratian ja kansallisaktiivisuuden, mutta myös populismin, uusi kukoistuskausi.

Hallitus laatii suunnitelmia varautumisesta merenpinnan nousuun.

Maatalous menestyy, ja suomalaista ruokaa viedään maailmalle, josta puolestaan kohdistuu muuttopainetta Suomeen.

Maakunnat alkavat kilpailla työvoimasta, osaajista ja investoinneista. Kainuu ja Pohjois-Karjala painavat yhteisöveron nollaan.

Maahanmuutto kasvaa uuden työperäisen maahanmuuton ohjelman ja pisteytysjärjestelmän myötä.

Suomea vaivannut koodaripula hellittää, ja teknologia-ala nousee.

Suomessa kehitetään digitaalisen demokratian alusta, josta tulee myös vientimenestys.

NÄIN SKENAARIOT SYNTYIVÄT

Suomi-skenaariot ovat syntyneet Elinkeinoelämän valtuuskunta EVAn ja Nordic West Officen yhteisessä skenaariohankkeessa, johon ovat osallistuneet Algol, Bravedo, Fennia, Fortum, Etteplan, ICC Suomi, Magma, OP-ryhmä, Oras Invest, KHW Logistics, Pohjanmaan, Oulun ja Kuopion Kauppakamarit, Puolustusministeriö, Reaktor, Rettig, Skanska, Konstsamfundet, Teknologiateollisuus ja UPM. Tahot kokoontuivat yhteensä 10 kertaa skenaariotyöpajoihin ja muihin tilaisuuksiin.

EVA ja Nordic West Office ovat vastanneet yhdessä projektin suunnittelusta ja ohjauksesta. Toteutuksessa ovat olleet mukana Ilkka Haavisto, Emilia Kullas, Sanna Kurronen, Heini Larros, Sami Metelinen ja Edvin Pohto EVAsta sekä Jenni Hilska, Anni Marjomaa, Anu Partanen, Risto E. J. Penttilä ja Ida Valajärvi NWO:sta.

Skenaariomenetelmien soveltamisesta ja skenaarioiden dokumentoinnista päävastuussa ovat olleet Risto E. J. Penttilä ja Ilkka Haavisto. Raportin fiktiiviset kuvaukset eri skenaarioiden kulusta on kirjoittanut Terho Puustinen. Sanna Kurronen on tehnyt arviot talouskasvusta kussakin skenaariossa, ja skenaarioiden tapahtumat tiivistävät aikajanaat ovat laatineet Edvin Pohto ja Sami Metelinen, joka on myös toimit-
tanut raportin.

Raportti sisältää 15 erillistä katsausta skenaarioiden kannalta tärkeisiin aiheisiin. Näiden kirjoittajat eivät ole, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, osallistuneet skenaariotyöhön.

Skenaariohankkeen eri tilaisuuksissa on kuultu alustajina tai kommentaattoreina seuraavia: Esko Aho, Anu Bradford, Maija-Liisa Friman, Anna Granskog, Harri Holma, Vilhelm Junnila, Anna Kontula, Timo Koskinen, Matias Marttinen, Marjo Miettinen, Bill Mitchell, Rana Mitter, Leena Mörttinen, Jorma Ollila, Jouni Ovaska, Rashik Parmar, Sampo Pasanen, Jussi Pesonen, Timo Ritakallio, Antton Rönnholm, Esa Saarinen, Risto Siilasmaa, Saara-Sofia Sirén, Alexander Stubb, Teija Tiilikainen, Minna Tornikoski, Katja Toropainen, Matias Turkkila, Johanna Vuorelma, Björn Wahlroos, Terhi-Anna Wilska ja Ozan Yanar. EVA ja Nordic West Office kiittävät kaikkia skenaariomaailmoille aikaansa antaneita.

EVAn tutkimuspäällikkö **Ilkka Haavisto** ja Nordic West Officen toimitusjohtaja **Risto E. J. Penttilä** esittelivät tapaamisis-
sa skenaariotyöskentelyn etenemistä kootusti.

”Meillä on nyt käsillä aika lyhyellä aikavälillä rytinää ja vaikeasti ennakoitavia muutoksia. Skenaariot sopivat poikkeuksellisen
hyvin tähän tilanteeseen”, Nordic West Officen hallituksen puheenjohtaja ja entinen EVAn hallituksen puheenjohtaja **Jorma Ollila**
totesi Suomi-skenaariot-hankkeen avaustilaisuudessa EVAn johtaja **Emilia Kullaksen** haastattelussa.

Skenaariotyöskentelyä edistettiin muun muassa paneelikeskusteluihin. Nokia-talossa tammikuussa järjestetyssä teknologiatyöpajassa tulevaisuuden teknologioista keskustelivat Nokian **Harri Holma**, IBM:n **Rashik Parmar**, Reaktorin **Sampo Pasanen** ja Inklusiivin **Katja Toropainen**. EVAn johtaja **Emilia Kullas** paneelin vetäjänä.

Suomi-skenaariot tarinallisti toimittaja **Terho Puustinen** (kuva: Karoliina Paavilainen / EVA).

EPILOGI

Maailma myllertää. Miten käy Suomen?

Tämän raportin otsikossa Suomea verrataan lastuun laineilla. Maailmaa muuttavat voimat ovat valtaisia. Suomi on pieni. Siitä metafora.

Hyvä uutinen on se, että pienikin voi ponnistaa. Myönteinen kierre on mahdollinen jokaisessa skenaariossa. Jos ymmärrämme, minkä logiikan mukaan maailma toimii, voimme luovia aalloilla. Jopa surffa-ta niillä. Tämä pätee niin suomalaisiin yrityksiin kuin kansantalouteenkin. Viisauden alku on oikean skenaarion tunnistaminen. Siihen tämä raportti antaa aineksia.

Toinen hyvä uutinen on se, että voimme valmistautua tulevaisuuteen, vaikka emme vielä tietäisi, mitkä palaset skenaarioista toteutuvat ja mitkä eivät. On olemassa joukko asioita, joita on tärkeää edistää riippumatta siitä, millaisessa maailmassa elämme.

Aloitetaan kilpailukyvyistä. Riippumatta siitä, missä skenaariossa olemme, kansallisen kilpailukyvyn merkitys on suuri. Kansallinen kilpailukyky tarkoittaa sitä, että omistaminen, yrittäminen, työn tekeminen ja palkkaaminen ovat Suomessa vähintään yhtä kannattavia kuin tärkeimmissä kilpailijamaissamme. Joustavat työmarkkinat, kohtuullinen verotus, toimiva infrastruktuuri ja koulutettu väestö ovat kilpailukyvyn peruspilareita. Niistä kaikista on pidettävä huolta.

Tuottavuus on toinen asia, joka ratkaisee tulevaisuuden menestyksen. Tuottavuuskehityksen ytimessä ovat investoinnit osaamiseen, tutkimukseen ja teknologiaan sekä kilpailu, joka ohjaa kohti tehokkuutta. Joskus tuottavuuden ajurina toimivat kriisit. Suomalainen julkinen ja yksityinen sektori ovat koronakriisin myötä parhaillaan tekemässä suurta digiloikkaa. Kriiseissä tehtyjä uudistuksia ei kannata pilata palaamalla menneeseen.

Työllisyys on Suomessa matalampi ja työttömyys korkeammalla tasolla kuin kilpailijamaissamme. Tämä on meille pulma. Eroa voidaan kuroa kiinni parantamalla työnteon ja työllistämisen kannustimia sekä työmarkkinoiden toimintaa. Suomelle lisähaasteen tuo hyvin heikko

väestönkehitys. Työikäisen väestön vähentymistä voi kuitenkin torjua työperäisellä maahanmuutolla.

Listaan kuuluvat myös demokratian ja yhteiskunnallisen päätöksenteon toimivuus sekä julkishallinnon tehokkuus. Skenaariot muistuttavat, että kyvyllä toteuttaa rakenteellisia uudistuksia on huomattavia vaikutuksia tulevaan kehitykseen.

Kolmas aihealue liittyy Suomen paikkaan maailmassa. Ei ole ollenkaan selvää, että komission visio yhä tiiviimmästä Euroopan unionista toteutuu. Voi käydä niin, että euro hajoaa. Voi käydä myös niin, että eurosta tulee maailman tärkein valuutta. Suuria geopolittisia muutoksia voi tulla laineilla vastaan. Siksi Suomen on pikkuhiljaa kaivettava naftaliinista vanha ulkopolitiikan taito. Sitä saatetaan tarvita nopeastikin.

Miten yritykset voivat käyttää skenaarioita? Ensimmäinen askel on paneutua skenaarioihin. Sen jälkeen on syytä käydä keskustelu siitä, mitä skenaariot tarkoittavat yritykselle ja sen eri liiketoiminnoille. Tulokset on syytä kirjata, jotta ne voidaan ottaa esille siinä vaiheessa, kun maailma alkaa selkeästi muistuttaa yhtä kuvatuista skenaarioista.

Jotkut yritykset tekevät yksityiskohtaiset toimintaohjeet itselleen tulevaisuutta silmällä pitäen. Jotkut tekevät vain lyhyet muistilistat. Jotkut työstävät omat skenaariot. Tärkeintä on, että synnytetään ”muistikuvia tulevaisuudesta”. Silloin yllättävät tilanteet eivät enää tule yllätyksinä vaan niihin on varauduttu.

Inhimillisen kehityksen heiluriliike yllätti jälleen kerran.

TULEVAISUUTEEN VOI VARAUTUA. Kuka olisi syksyllä 2019 osannut ennustaa, että puolen vuoden päästä valtioiden rajat menevät kiinni ja ihmiset siirtyvät työskentelemään koteihinsa?

Vaikuttaisiko siihen nähden yllättävältä, jos tulevina vuosina Venäjä valtaisi Narvan, Yhdysvallat saisi ensimmäisen naispresidenttinsä, euro hajoaisi, Suomi siirtyisi liittovaltiomalliin, työehtosopimusten yleissitovuus poistuisi tai että Helsingissä solmittaisiin ilmasopimus, jossa sovitaan maailmanlaajuisista hiilibudjeteista?

Tosiasiassa kukaan ei pysty ennustamaan tulevaisuuden kehityskulkuja. Pystymme silti varautumaan epätodennäköisiin mahdollisiin tapahtumiin.

EVAn ja Nordic West Officen yhteistyössä laatimat skenaariot 2020–2028 kuvaavat tulevaisuuden mahdollisia maailmoja. Tässä kirjassa esitellään neljä mahdollista kehityskulkua Suomelle, joihin toimittaja Terho Puustinen puhalttaa elämän henkäyksen kuvaamalla tapahtumien kulkua vivahteikkaasti ja todentuntuisesti.

Skenaarioiden avulla voi valmistautua toimimaan suunnitelmallisesti silloinkin, kun elämä yllättää.

